

Nitriansky samosprávny kraj

Správa o hodnotení strategického dokumentu

Regionálna integrovaná územná stratégia Nitrianskeho kraja na roky 2014- 2020

Podľa zákona č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene
a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

September 2015

Obsah

A. ZÁKLADNÉ ÚDAJE	6
I. Základné údaje o obstarávateľovi	6
I.1. Označenie.....	6
I.2. Sídlo.....	6
I.3. Meno, priezvisko, adresa, telefónne číslo oprávneného zástupcu obstarávateľa, osoby s odbornou spôsobilosťou na obstarávanie ÚPP a Ú.....	6
II. Základné údaje o strategickom dokumente	6
II.1. Názov.....	6
II.2. Územie.....	6
II.3. Dotknuté obce.....	6
II.4. Dotknuté orgány	6
II.5. Schvaľujúci orgán.....	7
II.6. Obsah a hlavné ciele strategického dokumentu a jeho vzťah k iným strategickým dokumentom	7
III. Základné údaje o súčasnom stave životného prostredia dotknutého územia.....	12
III.1. Informácia o súčasnom stave životného prostredia vrátane zdravia a jeho pravdepodobný vývoj, ak sa strategický dokument nebude realizovať.....	12
III.1.1. Informácia o súčasnom stave životného prostredia	
III.1.1.1. Geomorfologické a geologické pomery.....	13
III.1.1.2. Pôdne pomery.....	14
III.1.1.3. Hydrologické pomery.....	15
III.1.1.4. Ovzdušie.....	20
III.1.1.5. Odpadové hospodárstvo.....	22
III.1.1.6. Fauna a flóra.....	23
III.1.1.7. Krajina a jej štruktúra.....	28
III.1.2. Technická infraštruktúra Nitrianskeho kraja.....	29
III.1.2.1. Doprava.....	29
III.1.2.2. Vodovody a kanalizácia, ČOV	33
III.1.3. Sociálna infraštruktúra.....	35
III.1.3.1. Školstvo, veda výskum.....	35
III.1.3.2. Sociálne a zdravotnícke zariadenia.....	36
III.1.3.3. Kultúrne a historické pamiatky a pozoruhodnosti.....	38
III.1.4. Demografické východiská a zdravie obyvateľstva.....	39
III.2. Informácia vo vzťahu k environmentálne obzvlášť dôležitým oblastiam, akými sú navrhované chránené vtáčie územia, územia európskeho významu, európska sústava chránených území (Natura 2000), chránené vodohospodárske oblasti a pod.	43
III.2.1. Sústava chránených území Natura 2000.....	43
III.2.2. Národná sústava chránených území.....	47
III.2.3. Vodohospodársky chránené územia.....	50

III.2.4. Územný systém ekologickej stability krajiny.....	51
III.3. Charakteristika životného prostredia vrátane zdravia v oblastiach, ktoré budú významne ovplyvnené.....	53
III.4. Environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu.....	55
III.5. Environmentálne aspekty vrátane zdravotných aspektov zistených na medzinárodnej , národnej a inej úrovni, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu, ako aj to, ako sa zohľadnili počas prípravy strategického dokumentu.....	57
IV. Základné údaje o predpokladaných vplyvoch vrátane zdravia.....	60
IV. 1. Pravdepodobne významné environmentálne vplyvy na životné prostredie a vplyvy na zdravie (primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé, dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne aj negatívne).....	60
V. Navrhované opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie.....	66
V.1. Opatrenia na odvrátenie, zníženie alebo zmiernenie prípadných významných negatívnych vplyvov na životné prostredie vrátane zdravia, ktoré by mohli vyplývať z realizácie strategického dokumentu.....	66
VI. Dôvody výberu zvažovaných alternatív zohľadňujúcich ciele a geografický rozmer strategického dokumentu a opis toho, ako bolo vykonané vyhodnotenie vrátane ťažkostí s poskytovaním potrebných informácií, ako napr. technické nedostatky alebo neurčitosti.....	68
VII. Návrh monitorovania environmentálnych vplyvov vrátane vplyvov na zdravie.....	69
VIII. Pravdepodobne významné cezhraničné environmentálne vplyvy vrátane vplyvov na zdravie.....	72
IX. Netechnické zhrnutie poskytnutých informácií.....	72
X. Informácia o ekonomickej náročnosti (ak to charakter a rozsah strategického dokumentu umožňuje)	82
XI. Vyhodnotenie špecifických požiadaviek rozsahu hodnotenia a pripomienok doručených k oznámeniu o strategickom dokumente.....	83
XII. Hlavné zdroje použitých informácií.....	83
XIII. Miesto a dátum vypracovania správy o hodnotení.....	84
XIV. Potvrdenie správnosti údajov.....	85

ÚVOD

Regionálna integrovaná územná stratégia Nitrianskeho kraja (RIÚS) ako strednodobý plánovací dokument vychádza zo špecifik územia v záujme naplňania spoločnej predstavy aktérov rozvoja v území, ktoré sú definované v rozvojovej vízii Nitrianskeho samosprávneho kraja: „Nitriansky kraj bude dynamicky sa rozvíjajúci región využívajúci exogénne aj endogénne rozvojové zdroje. Hospodárstvo bude založené na moderných technológiách produkujúcich výrobky s vysokou pridanou hodnotou. Moderné a efektívne multifunkčné poľnohospodárstvo produkuje dostatok kvalitných potravín, poskytujúce atraktívne pracovné príležitosti pre vidiecke obyvateľstvo, bude spolu s cestovným ruchom osou integrovaného rozvoja vidieckeho priestoru. Východiskom pre dosiahnutie týchto cieľov bude kvalitný integrovaný systém vzdelávania, poskytujúci občanom lepšie možnosti realizácie v profesijnom aj osobnom živote. Rastúca kvalita života bude sprevádzaná udržateľným rozvojom kvality zložiek životného prostredia a krajiny.“ (*Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja 2012 – 2018*)

Mesto Nitra so svojim mestským funkčným územím je neoddeliteľnou súčasťou územia Nitrianskeho kraja a stratégia územného mestského rozvoja je súčasťou RIÚS v súlade s princípom integrovaného prístupu, rešpektovania špecifik krajského mesta a posilnenia územnej súdržnosti.

Globálnym cieľom RIÚS v súlade s Integrovaným regionálnym operačným programom 2014 – 2020 je prispieť k zlepšeniu kvality života obyvateľov Nitrianskeho kraja, zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb, podporiť inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast a zamestnanosť s dopadom na hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť regiónu, jeho miest a obcí.

Tematicky je stratégia založená **na prioritě bezpečnej cestnej infraštruktúry v regióne NUTS 3 a podpore udržateľnej dopravy**. Aplikácia tejto priority v RIÚS je zameraná na vytvorenie podmienok a predpokladov pre rozvoj konkurencieschopnosti kraja a jeho napojenia na jednotný Európsky trh a silné hospodárske regióny, udržateľný rast, zvýšenie atraktivity verejnej osobnej dopravy, posilnenie environmentálnych prvkov a bezpečnosti dopravy, podporu mobility v území. Strategická priorita bezpečnej cestnej infraštruktúry tvorí kosť integrovaných územných investícií v RIÚS vo všetkých funkčných územiach Nitrianskeho kraja s priamou väzbou na investície do území v rámci integrovaných projektov zložených z ďalších strategických priorít RIÚS.

Druhou prioritou RIÚS je človek – **investovanie do jeho vzdelávania a investovanie do budovania kvalitných sociálnych a zdravotníckych služieb**. Centrom pozornosti je budovanie kvalitných sociálnych služieb prostredníctvom transformácie a deinštitucionalizácie existujúcich zariadení sociálnych služieb s celoročným pobytom na zariadenia poskytujúce služby na komunitnej báze a modernizácia zdravotníckej infraštruktúry prostredníctvom budovania centier integrovanej primárnej zdravotnej starostlivosti. V oblasti vzdelávania je snaha o vytvorenie podmienok pre dostupnosť a začlenenie detí od 3. do 5. roku veku do predprimárneho vzdelávania v materských školách najmä tam, kde je dopyt po zaradení detí do materských škôl vyšší ako sú možnosti. Podporu v tejto časti si vyžaduje otázka výrazného skvalitnenia prípravy žiakov základných škôl v súlade s požiadavkami ich budúcej profesijnej orientácie a potrebami trhu práce prostredníctvom zlepšenia vybavenia učební s rôznym zameraním (technickým, jazykovým, prírodovedným a pod.) a prepojenia teoretického a odborného vzdelávania. Ako tretí článok v oblasti vzdelávania nadväzuje systém odborného vzdelávania a prípravy, zvýšenie jeho atraktívnosti v kontexte celoživotného vzdelávania prostredníctvom prepojenia siete centier

odborného vzdelávania a prípravy so zamestnávateľmi a terciárnym sektorom, vytvorenie podmienok pre systém duálneho vzdelávania a zvýšenia počtu žiakov zúčastňujúcich sa praktického vyučovania priamo u zamestnávateľa, vytvorenie podmienok pre podnikateľské inkubátory a spoločné modely ďalšieho vzdelávania s cieľom zvýšiť predpoklady pre uplatnenie absolventov odborného vzdelávania v praxi.

RIÚS bude v súlade s Integrovaným regionálnym operačným systémom vo svojej tretej prioritě prispievať k riešeniu aktuálnych potrieb a nedostatkov v kultúrnom a kreatívnom sektore a bude mať pozitívny dopad na **vytvorenie priaznivého prostredia pre rozvoj kreatívneho talentu a netechnologických inovácií k stimulovaniu podpory zamestnanosti a tvorby pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom sektore**. Podpora a investície navrhované v rámci tejto priority budú mať dopad na plnenie cieľov stratégie Európa 2020 v oblasti inteligentného a inkluzívneho rastu.

RIÚS je postavený aj na **environmentálnej prioritě zníženia zaťaženia životného prostredia Nitrianskeho kraja odpadovými vodami a podporou zelenej infraštruktúry** osobitne vo funkčnom území krajského mesta Nitra. Z hľadiska budovania kanalizácií a čistiární bude potrebné posúdiť synergiu projektov podporených z IROP vytvorením prepojenia s projektmi podporenými z Operačného programu Kvalita životného prostredia (obce nad 2000 obyvateľov) a Programu rozvoja vidieka (obce do 1000 obyvateľov).

Intervencie na úrovni krajského mesta Nitra a jeho funkčnej mestskej oblasti sa sústredia predovšetkým na dobudovanie potrebnej infraštruktúry nevyhnutnej pre mesto Nitra ako administratívne centrum Nitrianskeho kraja a riešenie špecificky miestnych problémov a identifikovaných potrieb v rámci priorit stratégie udržateľného mestského rozvoja (ďalej len „UMR“).

Základným východiskom pre definovanie územnej koncentrácie pre jednotlivé investičné priority v RIÚS je Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2011 ako celoštátny územnoplánovací dokument. V rámci celého regiónu popri najväčšom meste Nitra sú ďalšie mestá v kraji definované ako sídelné uzly s najväčším potenciálom efektívnych dopadov integrovaných investícií z hľadiska hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Tieto centrá osídlenia budú v rokoch 2014 – 2020 tvoriť východiskové zázemie regiónu pre nastavenie územných intervencií s cieľom rastu a zamestnanosti. Územné zameranie investícií v RIÚS sa bude v jednotlivých častiach regiónu stretávať s podporou miestnych akčných skupín zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci komunitne riadeného miestneho rozvoja (CLLD) v IROP a z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka prostredníctvom nástroja LEADER v Programe rozvoja vidieka a cieľovou podporou iných miestnych iniciatív z ostatných operačných programov a komunitárnych programov EK.

A. ZÁKLADNÉ ÚDAJE

I. Základné údaje o obstarávateľovi

1. Označenie

Nitriansky samosprávny kraj

2. Sídlo

Rázusova 2A
949 01 Nitra

3. Meno, priezvisko, adresa, telefónne číslo oprávneného zástupcu obstarávateľa, osoby s odbornou spôsobilosťou na obstarávanie ÚPP a ÚPD

Oprávnený zástupca obstarávateľa:
Doc. Ing. Milan Belica, PhD.
Predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja

Kontaktná osoba:
PhDr. Daniela Frajková, CSc.
Vedúca odboru SO/RO pre ROP
Nitriansky samosprávny kraj
Tel.: 037/69 259 08, 0914 373 354
e-mail: daniela.frajkova@unsk.sk

II. Základné údaje o územnoplánovacej dokumentácii

1. Názov

Regionálna integrovaná územná stratégia Nitrianskeho kraja na roky 2014- 2020

2. Územie (kraj, okres, obec, katastrálne územie)

Slovenská republika
Kraj: Nitriansky samosprávny kraj
Okres: Komárno, Levice, Nitra, Nové Zámky, Šaľa, Topoľčany, Zlaté Moravce
Obec: všetky obce okresov Nitrianskeho kraja
Katastrálne územie: katastrálne územia všetkých obcí Nitrianskeho kraja

3. Dotknuté obce

354 miest a obcí Nitrianskeho kraja

4. Dotknuté orgány

Dotknutými subjektmi pri spracovaní, prerokovávaní a schvaľovaní strategického dokumentu sú orgány verejnej správy, ktorých vyjadrenie sa vyžaduje pred prijatím alebo schválením strategického dokumentu.

Orgány štátnej správy:

- Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Bratislava

- Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, Bratislava
- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Bratislava
- Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Bratislava
- Ministerstvo kultúry SR, Bratislava
- Ministerstvo zdravotníctva SR, Bratislava
- Okresný úrad Komárno, odbor starostlivosti o životné prostredie
- Okresný úrad Levice, odbor starostlivosti o životné prostredie
- Okresný úrad Nitra, odbor starostlivosti o životné prostredie
- Okresný úrad Nové Zámky, odbor starostlivosti o životné prostredie
- Okresný úrad Šaľa, odbor starostlivosti o životné prostredie
- Okresný úrad Topoľčany, odbor starostlivosti o životné prostredie
- Okresný úrad Zlaté Moravce, odbor starostlivosti o životné prostredie
- Okresný úrad Nitra, odbor školstva

Orgány samosprávy a organizácie nimi zriadené:

- Nitrianske regionálne združenie, Jelšovce
- Združenie obcí Tribečsko- Inoveckého regiónu, Topoľčany
- Požitavské regionálne združenie miest a obcí, Sľažany
- Regionálne združenie miest a obcí Tekov, Santovka
- Dolnohronské regionálne združenie, Hronovce
- Združenie miest a obcí Hontiansko- poipeľského regiónu, Šahy
- Regionálne združenie miest a obcí novozámockej, štúrovskej a šurianskej oblasti, Nové Zámky
- Združenie miest a obcí Galantsko- Šalianskeho regiónu, Galanta
- Združenie miest a obcí Žitného ostrova, Nesvady

5. Schvaľujúci orgán

Orgánom kompetentným na jeho prijatie je Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR ako riadiaci orgán pre IROP

6. Obsah a hlavné ciele strategického dokumentu a jeho vzťah k iným strategickým dokumentom

6.1. Obsah strategického dokumentu

Regionálna integrovaná územná stratégia Nitrianskeho kraja na roky 2014- 2020 pozostáva z nasledovných častí:

I. Úvod

II. Analytická časť- obsahuje analýzu v oblastiach definovaných v IROP v rámci územnej investičnej jednotky NUTS3 Nitriansky kraj a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

- Udržateľná, bezpečná a ekologická doprava v Nitrianskom kraji a mestskej funkčne oblasti mesta Nitra
 - Dopravná infraštruktúra zabezpečujúca súdržnosť a dostupnosť na území Nitrianskeho kraja
 - Dopravná infraštruktúra v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra
 - Verejná osobná doprava na území Nitrianskeho kraja
 - Verejná osobná doprava v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra
 - Nemotorová doprava- cyklodoprava na území Nitrianskeho kraja

- Nemotorová doprava- cyklodoprava v mestskej funkčne oblasti mesta Nitra
 - Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám v Nitrianskom kraji a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra
 - Analýza sociálnych služieb a sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v územnej investičnej jednotke NUTS 3- Nitriansky kraj a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra
 - Dostupnosť zdravotnej starostlivosti na území Nitrianskeho kraja
 - Analýza ľudských zdrojov v kontexte predprimárneho, základného a stredného vzdelávania v územnej investičnej jednotke NUTS 3 Nitriansky kraj a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra
 - Kreatívny potenciál ľudských zdrojov v Nitrianskom kraji a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra
 - Kreatívny potenciál ľudských zdrojov v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra
 - Kvalita života v Nitrianskom kraji a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra s dôrazom na životné prostredie
 - Analýza súčasného stavu vybraných ukazovateľov životného prostredia na území Nitrianskeho kraja
 - Analýza súčasného stavu vybraných ukazovateľov životného prostredia v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra
 - SWOT analýza územia s ohľadom na analyzované oblasti
- III. Strategická časť- definuje globálny cieľ RIÚS, 4 strategické priority a v rámci nich investičné priority a špecifické ciele. V popise investičných priorít a špecifických cieľov uvádza očakávaný výsledok podpory, aktivity, kritéria pre hodnotenie projektov, oprávnených prijímateľov, cieľové skupiny, územnú investičnú jednotku, doplnkovosť a synergiu s inými operačnými programami a mechanizmus koordinácie.
- Strategická priorita 1- Bezpečná a ekologická doprava v Nitrianskom kraji
 - Strategická priorita 2- Zlepšenie prístupu k efektívnym a kvalitnejším verejným službám v Nitrianskom kraji a v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra
 - Strategická priorita 3- Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra
 - Strategická priorita 4- Zlepšenie kvality života v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra s dôrazom na životné prostredie
- IV. Vykonávacia časť- definuje orgány zapojené do riadiaceho cyklu a úlohy partnerov, návrh zloženia Rady partnerstva pre RIÚS, viacročný finančný plán a integráciu špecifických cieľov do jednotlivých funkčných území na zabezpečenie realizácie stratégie, ktorá je doplnená indikatívnym zoznamom projektových návrhov uvedených v časti prílohy.
- Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie realizácie RIÚS/stratégie UMR
 - Indikatívny časový a finančný harmonogram realizácie RIÚS/stratégie UMR

- Indikatívny zoznam projektových zámerov/návrhov v rámci IROP a iných operačných programov
 - Monitorovanie RIÚS/stratégie UMR
 - Hodnotenie RIÚS/stratégie UMR
- V. Prílohy- dopĺňajú analytickú a strategickú časť dokumentu a poskytujú prehľad o východiskových dokumentoch pre RIÚS/stratégiu UMR, funkčné územia pre integrované územné investície v Nitrianskom kraji, funkčné územie stratégie udržateľného mestského rozvoja, územné investičné jednotky LAU 2 v jednotlivých funkčných územiach, kritériá pre výber územných investičných jednotiek. Súčasťou príloh je zoznam subjektov navrhnutých do Rady partnerstva pre RIÚS, zoznam subjektov tvoriacich, odborné poradné skupiny spracovateľov dokumentu a orgány koordinácie RIÚS a UMR. V rámci príloh je uvedená charakteristika kraja, skúsenosti z programového obdobia 2007-2013 a Memorandum o spolupráci medzi Nitrianskym samosprávnym krajom a mestom Nitra.

6.2. Hlavné ciele strategického dokumentu

Regionálna integrovaná územná stratégia Nitrianskeho kraja na roky 2014 - 2020 (ďalej aj „RIÚS“) je spracovaná za účelom koordinovanej, vecne a časovo zosúladenej implementácie Integrovaného regionálneho operačného programu (ďalej aj „IROP“) na území Nitrianskeho kraja a dosiahnutie komplementarity a synergie s ostatnými operačnými programami (ďalej len „OP“). Ide o participatívny plánovací nástroj umožňujúci účasť relevantných partnerov pre uplatnenie princípu integrovaného prístupu k územnému rozvoju v kraji. RIÚS je aplikáciou integrovaných územných investícií v zmysle nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) na roky 2014 – 2020.

RIÚS predstavuje strednodobý plánovací dokument, ktorého cieľom je zabezpečiť podmienky pre účinné využitie finančných prostriedkov Európskych štrukturálnych a investičných fondov (ďalej aj „EŠIF“), štátneho rozpočtu a ostatných finančných zdrojov prijímateľov počas programového obdobia politiky súdržnosti EÚ 2014 – 2020. Integrovaná územná stratégia vychádza z nasledovných princípov:

- RIÚS ako verejná stratégia je spracovaná a realizovaná transparentne a objektívne formou partnerstva a viacúrovňového riadenia.
- RIÚS ako verejná stratégia založená na odbornej analýze, dôkazoch, hodnotení predpokladov a porovnaní tvorí podklad pre informované a zodpovedné rozhodovanie zúčastnených aktérov.
- RIÚS ako verejná stratégia je zameraná na riešenie konkrétnych významných problémov, potrieb a výziev územia.
- RIÚS ako verejná stratégia vychádza z integrovaného prístupu, kde jeho nositeľom je partnerstvo v konkrétnom území zabezpečujúce horizontálnu i vertikálnu koordináciu.
- RIÚS ako verejná stratégia rešpektuje zásady projektového riadenia vrátane systému priebežného hodnotenia a monitorovania s dôrazom na výsledky a dopad realizovaných intervencií.

Stratégia kraja sa odvíja od stratégie a cieľov Integrovaného regionálneho operačného programu 2014 – 2020, pričom jej ambíciou bude nasmerovať investičné priority do konkrétneho územia, ktoré má najvyšší rozvojový potenciál pre danú prioritu a stane

sa motorom ďalšieho rastu s dopadom na čo najširší okruh obyvateľov. Intervencie do vybraných oblastí budú predstavovať spoločné a koordinované kroky partnerov, ktorými sa sústreďí činnosť a finančné prostriedky na dosiahnutie cieľov stratégie Európa 2020 prostredníctvom konkrétnych intervenčných portfólií.

Integrované územné investície (ďalej len „IÚ“) sú riešené v dvoch rovinách – **na úrovni investičnej jednotky cieľového územia NUTS 3** v regionálnej stratégii (RIÚS) a v stratégii udržateľného mestského rozvoja (ďalej len „UMR“) **na úrovni investičnej jednotky krajského mesta Nitra s jeho funkčným mestským územím**. Informácie týkajúce sa UMR sú zapracované v analytickej časti RIÚS a stratégia UMR je súčasťou každej investičnej priority a nasledujúcich krokov v strategickej časti RIÚS v zmysle podpísaného Memoranda o spolupráci medzi Nitrianskym samosprávnym krajom a mestom Nitra.

Podľa charakteru investičných priorít a špecifických cieľov, funkčnosti územia a rozvojového potenciálu RIÚS definuje aj územné investičné jednotky na nižšej úrovni, spravidla územie miestnej samosprávy LAU 2 a jej inštitucionalizované funkčné prepojenie na úrovni regionálnych združení miest a obcí. Snahou partnerov je koordinovať stratégie, programy a zámery oprávnených subjektov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni a prijímať opatrenia na zabezpečenie synergie a komplementarity zdrojov EŠIF pri riešení špecifických problémov regiónu a jeho subregiónov s efektívnym využitím vlastného vnútorného potenciálu územia.

Funkčné územia sú predovšetkým definované ako ekonomické regióny vyznačujúce sa vnútornými hospodárskymi vzťahmi, štruktúrou (ekonomickou základňou), vnútroregionálnymi ekonomickými záujmami a ekonomickými funkciami, ale aj špecifickými potrebami a výzvami vrátane inteligentnej špecializácie.

Pre funkčné územie Nitrianskeho kraja je najvhodnejšou stratégiou stratégia zameraná na elimináciu slabých stránok a využitie príležitostí tzv. stratégia založená na identifikovanej konkurenčnej výhode a kľúčových hybných silách s dôrazom na inkluzívny rast a udržateľný rast a inteligentnú špecializáciu mestských funkčných území. Jej hlavnými prvkami sú:

- zabránenie polarizácii medzi mestami a vidieckymi oblasťami, severom a juhom kraja,
- kľúčová úloha malých miest, okresných miest a krajského mesta na regionálnej úrovni – podpora funkčného územia so sieťou miest,
- posilnenie existujúceho funkčného prepojenia medzi mestami a vidiekom; adaptabilita funkčného územia,
- uplatnenie integrovaného a viacúrovňového prístupu v oblasti politiky rozvoja a obnovy funkčného územia,
- diverzifikácia miestnych hospodárstiev zmiernujúcich zraniteľnosť podporou lokálnej ekonomiky, uplatnenie špecificky miestneho prístupu,
- dobre fungujúce ekologické systémy,
- ochrana a podpora kultúrneho a prírodného dedičstva sú dôležitými podmienkami pre dlhodobý vyvážený a udržateľný rozvoj územia.

Mesto Nitra so svojim mestským funkčným územím je neoddeliteľnou súčasťou územia Nitrianskeho kraja a stratégia UMR je súčasťou RIÚS v súlade s princípom integrovaného prístupu, rešpektovania špecifik krajského mesta a posilnenia územnej súdržnosti.

6.3. Vzťah strategického dokumentu k iným strategickým dokumentom

Regionálna integrovaná územná stratégia je vypracovaná na základe Integrovaného regionálneho operačného programu 2014- 2020 a metodických usmernení Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR ako riadiaceho orgánu pre IROP. Stratégia zároveň vychádza z Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja 2012- 2018, z programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja miest a obcí na území Nitrianskeho kraja.

Z dokumentov celoštátnej a nadnárodnej úrovne sú v navrhovanom strategickom dokumente zohľadnené nasledujúce dokumenty:

- Partnerská dohoda SR na roky 2014- 2020
- Systém riadenia európskych štrukturálnych a investičných fondov na programové obdobie 2014-2020
- Systém finančného riadenia štrukturálnych fondov, Kohézneho fondu a Európskeho námorného a rybárskeho fondu na programové obdobie 2014-2020
- Integrovaný regionálny operačný program 2014- 2020
- Operačný program Ľudské zdroje 2014- 2020
- Operačný program Integrovaná infraštruktúra 2014- 2020
- Operačný program Kvalita životného prostredia 2014- 2020
- Program rozvoja vidieka 2014-2020
- Stratégia rozvoja verejnej osobnej a nemotorovej dopravy Slovenskej republiky do roku 2020
- Strategický plán rozvoja dopravnej infraštruktúry SR do roku 2020
- Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike
- Východiská koncepcie na podporu kultúrneho a kreatívneho priemyslu v Slovenskej republike
- Strategické priority rozvoja kultúry pre roky 202- 2016
- Možnosti rozvoja kreatívneho priemyslu na Slovensku a Stratégia rozvoja kreatívneho priemyslu v Slovenskej republike, 2014
- Stratégia deinštitucionalizácie sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v SR
- Koncepcia zabezpečenia výkonu súdnych rozhodnutí v detských domovoch na roky 2012- 2015 s výhľadom do roku 2020- Plán transformácie a deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti
- Národný akčný plán pre deti na roky 2013- 2017
- Národný program aktívneho starnutia 2014- 2020
- Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015-2020
- Strategický rámec starostlivosti o zdravie pre roky 2014- 2030
- Implementačná stratégia- systém integrovaného poskytovania zdravotnej starostlivosti, 2014
- Národný program reforiem Slovenskej republiky 2014
- Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, 2014
- Strategický plán rozvoja a údržby ciest II. a III. Triedy
- Analýza situácie v materských školách- kapacitná nedostatočnosť, 2014
- Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení 2011

Z dokumentov regionálnej a miestnej úrovne ide najmä o:

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja 2012- 2018

- Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja (2012)
- Stratégia rozvoja vidieka Nitrianskeho samosprávneho kraja 2009- 2015
- Regionálna inovačná stratégia Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2014-2020
- Regionálny akčný plán zamestnanosti Nitrianskeho samosprávneho kraja
- Strategický plán rozvoja cestnej dopravnej infraštruktúry Nitrianskeho samosprávneho kraja do roku 2020
- Strategický plán rozvoja verejnej osobnej dopravy Nitrianskeho samosprávneho kraja do roku 2020
- Územný generel dopravy Nitrianskeho samosprávneho kraja (2008)
- Plán dopravnej obslužnosti regiónu NSK (2008)
- Štúdia rozmiestnenia cyklotrás v Nitrianskom samosprávnom kraji (I. etapa)
- Štúdia rozmiestnenia cyklotrás v Nitrianskom samosprávnom kraji (II. etapa)
- Marketingový plán cestovného ruchu pre Nitriansky samosprávny kraj na roky 2008-2013
- Konceptcia rozvoja stredného školstva v Nitrianskom samosprávnom kraji s výhľadom do roku 2015
- Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v Nitrianskom kraji do roku 2015
- Konceptcia rozvoja kultúry Nitrianskeho samosprávneho kraja na roky 2008-2015
- Konceptcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK na roky 2012- 2017
- Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Nitry
- Územný plán mesta Nitry
- Územný plán Centrálnej mestskej zóny v Nitre
- Generel dopravy mesta Nitry (2007)
- Plán dopravnej obsluhy pre mesto Nitra (2009)
- Konceptcia cyklistickej dopravy v meste Nitra (2014)
- Programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja miest a obcí v územnej pôsobnosti Nitrianskeho samosprávneho kraja.

III. Základné údaje o súčasnom stave životného prostredia dotknutého územia

1. Informácie o súčasnom stave životného prostredia vrátane zdravia a jeho pravdepodobný vývoj, ak sa strategický dokument nebude realizovať.

1.1. Informácie o súčasnom stave životného prostredia

Nitriansky kraj svojou rozlohou 6 343,8 km² zaberá 13 % územia Slovenskej republiky. Nachádza sa v juhozápadnej časti Slovenskej republiky, na juhu hraničí s Maďarskou republikou, na východe s Banskobystrickým krajom, na severe s Trenčianskym krajom a na západe s Trnavským krajom. V kraji je najjužnejší bod SR v obci Patince, v okrese Komárno. Najnižšie položeným miestom v kraji je výtok Dunaja z územia SR v nadmorskej výške 102 m. Najvyššie položeným miestom je Panská Javorina v pohorí Považský Inovec v nadmorskej výške 942,6 m.

Podľa územno- správneho usporiadania sa člení na 7 okresov: Komárno, Levice, Nitra, Nové Zámky, Šaľa, Topoľčany a Zlaté Moravce. Rozlohou najmenším okresom kraja

je okres Šaľa (355,9 km²) a najväčším je okres Levice (1551,1 km²), ktorý je zároveň aj najväčším okresom Slovenskej republiky.

Reliéf kraja má prevažne rovinný a nížinný charakter prerušovaný pahorkatinami. Takmer celý kraj sa nachádza na Podunajskej pahorkatine a Podunajskej rovine, čo sú podcelky Podunajskej nížiny. Na severe sa krajom tiahne pohorie Tribeč, severovýchod je lemovaný výbežkami Štiavnických vrchov a sčasti Pohronským Inovcom.

Podstatnú časť juhu a juhovýchodu kraja zaberá kvalitná poľnohospodárska pôda. Kraj obhospodaruje najväčšiu výmeru poľnohospodárskej pôdy zo všetkých krajov SR (46,6 tis. ha). Patrí k najvýznamnejším producentom poľnohospodárskych plodín ako sú pšenica, jačmeň, kukurica na zrno, hrach jedlý, cukrová repa technická, repka olejnatá, slnečnica na semeno a je najväčším producentom obilnín, olejnin, strukovín na zrno a hrozna v SR. Živočíšna výroba sa zameriava na chov hydiny a ošípaných.

1.1.1 Geomorfologické a geologické pomery

Z geologického hľadiska sa územie Nitrianskeho kraja nachádza na rozmedzí rozsiahlej karpatskej sústavy, presnejšie Západných Karpát a Panónskej panvy. Najväčšia časť územia NK sa rozkladá v oblasti Podunajskej nížiny tvorená geologickými celkami Podunajskej roviny a Podunajskej pahorkatiny. Hospodársky najvýznamnejšia časť územia je práve územie Podunajskej roviny – Žitný ostrov, oblasť ohraničená vodnými tokmi Dunaj a Malý Dunaj predstavuje najrozsiahlejšiu rovinnú plochu a zároveň obilnicu Slovenska. Z hľadiska typov reliéfu na území kraja dominujú južnej časti predovšetkým roviny, postupne prechod k pahorkatinám, vrchovinám až k nižším hornatinám.

Z hľadiska morfológie územia a tvaru reliéfu dominuje predovšetkým reliéf rovín a nív a reliéf zvlnených rovín predovšetkým v južnej časti územia. V severovýchodnej časti kraja, reliéf postupne prechádza do nížinných pahorkatín až do geologického územia Západných Karpát. Z hľadiska charakteristických morfológických tvarov reliéfu, dominujú na území kraja predovšetkým doliny s nivou a úvalinové doliny, poriečne nivy a mokradové depresie.

Z hľadiska geologickej stavby územia v južnej časti NSK dominujú predovšetkým ílovité, pieskovité, prachovité a vápencovité vrstvy geologického podložia, kým v severovýchodnej časti kraja dochádza k postupnému prechodu ku kremencovým, pieskoccovým a vápencovým vrstvám so zastúpením rôznych iných horninových zložiek.

Podľa inžiniersko- geologickej rajonizácie južná časť územia patrí do rajónu kvartérnych sedimentov, v ktorom sa vyskytujú rajóny údolných riečnych náplavov, rajóny sprašových sedimentov, rajóny sprašových sedimentov na riečnych terasách, rajón náplavov terasových stupňov a rajón deluviálnych sedimentov.

Rajón predkvartérnych sedimentov je charakteristický pre juhovýchodnú a severnú časť Nitrianskeho kraja. Juhovýchodná časť je zastúpená rajónmi jemnozrnných sedimentov, rajónmi striedajúcich sa súdržných a nesúdržných sedimentov a rajónmi vulkanoklastických hornín. Severnú časť v oblasti pohorí Tribeč a Považský Inovec tvoria rajóny magmatických intruzívnych hornín, rajóny vápencovo- dolomitických hornín a rajóny vysokometamorfovaných hornín.

Na území Nitrianskeho kraja sa vyskytujú:

- ložiská energetických nerastných surovín - hnedé uhlie (Štúrovo), lignit (Jelenec), zemný plyn (Ivanka pri Nitre – Golianovo)

- ložiská polymetalických rúd - Pb-Zn-Cu-Ag rudy (lokalita Pukanec),
- ložiská nerudných surovín- vápenec (Žirany, Kolíňany), sialická surovina (Host'ová – Kolíňany, žiaruvzdorné íle a keramické suroviny (lokalita Pukanec), kremenec (Zlatno), dekoračný kameň (Levice- Zlatý Ónyx), stavebný kameň (Pohranice-Kolíňany, Krnča Závada atď.), ložiská štrkopieskov a pieskov (významné ložiská hlavne v južnej časti – okres Komárno a Nové Zámky, najkvalitnejšie dunajské štrkopiesky a piesky), tehliarske suroviny (lokalita Zlaté Moravce – významné ložisko)

Najvýznamnejšie zásoby nerastných surovín v kraji tvoria ložiská stavebného kameňa.

1.1.2 Pôdne pomery

Územie Nitrianskeho kraja patrí k najteplejším oblastiam a najproduktívnejším poľnohospodárskym centráram Slovenskej republiky. Severom územia sa tiahne pohorie Tríbeč, Štiavnické vrchy a Pohronský Inovec ho lemujú zo severovýchodnej strany. Pre juh a juhovýchod je charakteristická kvalitná poľnohospodárska pôda Podunajskej nížiny s časťou Žitného ostrova, ktorý je najväčším riečnym ostrovom Európy. Je vytvorený medzi hlavným tokom Dunaja a Malým Dunajom a má bohaté zásoby podzemných vôd. Krajom preteká viacero riek - najdlhšia slovenská rieka Váh, Dunaj, Nitra, Hron, Ipeľ a Žitava.

V tomto kraji sa nachádza 14 pôdných typov, z ktorých je najviac černoziemí a čiernic. Sú to naše najkvalitnejšie poľnohospodárske pôdy vhodné pre pestovanie najnáročnejších plodín. Z pôdných jednotiek sú to černoziemne kultizemné, lokálne modálne a erodované, regozeme typické karbonátové, čiernice kultizemné karbonátové, sprievodné čiernice černoziemné, čiernice glejové karbonátové. Ich výskyt je podmienený nížinatým až pahorkatinovým reliéfom do 300 m n.m. Pretože sa nachádzajú v oblastiach so zdrojmi podzemnej vody, mimoriadne cenná je ich dobrá schopnosť filtrácie, neutralizácie a premeny látok. V alúviách Hrona, Váhu a Nitry sa vyskytujú fluvizeme. Sú to azonálne pôdy, vyvinuté z recentných fluviaálnych náplavov v rôznych nadmorských výškach a klimatických oblastiach Slovenska. Fluvizeme sú tvorené pôdnymi jednotkami: fluvizeme kultizemné a sprievodné fluvizeme glejové. Tieto pôdy sa nachádzajú hlavne v južnej časti Nitrianskeho kraja.

Väčšinu územia kraja zaberajú hlavne hnedozeme, ktoré sa vyvinuli na územiach pahorkatín a nižšie položených kotlín, menej luvizeme. Z pôdných jednotiek sú to hnedozeme kultizemné, lokálne modálne a erodované, regozeme kultizemné a modálne karbonátové, luvizeme modálne a kultizemné z tenkých prekryvov sprašových hĺn, sprievodné kambizeme nasýtené a lokálne pararendziny. Hnedozeme patria medzi naše najviac skultúrné pôdy.

V oblasti pohorí sa nachádzajú kambizeme s pôdnymi jednotkami kambizeme modálne kyslé, sprievodné kultizemné a rankre.

Pôdotvorným substrátom sú spraše, sprašové hliny, svahoviny a neogénne sedimenty.

Z hľadiska zrnitosti sú v Nitrianskom kraji zastúpené najmä stredne ťažké pôdy. Ide o piesočnatohlinité až hlinité pôdy s obsahom frakcie < 0.01 mm s podielom 20-45%. Z hľadiska expozície prevažuje východná a južná orientácia svahov.

Celková výmera Nitrianskeho kraja predstavuje 634 375 ha. K 1.1.2014 poľnohospodárska pôda zaberala 466 178 ha, z toho orná pôda predstavovala 405 388

ha, chmeľnice 37 ha, vinice 11 786 ha, záhrady 14 109 ha, ovocné sady 4 871 ha a trvalé trávne porasty 29 987 ha.

Lesné pozemky zaberajú 96 629 ha z celkového územia Nitrianskeho kraja, vodné plochy 15 758 ha a ostatné plochy 17 641 ha. Zastavané plochy zaberajú 38 169 ha.

Najväčšiu výmeru tvorí poľnohospodárska (orná) pôda a lesné pozemky. V rámci Nitrianskeho kraja najväčšou výmerou pôdneho fondu disponuje okres Levice (112 313 ha), okres Nové Zámky (107 963 ha) a okres Komárno (86 446 ha). Z pohľadu ornej pôdy najväčšiu výmeru má okres Nové Zámky (94 995 ha), okres Levice (93 652 ha) a okres Komárno (75 898 ha).

Z pohľadu zastúpenia lesnej pôdy najväčšou výmerou lesnej pôdy disponuje okres Levice (29 238 ha), okres Zlaté Moravce (22 705 ha) a okres Topoľčany (16 981 ha).

Z pohľadu poľnohospodárskeho využitia pôdy majú najväčšiu výmeru ornej pôdy okres Nové Zámky (94 857 ha), okres Levice (93 518 ha) a okres Komárno (76 003 ha).

Z hľadiska štruktúry vlastníckych vzťahov, vo vlastníckej štruktúre dominuje predovšetkým pôda nezistených vlastníkov, až (73%) výmery pôdneho fondu Nitrianskeho kraja má nevyjasnené vlastnícke vzťahy. Nasleduje pôda súkromných FO (8,26%), určitá časť pôdneho fondu pripadá Lesom Slovenskej republiky (5,8%) a cirkvi (3,07).

Z percentuálneho vyjadrenia chránenej pôdy (1. – 4. kvalitatívna skupina pôd) z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy, je zrejmé, že najviac chránených pôd je v okrese Nové Zámky (70,81 %) a naopak najmenej v okrese Zlaté Moravce (42,82 %). Jedine v okrese Topoľčany sa nenachádza pôda zaradená do prvého stupňa ochrany. Viac ako polovica chránenej pôdy z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy je vo všetkých okresoch Nitrianskeho kraja okrem okresu Zlaté Moravce (Komárno – 58,91 %, Levice – 53,9 %, Nitra – 62,21 %, Nové Zámky – 70,81 %, Šaľa – 64,58 %, Topoľčany – 58,82 %, Zlaté Moravce – 42,82 %).

Hlavnou príčinou takéhoto vysokého hodnotenia pôd v Nitrianskom kraji je zrejme jeho výhodná geografická poloha v rámci Slovenska, špecifické klimatické a stanovištné podmienky nížinného typu, priaznivý hydrologický režim a geologické podložie pre vývin najkvalitnejších pôd.

Z hľadiska kontaminácie pôd rizikovými faktormi je situácia na Slovensku a teda aj v Nitrianskom kraji podlimitná, hoci bol zaznamenaný zvýšený výskyt ohrozenia pôdneho krytu fyzikálnymi a chemickými faktormi.

1.1.3 Hydrologické pomery

Povrchové toky

Územie Nitrianskeho kraja patrí do povodia európskeho veľtoku Dunaj, ktorý preteká jeho južným okrajom a do ktorého sa vlievajú významné slovenské rieky:

- pri Komárne rieka **Váh** s Nitrou a ich prítoky (Žitava, Chrenovka pod.)
- severovýchodne od Štúrova **Hron** so svojimi prítokmi (napr. Parížsky potok, Sikenica a pod.)
- a vo východnej časti kraja **Ipeľ** so svojimi prítokmi (napr. Štiavnica, Krupinica a pod.) Dunaj a Ipeľ zároveň vytvárajú prírodné štátne hranice s Maďarskom.

Osou kraja je však rieka **Nitra** s väčším prítokom Žitava tečúca severojužným smerom.

Južná časť Podunajskej nížiny je pretkaná sieťou umelo vytvorených kanálov (odvodňovacích a zavlažovacích).

Celkovo územím Nitrianskeho kraja preteká 54 vodohospodársky významných tokov. Vodárenské toky sú vodné toky alebo úseky vodných tokov, ktoré sa využívajú ako vodárenské zdroje alebo sa môžu využívať ako vodárenské zdroje na odber pre pitnú vodu.

Vodárenské nádrže ani vodárenské vodné toky sa na území Nitrianskeho kraja nevyskytujú. Na území Nitrianskeho kraja nie je vyhlásené územie chránenej vodohospodárskej oblasti.

Obr. č.1 Hlavné povrchové toky Nitrianskeho kraja

Obr. č.2 Povodie rieky Nitra

Vodné nádrže

Malé vodné nádrže a rybníky sú významným hydroekologickým faktorom územia. Nakoľko neslúžia pre zásobovanie pitnou vodou, nemajú okolo vodnej plochy vymedzené pásmo hygienickej ochrany. Menšie vodné nádrže slúžia hlavne poľnohospodárstvu ako zavlažovacie, rybochovné a ochranné pred príválovými vodami. Nakoľko ide prevažne o nádrže v územiach s intenzívne využívaným poľnohospodárskym pôdnym fondom, mimoriadnym ekostabilizačným faktorom je ich brehová vegetácia.

Najznámejšie vodné nádrže na rekreačné účely, vodné športy a rybolov v NK sú vodná nádrž Lipovina v obci Bátovce (okres Levice) a vodná nádrž Duchonka, ktorá sa nachádza 4 km od obce Prašice (okres Topolčany).

Podzemné vody

Kraj je bohatý na zdroje podzemných vôd (najvýznamnejšia je Podunajská nížina) a na minerálne vody napr. Santovka, Slatina a geotermálne vody napr. Podhájska, Patince, Štúrovo, Nové Zámky. Z regiónov Nitrianskeho kraja má jednoznačne mimoriadny význam oblasť Žitného ostrova. V mocných riečnych nánosoch Dunaja sa tam vyskytuje asi 10 mld m³ podzemnej vody.

V Nitrianskom kraji sa vyskytuje 83 podzemných vodných zdrojov v povodí Hrona a Dunaja, z ktorých najviac sa nachádza v okrese Levice 54 a okrese Nových Zámokoch 22 a 736 podzemných vodných zdrojov v povodí Váhu z nich najviac je v okrese Nové Zámky 242 a Nitra 238. Najväčšie množstvá využiteľných podzemných vôd v Nitrianskom kraji sa nachádzajú v okresoch Komárno a Šaľa.

Jedným z rozhodujúcich faktorov ovplyvňujúcich rozvoj verejných vodovodov sú práve kvalitné vodné zdroje. Ich výdatnosť, kvalita a lokalizácia sú rozhodujúcimi východzími podmienkami, ktoré determinujú rozvoj verejných vodovodov.

Na zásobovanie obyvateľov Nitrianskeho kraja pitnou vodou sa využívajú len zdroje podzemnej vody, pričom rozhodujúce zdroje sú situované mimo územia kraja v okresoch Dunajská Streda a Galanta (Trnavský kraj). Ide o veľkozdroje Gabčíkovo a Jelka z ktorých sú dotované vodovody v okresoch Nové Zámky, Nitra, Levice, Šaľa a okrajovo okres Komárno.

Najvýznamnejšie zdroje podzemnej vody sa nachádzajú v kvartérnych sedimentoch riek Dunaj, Váh, Nitra, Žitava a Hron. Mnohé z nich však boli predovšetkým poľnohospodárskou výrobou, ale aj vypúšťaním nedostatočne čistených odpadových vôd natoľko znehodnotenú, že postupne museli byť vyradené (zdroje pre Kolárovo, Šaľu, Nové Zámky, Nitru, časť zdrojov Levického skupinového vodovodu, ale aj ďalšie). Zrušené boli aj vodárenské zdroje a ich ochranné pásma zdrojov Párovské Lúky a Dvorčanský Les (Nitra).

Zásobovanie pitnou vodou je zabezpečené:

- pripojením sídiel na diaľkové systémy, ktoré využívajú veľkokapacitné vodárenské zdroje Gabčíkovo, Jelka a Slatinská pramenná oblasť. Diaľkovodný systém je tvorený vodárenskými zdrojmi (28 studní, 5 prameňov), čerpacími stanicami (16), akumuláčnými nádržami (21) a líniovým potrubím v dĺžke 442 km. Voda dodávaná z veľkokapacitných zdrojov je vo veľmi dobrej kvalite a nie je potrebná jej ďalšia úprava. Vykonáva sa len hygienické zabezpečenie. Týmto systémom sú zásobované všetky väčšie mestá ako Nitra, Nové Zámky, Levice, Galanta, Sereď, Šaľa, Vrábľa, Topoľčany a tiež menšie sídla a obce. Diaľkovodným systémom sa dodáva 75 % pitnej vody;
- samostatnými vodovodmi s vlastnými vodárenskými zdrojmi lokálneho významu a skupinovými vodovodmi zásobujúcimi dve a viac obcí z jedného alebo viacerých vodárenských zdrojov. Voda v niektorých malých zdrojoch je v nevyhovujúcej kvalite a je ju potrebné upravovať. Odstraňuje sa hlavne železo a mangán a u niektorých zdrojov arzén. Z menších zdrojov je dodávaných 25 % pitnej vody.

Na území Nitrianskeho kraja zabezpečuje zásobovanie obyvateľov pitnou vodou z verejných vodovodov predovšetkým Západoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s., so sídlom v Nitre. Pôsobia tu aj menšie vodárenské spoločnosti, a to: Komárňanské vodárne a kanalizácie, a. s., (KOMVaK, a. s.) so sídlom v Komárne a MsVaK – Vodárne a kanalizácie mesta Hurbanovo a obce s vodovodom v svojej správe.

Minerálne pramene

Kraj je bohatý na geotermálne a minerálne vody. Podľa Správy o stave životného prostredia Nitrianskeho kraja bolo v rokoch 1971 – 2000 na území Nitrianskeho kraja realizovaných celkom 66 geotermálnych vrtov, ktorými sa overilo viac ako $1\,000\text{ l}\cdot\text{s}^{-1}$ s teplotou na ústí vrtu $20 - 129\text{ }^{\circ}\text{C}$, ktorých tepelný výkon predstavuje 220 MWt pri využití na referenčnú hodnotu $15\text{ }^{\circ}\text{C}$. Geotermálne vody boli získané vrtmi hlbokými 210 až 3 616 m, výdatnosť vrtov sa pohybuje prevažne v rozmedzí $5 - 40\text{ l}\cdot\text{s}^{-1}$. Z hľadiska zloženia ide hlavne o NA- $\text{HCO}_3\cdot\text{Cl}$, Ca-Mg- $\text{HCO}_3\text{-SO}_4$ a NaCl typ vôd s mineralizáciou $0,7 - 20\text{ g}\cdot\text{l}^{-1}$.

V povodí Dunaja, Váhu a Nitry k významným zdrojom geotermálnych vôd patria zdroje v lokalitách Marcelová, Patince, Zemianska Olča a Zlatná na Ostrove. Zdroje s nižším

geotermálnym využitím (pod 0,85 MW) sa nachádzajú s lokalite Komárno, Nesvady, Kravany nad Dunajom, Svätý Peter a Virt.

Na rekreačné účely sú využívané geotermálne vrty v Patinciach, Komárne a Virte.

Povodie Váhu má bohatý výskyt geotermálnych vôd, ktoré sa nachádzajú v troch lokalitách – v Šali, Diakovciach a vo Vlčanoch. Na rekreačné účely sú využívané geotermálne vrty v Šali a Diakovciach.

V povodí Nitry je bohatý výskyt geotermálnych vôd, t.j. vôd, ktorých teplota pri výstupe dosahuje 30°C. Tieto vody sa nachádzajú v dvoch oblastiach medzi Dlhým kanálom a riekou Nitra a pri Dunaji. Teplota sa pohybuje od 32 do 70 °C a maximálna výdatnosť je 70 l.s⁻¹. Vody sú nízko minerálne. Na rekreačné účely sú využívané geotermálne vrty v Štúrove, Tvrdošovciach a v Nových Zámkoch.

Ďalej sa geotermálne vody nachádzajú v dvoch lokalitách, a to pri obciach Pohranice a Poľný Kesov. Geotermálny zdroj v Pohraniciach sa nevyužíva, v Poľnom Kesove je vybudovaný areál termálneho kúpaliska.

V Nitrianskom kraji sú z hľadiska ochrany prírodných liečivých zdrojov a prírodných minerálnych zdrojov vytyčené pásma I. a II. stupňa prírodných minerálnych zdrojov v Santovke a Slatine - vyhláškou MZ SR č.19/2000 Z.z. a ochranné pásmo II. stupňa prírodných liečivých zdrojov Piešťany – uznesením predsedníctva SNR č.134 z 5.8.1968.

Kvalita povrchových a podzemných vôd

Znečistenie vodných zdrojov v NSK je pomerne výrazné. Najväčším problémom sú predovšetkým plošné a bodové znečistenia vodných zdrojov. Hlavným zdrojom bodových znečistení sú predovšetkým vypúšťané odpadové vody – komunálne a priemyselné kým najväčšími plošnými zdrojmi znečistenia sú odkaliská, rozptýlené skládky a kontaminované závlahové a zrážkové vody. V súčasnosti prevádzkované komunálne ČOV, ktorých technológia čistenia odpadových vôd nezodpovedá kritériám ostatných legislatívnych predpisov, najmä na odstraňovanie nutrientov sú súčasťou riešenia Plánu rozvoja verejných kanalizácií. Na produkcii znečistenia sa podieľa aj priemysel, ktorý nie je napojený na komunálne ČOV a teda ani nie je riešený v rámci Plánu rozvoja verejných kanalizácií.

K najviac znečisteným vodným tokom NSK môžeme zaradiť niektoré úseky povodia rieky Nitra v smere Nitra - Nové Zámky, ďalej je to úsek povodia rieky Váh v smere Kolárovo (okres NZ) - Komárno. K ďalším výrazne znečistením úsekom patria horné úseky povodia rieky Hron v smere Žarnovica (BBSK) - Levice (NSK) a povodia rieky Nitry v smere Prievidza – Partizánske – Topoľčany – Nitra. K menej znečisteným úsekom môžeme zaradiť dolné úseky povodia rieky Hron v smere Levice – Štúrovo a prítoky povodia Váhu pretekajúce CHKO Dunajské Luhy.

Z hľadiska kvality podzemných vodných zdrojov, najznejšie podzemné vodné zdroje sa nachádzajú v okolí urbánnych centier (Nitra, Šaľa, Komárno, Levice) kde sú znečisťované predovšetkým komunálnymi odpadovými vodami a priemyselnými zdrojmi znečistenia.

V kvalite vody niektorých využívaných zdrojov vody sa dlhodobo prejavujú dôsledky niekdajších pomerov v poľnohospodárstve a priemyselnej výrobe. Najmä v regiónoch s intenzívnou poľnohospodárskou výrobou sú často vysoko prekračované limitné hodnoty

dusičnanov, amoniaku a dusitanov, a mnohé z týchto zdrojov už boli vyradené zo zásobovania pitnou vodou, ďalšie budú postupne nahradené.

Ďalšími zdrojmi znečistenia povrchových i podpovrchových vodných tokov je priemyselná výroba (olovo, ortuť, arzén) sídla (produkcia tuhých a kvapalných odpadov) a doprava (exhaláty).

Zraniteľné oblasti v Nitrianskom kraji

Zraniteľné oblasti, ktoré ustanovuje nariadenie vlády č. 617/2004 Z.z. podľa 33 a 34 zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách na území SR, sú poľnohospodársky využívané územia, z ktorých odtekajú vody zo zrážok do povrchových vôd alebo vsakujú do podzemných vôd, v ktorých je koncentrácia dusičnanov vyššia ako 50 mg.l^{-1} alebo sa môže v blízkej budúcnosti prekročiť. Za zraniteľné oblasti sa ustanovujú poľnohospodársky využívané pozemky podľa obcí.

Obr. č.3:

1.1.4 Ovzdušie

Antropogénne emisie znečisťujúcich látok do ovzdušia sú príčinou mnohých súčasných aj potenciálnych problémov, medzi ktoré patria acidifikácia ovzdušia a jej vplyv na faunu a flóru, zníženie kvality ovzdušia, globálne otepľovanie, klimatické zmeny, deštrukcia budov a konštrukcií a narušenie ozónovej vrstvy v atmosfére.

V súlade s požiadavkami zákona o ovzduší č.137/2010 Z.z. bolo územie SR rozdelené do 8 zón a 2 aglomerácií. Hranice zón sú identické s hranicami krajov pričom z Bratislavského a Košického kraja sú vyčlenené územné celky miest Bratislavy a Košíc, ktoré sa posudzujú samostatne ako aglomerácie.

Podľa poslednej informácie SHMÚ zverejnenej na stránke MŽP SR ku dňu vypracovania tohto dokumentu, územie Nitrianskeho kraja (zaradenie na rok 2011 podľa skutočnosti 2010) bolo na základe meraní monitorovacích staníc zaradené do 3. skupiny, t.j. medzi zóny a aglomerácie, v ktorých je úroveň znečistenia ovzdušia pod limitnými resp. cieľovými hodnotami, ide o znečistenie znečisťujúcimi látkami PM₁₀, oxid siričitý, oxid dusičitý, oxid uhoľnatý, benzén.

Ministerstvo životného prostredia na základe vyššie uvedeného zákona o ovzduší pre územie Slovenska ustanovilo *oblasti riadenia kvality ovzdušia*. Pre územie Nitrianskeho kraja je stanovená jedna oblasť s riadenou kvalitou ovzdušia – *územie mesta Nitry*, pre ktorú je stanovená ako znečisťujúca látka PM₁₀, z dôvodu prekračovania limitných hodnôt pre PM₁₀ v rokoch pred rokom 2010

Kvalita ovzdušia v Nitrianskom kraji je okrem diaľkového prenosu znečisťujúcich látok ovplyvňovaná najmä emisiami z veľkých priemyselných zdrojov nachádzajúcich sa na území kraja.

Základným podkladom pre hodnotenie kvality ovzdušia na Slovensku sú výsledky meraní koncentrácií znečisťujúcich látok v ovzduší, ktoré realizuje SHMÚ na svojich staniách Národnej monitorovacej siete kvality ovzdušia. Na území Nitrianskeho kraja sa nachádzajú dve monitorovacie stanice kvality ovzdušia: v Nitre na ulici Štúrova a v obci Janíkovce. Tieto umiestnenia sú charakteristické vyššou úrovňou urbanizácie a priemyselnej činnosti, čo podmieňuje vysokú akumuláciu emitovaných emisií do okolitého prostredia

Poradie najväčších znečisťovateľov v rámci Nitrianskeho kraja podľa množstva emisií za rok 2013 (veľké a stredné zdroje)

Tuhé znečisťujúce látky			SO ₂		
Prevádzkovateľ / zdroj	Okres	Emisie [t]	Prevádzkovateľ / zdroj	Okres	Emisie [t]
1. Duslo, a.s.	Šaľa	147,86	Calmit, spol. s r.o.	Nitra	17,17
2. Tlmačská energetická, s. r. o.	Levice	21,71	Icopal a.s.	Nové Zámky	15,87
3. PPC Čab, a.s.	Nitra	10,34	Tlmačská energetická, s. r. o.	Levice	14,74
4. Prvá energet. a teplárenská spol., s.r.o.	Zlaté Moravce	9,94	BIONOVES, s.r.o.	Nitra	9,97
5. P.G.TRADE, spol. s r.o.	Nové Zámky	9,53	Bioplyn Cetin, s. r. o.	Nitra	8,93
6. DECODOM, spol. s r. o.	Topoľčany	7,90	Liaharenský podnik Nitra, a.s.	Levice	8,22
7. SLOV. ENERGETICKÉ STROJÁRNE a.s.	Levice	7,47	BPS Lipová 1 s.r.o.	Nové Zámky	5,93
8. BIOENERGY TOPOĽČANY s.r.o.	Topoľčany	7,32	BPS Veľké Ripňany s.r.o.	Topoľčany	3,59
9. SLOVINTEGRA ENERGY, s.r.o.	Levice	6,77	Ministerstvo obrany SR	Nitra	3,26
10. MENERT - THERM, s.r.o.	Šaľa	6,56	AT GEMER, spol. s r.o.	Nové Zámky	2,39
NO _x			CO		
Prevádzkovateľ / zdroj	Okres	Emisie [t]	Prevádzkovateľ / zdroj	Okres	Emisie [t]
1. Duslo, a.s.	Šaľa	691,86	Calmit, spol. s r.o.	Nitra	796,14
2. BIOENERGY TOPOĽČANY s.r.o.	Topoľčany	145,73	SLOVINTEGRA ENERGY, s.r.o.	Levice	395,54
3. SLOVINTEGRA ENERGY, s.r.o.	Levice	126,08	Bytkomfort, s.r.o.	Nové Zámky	139,37
4. Bytkomfort, s.r.o.	Nové Zámky	43,84	Duslo, a.s.	Šaľa	101,04
5. SLOV. ENERGETICKÉ STROJÁRNE a.s.	Levice	24,35	Wienerberger slov. tehelne, spol. s r.o.	Zlaté Moravce	77,06
6. Dalkia Vráble a.s.	Nitra	20,66	Secop s.r.o.	Zlaté Moravce	34,92
7. Nitrianska teplárenská spoločnosť, a.s.	Nitra	18,95	BIOENERGY TOPOĽČANY s.r.o.	Topoľčany	23,24
8. DECODOM, spol. s r. o.	Topoľčany	18,21	Liaharenský podnik Nitra, a.s.	Levice	16,15
9. COM-therm, spol. s r.o.	Komárno	18,05	Bioplyn Cetin, s. r. o.	Nitra	14,62
10. AT GEMER, spol. s r.o.	Nové Zámky	17,38	Ministerstvo obrany SR	Nitra	13,09

Zdroj: Správa o kvalite ovzdušia podiele jednotlivých zdrojov na jeho znečisťovaní v SR, 2013, SHMÚ

Emisie zo stacionárnych zdrojov v Nitrianskom kraji za rok 2013 v územnom členení za okresy

Okres	Emisie (t/rok)				Merné územné emisie (t/rok.km ²)			
	TZL	SO ₂	NO _x	CO	TZL	SO ₂	NO _x	CO
Komárno	426	39	221	592	0,39	0,04	0,20	0,54
Levice	1105	127	484	1826	0,71	0,08	0,31	1,18
Nitra	342	74	303	1310	0,39	0,08	0,35	1,50
Nové Zámky	620	86	325	962	0,46	0,06	0,24	0,71
Šaľa	289	14	778	281	0,81	0,04	2,19	0,79
Topoľčany	217	24	276	314	0,36	0,04	0,46	0,52
Zlaté Moravce	257	25	111	446	0,49	0,05	0,21	0,86

Zdroj: Správa o kvalite ovzdušia podiele jednotlivých zdrojov na jeho znečisťovaní v SR, 2013, SHMÚ

Najviac tuhých znečisťujúcich látok a emisií SO₂ bolo emitovaných do ovzdušia v okrese Levice, emisie NO_x boli najviac vypúšťané do ovzdušia v okresoch Šaľa a Levice. Najväčšie množstvo emisií CO bolo emitovaných v okresoch Levice, Nitra a Nové Zámky.

Z medziročného porovnania produkcie emisií v Nitrianskom kraji je zaznamenaný pokles produkcie všetkých znečisťujúcich látok s miernymi nárastmi v niektorých rokoch, ktoré je individuálne pri každej znečisťujúcej látke.

Na znečistení ovzdušia sa najviac podieľali energetické zdroje priemyselných podnikov a centrálné tepelné zdroje (bio kotolne), blokové kotolne, poľnohospodárske farmy (chov HD a hydina), automobilová doprava, posypový materiál a prach na cestách. Ťažisko týchto stredných a veľkých zdrojov znečisťovania ovzdušia pochádza zo stacionárnych zdrojov priemyselnej prevádzky (Duslo, a.s. Šaľa-výroba močoviny, Levice Slovintegra Energy, s.r.o.-zdroj vykurovania, Komárno Rieker obuv, s.r.o.-výroba obuvi, Nitra Calmit, spol.s r.o. Žirany-vápenka, Nové Zámky Bytkomfort s.r.o.-centrálny zdroj vykurovania, Zlaté Moravce Secop s.r.o.-výroba kompresorov, Topoľčany Bioenergy Topoľčany s.r.o.-výroba elektrickej a tepelnej energie, Decodom s.r.o. - výroba nábytku).

1.1.5 Odpadové hospodárstvo

Množstvo komunálneho odpadu v Nitrianskom kraji za rok 2013 predstavovalo 251 714 t, z toho triedené zbierané zložky komunálnych odpadov 14 878 t (z toho nebezpečné odpady 711 t), odpady zo záhrad a parkov 20 825 t, komunálne odpady iné 205 044 t a drobné stavebné odpady 10 966 t. Z tohto množstva zhodnotený komunálny odpad tvoril 15,06 %. Kompostovaním bolo zhodnotených 50,52 % odpadov a ako druhotná surovina 20,07 % odpadov. Na jedného obyvateľa kraja tak pripadlo 366,11 kg odpadu, z toho zhodnotených 55,14 kg a zneškodnených 308,40 kg odpadov.

V rámci Nitrianskeho kraja sa najviac komunálneho odpadu vyprodukovalo v roku 2012 v okrese Nitra až 58 266 ton, najmenej v okrese Zlaté Moravce 13 564 ton. Jeden obyvateľ Nitrianskeho kraja vyprodukoval v roku 2012 takmer 373 kg odpadu, čo je pokles oproti roku 2011, kedy dosiahla táto hodnota maximum (381 kg/obyv.) v hodnotenom období.

Podiel zhodnocovania a zneškodňovania komunálneho odpadu:

Ukazovateľ	2011	2012	2013	2014
	Nitriansky kraj			
Komunálny odpad spolu (t)	262 702,1	257 171,4	251 713,6	272 949,3
v tom: zhodnocovaný materiál (t)	7 533,8	10 100,7	7 606,8	4 008,8
zhodnocovaný energeticky (t)	306,5	80,6	54,2	264,2
zhodnocovaný kompostovaním (t)	21 699,3	23 247,1	19 150,2	19 231,0
zhodnocovaný iným spôsobom (t)	4 182,2	43,5	11 097,4	15 121,5
Skládkovaný (t)	226 651,2	223 632,7	208 396,0	229 025,7
spaľovaný bez energetického využitia (t)	-	5,9	-	2,7
zneškodňovaný iným spôsobom (t)	1 604,6	0,2	3 637,8	639,6
Zhromažďovaný (t)	724,5	60,7	1 771,3	4 655,7

Zdroj: ŠÚ SR

Mestá a obce mali povinnosť od roku 2010 zaviesť povinný triedený zber štyroch zložiek komunálneho odpadu, ktorými sú papier, plasty, sklo a kovy. Je pozitívne, že vývoj separovaného zberu má stúpajúcu tendenciu, čo vyplýva z uvedenej tabuľky, avšak zhodnocovanie odpadov je stále na veľmi nízkej úrovni. Hoci sa od roku 2009 tento ukazovateľ každoročne zvyšoval, v roku 2012 sa zhodnotilo iba niečo nad 13% komunálneho odpadu, pričom priemer na Slovensku je 26%.

Súčasný stav nakladania s odpadmi na území Nitrianskeho kraja je nevyhovujúci. Osobitne závažný problém predstavujú nelegálne skládky bez akejkoľvek ochrany prostredia a účelnej plánovitej lokalizácie a následne aj staré neriadené skládky, ktoré sú zdrojom environmentálnej záťaže. Skládok takéhoto typu je v území veľmi veľa čo vyplýva predovšetkým zo socio - ekonomického charakteru územia (sídla s vysokým stupňom rozostavanosti, záhradkárske kolónie a množstvo drobných prevádzok).

V regióne NSK vznikli združenia obcí pre triedený zber napr. „Ponitrianske združenie obcí pre triedený zber a nakladanie s odpadmi“, ktorého predmetom činnosti je dlhodobé komplexné nakladanie s odpadmi, ktoré vznikli na území obcí, ktoré sú členmi združenia, znížovanie objemu skládkovaného odpadu, riešenie problémových javov v odpadovom hospodárstve členských obcí. Združenie momentálne pozostáva zo 65 členských obcí Nitrianskeho kraja. V okrese Nitra je to 49 obcí, v okrese Topoľčany 14 obcí a v okrese Šaľa sa nachádzajú 2 členské obce.

Podobné združenia sa nachádzajú aj v iných okresoch Nitrianskeho kraja napr. Levice.

1.1.6 Fauna a flóra

Fauna

Rozšírenie živočíchov v krajine je podmienené ich nárokmi na potravu a vhodné životné prostredie a teda nepoznajú žiadne hranice. Keďže aj inventarizačné výskumy a monitoring populácií sa viaže prevažne na legislatívne chránené územia, čiže územia s vysokou ekologickou hodnotou, charakterizujeme faunu hlavne z pohľadu jej rozšírenia práve vo veľkoplošných chránených územiach nachádzajúcich sa alebo

zasahujúcich do Nitrianskeho kraja (CHKO Ponitrie, CHKO Štiavnické vrchy a CHKO Dunajské luhy).

Zoogeografické členenie územia Nitriansky kraj patrí zo zoogeografického hľadiska do 2 provincií: Karpaty a Vnútrokarpatské zníženie, pričom Karpatská provincia sem zasahuje oblasťou Západné Karpaty s vnútorným obvodom (západný a južný okrsk) a južným obvodom (sopečný okrsk - kováčovský). Provincia Vnútrokarpatské zníženie sem zasahuje Panónskou oblasťou s juhoslovenským obvodom (dunajský okrsk -lužný a pahorkatinový).

Významné, chránené a ohrozené živočíchy kraja

Na prostredie *zaplavovaných lužných lesov* sú naviazané z ulitníkov napr. pásikavec krovinný (*Tachea hortensis*), z motýľov drobník topoľový (*Stigmella trimaculella*), červotoč obyčajný (*Cossus cossus*), babôčka osiková (*Nymphalis antiopa*), dúhovce väčší (*Apatura iris*). Z chobákov je rozšírený fúzač vrbový (*Lamia textor*), fuzáč pestrý (*Xylotrechus rusticus*), bystruška kožovitá (*Carabus coriaceus*), liskavka topoľová (*Melasoma populi*). Z obojživelníkov sa najčastejšie vyskytuje kunka obyčajná (*Bombina bombina*), rosnička zelená (*Hyla arborea*), užovka obojková (*Natrix natrix*). Z vtákov za charakteristické môžeme považovať napr. kúdelničku lužnú (*Remiz pendulinus*) a slávika veľkého (*Luscinia luscinia*). Väčšina druhov vtákov využíva vodné aj lesné prostredie, napr. kormorán veľký (*Phalacrocorax carbo*). Cicavce toto prostredie využívajú hlavne kvôli potrave a ochrane, napr. sviňa divá (*Sus scrofa*), srnec hôrny (*Capreolus capreolus*). Z drobných cicavcov sa tu vyskytuje napr. duloonica vodná (*Neomys fodiens*) a hraboš severský (*Microtus oeconomus*).

Na dubové lesy nížin je naviazaný napr. chrúst obyčajný (*Melolontha melolontha*), roháč obyčajný (*Lucanus cervus*), fuzáč dubový (*Plagionotus arcuatus*). Z motýľov je to napr. mniška veľkohlavá (*Lymantria dispar*), obalovač zelený (*Totrix viridana*) a obalovač dubový (*T. loeflingiana*). Z veľkej skupiny vtákov naviazanej na tento biotop sú to napr. ďatlovec, strakoše, hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*), drozd čviktavý (*Turdus pilaris*) a iné. Známym je introdukovaný druh bažant obyčajný (*Phasianus colchicus*) alebo daniel škvrnitý (*Dama dama*).

V lesoch pahorkatín sa tu z motýľov vyskytujú napr. obalovač dubový (*Aleimma loeflingiana*), mniška veľkohlavá (*Lymantria dispar*). Z ulitníkov slimák červenkastý (*Monachoides incarnata*), vretienka lesklá (*Cochlodina laminata*). Z plazov tu žijú vzácne druhy, napr. jašterica zelená (*Lacerta viridis*), užovka stromová (*Elaphe longissima*). Z vtákov najhojnejšie sú napr. žlna zelená (*Picus viridis*), slávik obyčajný (*Luscinia megarhynchos*), sýkorka belasá (*Parus caeruleus*). Z cicavcov napr. plch sivý (*Glis glis*), veverica stromová (*Sciurus vulgaris*), líška hrdzavá (*Vulpes vulpes*), sviňa divá (*Sus scrofa*), srnec hôrny (*Capreolus capreolus*).

V podhorských lesoch je početnou skupinou hmyz, napr. chvostoskoky (*Collembola*), ucholaky (*Dermaptera*), vošky (*Aphidinea*), z chrobákov napr. drvinár hnedý (*Hylocoetus dermestoides*), bystrušky (*Carabus*)- bystruška nosatá (*Cychrus caraboides*), bystruška zlatá (*Carabus auronitens*), fuzáč bukový (*Cerambyx scopolii*), fuzáč alpský (*Rosalia alpina*). Z obojživelníkov sú to napr. mlok veľký (*Triturus cristatus*), zo žiab ropucha obyčajná (*Bufo bufo*), ropucha zelená (*Bufo viridis*), skokan hnedý (*Rana temporaria*). Z plazov sa vyskytuje jašterica múrová (*Lacerta muralis*), vretienica obyčajná (*Vipera berus*). Zo skupiny vtákov sa tu prelínajú druhy lesov nížinných, pahorkatinných a podhorských. Stabilnejšie sa v podhorských lesoch vyskytujú napr. holub hrivnák (*Columba palumbus*), sluka hôrna (*Scolopax rusticola*), z dravcov je to jastrab veľký (*Accipiter gentilis*), myšiak hôrny (*Buteo buteo*), orol

krikľavý (*Aquila pomarina*), sova obyčajná (*Strix aluco*). Zo spevavcov (*Passeriformes*) sú známe sýkorky – sýkorka chochlatá (*Parus cristatus*), sýkorka uhliarka (*Parus ater*) a iné. Z netopierov sa v tomto prostredí môžu vyskytnúť netopier veľkouchý (*Myotis bechsteini*) a raniak hrdzavý (*Nyctalus noctula*). Z cicavcov tu žije kuna lesná (*Martes martes*), mačka divá (*Felis silvestris*), jazvec obyčajný (*Meles meles*), v hornej hranici lesov jeleň obyčajný (*Cervus elaphus*).

Charakteristické druhy polí a lúk sú napr. prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), jarabica poľná (*Perdix perdix*), zajac poľný (*Lepus europaeus*), syseľ obyčajný (*Citellus citellus*), chrček poľný (*Cricetus cricetus*), kaňa močiarna (*Circus aeruginosus*), škovránok poľný (*Asio flammeus*), strnádka lúčna (*Emberiza calandra*), pipiška chochlatá (*Galerida cristata*). Bezstavovce sú druhovo chudobnejšie, ale početnejšie v rámci jedného druhu.

Zaznamenaný je aj početný výskyt kliešť'a obyčajného (*Ixodes ricinus*), ktorého časť populácie je nakazená vírusmi spôsobujúcich ochorenia encefalitídu a boreliózu - napr. v pohorí Burda, Tribeč.

Pozdĺž rieky Váh vedie hlavná migračná trasa vtákov (jarná i jesenná), pozdĺž riek Nitra a Hron prechádza vedľajšia migračná cesta vtákov. Sútok riek s Dunajom sa stáva oddychovým miestom pre migrujúce druhy vtákov.

Druhová ochrana živočíchov

Druhovou ochranu legislatívne rieši zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov spolu s nadväzujúcimi právnymi predpismi. V prípade kriticky ohrozených druhov je možné vypracovať a schváliť programy záchrany.

Pomerne rozsiahle a biotopovo rôznorodé územie kraja bolo preskúmané napríklad v okolí mesta Nitra. Úvodná etapa výskumu biodiverzity bola zúžená na niekoľko vybraných skupín živočíchov, ktoré zďaleka nereprezentujú rozmanitosť fauny riešeného územia. Sledované boli obojživelníky, vtáctvo vodných nádrží, netopiere a fauna drobných zemných cicavcov reprezentatívnych biotopov. Z bezstavovcov bola spracovaná problematika kliešť'ov ako vektorov infekčných ochorení (zistené 2 druhy) a fauna vážok (potvrdený výskyt 25 druhov). Z 20 zistených druhov drobných cicavcov v okolí Nitry sú európsky významné 2 druhy (10% zastúpenie). Z celkového počtu 21 netopierov potvrdených na vybraných biotopoch Nitry a okolia je 18 druhov v zozname Natura 2000 (85,7%). Na vodnej nádrži Golianovo bolo determinovaných 117 druhov vtákov, na vodnej nádrži Koliňany 124 druhov. Na oboch vodných nádržiach bolo spolu zaznamenaných 156 druhov vtákov, z toho 15 druhov európskeho významu (9,6%). Na skúmaných biotopoch v okolí Nitry bol doložený výskyt 11 druhov obojživelníkov, z ktorých 9 je zaradených do zoznamu NATURA 2000 (81,8%). Vybrané skupiny živočíchov predstavujú súčasne veľmi vhodné monitorovacie druhy vhodné ako bioindikátory kvality prostredia. Z výsledkov výskumu bioty okolia Nitry môžeme predpokladať vysokú diverzitu biotopov a druhovú biodiverzitu rastlín a živočíchov s vysokým podielom európsky významných, t. j. ekozozologicky hodnotných druhov.

Flóra

Z hľadiska fytogeografického členenia (Futák, 1980) patrí územie nitrianskeho kraja do dvoch oblastí:

- oblasť teplomilnejšej (xerothermnej) pramaterskej flóry (*Matricum*)
- oblasť západokarpatskej flóry (*Carpaticum occidentale*).

Detailnejšie fyto geografické členenie je uvedené v tabuľke. V stĺpci Okres (územno-správne členenie) sú uvedené okresy, ktorými jednotlivé fyto geografické okresy prechádzajú:

Fyto geografická oblasť	Fyto geografický obvod	Fyto geografický okres	Okres (územno-správne členenie)
panónskej flóry (<i>Pannonicum</i>)	pramatranskej flóry (<i>Matricum</i>)	1. Burda	NZ
		2. Ipeľsko-rimavská brázda	LV, NZ
	eupanónskej xerotermej flóry (<i>Eupannonicum</i>)	5. Podunajská nížina	KN, LC, NR, NZ, SA, TO, ZM
západokarpatskej flóry (<i>Carpaticum occidentale</i>)	predkarpatskej flóry (<i>Praecarpaticum</i>)	11. Považský Inovec	TO (len V časť okresu)
		12. Tribeč	NR, TO, ZM
		14a. Pohronský Inovec	ZM (len V časť okresu)
		14e. Štiavnické vrchy	LC (J časť okresu)

Územie regiónu patrí k málo lesnatým krajom SR. Má charakter poľnohospodárskej krajiny s priemernou lesnatosťou 15,28%. Nízka lesnatosť je dôsledkom nížinnej polohy územia kraja, kde maximum pôdy je intenzívne využívané na poľnohospodársku výrobu. Lesný pôdny fond zaberá 96 925,43 ha (Zdroj: www.katasterportal.sk, stav k 14. 9. 2015). V zastúpení drevín prevažujú listnaté dreviny 95,09% a ihličnaté dreviny zaberajú 4,91%. Za ochranné lesy je vyhlásených 9 305,55 ha (10,04%) a lesy osobitého určenia sa rozprestierajú na ploche 11 887,84 ha (12,83%), zostávajúcich 71 473,34 ha lesných porastov je v kategórii hospodárskych lesov (77,13%, Zdroj: Lesnícky GIS, stav k 14. 9. 2015).

Územie Nitrianskeho kraja spadá do týchto vegetačných stupňov :

- vegetačný lesný stupeň **dubový** (nadm. výška do 300m n.m, priemerná teplota nad 8° C, ročné zrážky do 600 mm, vegetačná doba nad 180 dní)
- vegetačný lesný stupeň **bukovo - dubový** (nadmorská výška od 200-500 m n.m., priemerná teplota 6,0-8,5° C, ročné zrážky 600-700 mm, vegetačná doba od 165-180 dní),
- vegetačný lesný stupeň **dubovo - bukový** (nadmorská výška od 300-700 m n.m., priemerná teplota 5,5 – 7,5° C, ročné zrážky 700-800 mm, vegetačná doba od 150-165 dní),
- vegetačný lesný stupeň **bukový** (nadmorská výška od 400-800 m n.m., priemerná teplota 5,0 – 7,0° C, ročné zrážky 800-900 mm, vegetačná doba od 130-160 dní),
- vegetačný lesný stupeň **jedľovo - bukový** (nadmorská výška od 500-1000 m n.m., priemerná teplota 4,5 – 6,5° C, ročné zrážky 900-1050 mm, vegetačná doba od 110-130 dní).

Z mapovaných vegetačných jednotiek potenciálnej prirodzenej vegetácie sa podľa Geobotanickej mapy Slovenska v území Nitrianskeho kraja nachádzajú:

- bukové kvetnaté lesy podhorské - dubové xerotermodofilné lesy ponticko-panónske
- dubové xerotermodofilné lesy submediteránne a skalné stepi

- dubovo-cerové lesy
- dubovo-hrabové lesy karpatské
- dubovo-hrabové lesy panónske
- koreňujúce spoločenstvá stojatých vôd
- lužné lesy nížinné
- lužné lesy vrbovo-topoľové
- slanomilné spoločenstvá
- slatiniská.

Na holocénnych nivných riekach v teplej panónskej oblasti, na vlhkých, periodicky zaplavovaných fluviatilných sedimentoch v nížinnom a pahorkatinnom stupni do 250-300 m n.m. sa vyskytujú spoločenstvá *mäkkých lužných lesov*.

Vrba biela a vrba krehká sú v lužných lesoch Slovenska autochtónnymi (pôvodnými) drevinami a v minulosti boli viac rozšírené v zaplavovaných oblastiach dolných tokov riek. Ich ústup zapríčinili hlavne zmeny vodného režimu (regulácia a úprava vodných tokov), nevhodné pestovateľské zásahy, pri ktorých boli vrby nahrádzané jaseňmi a tzv. kanadskými topoľmi. Vrbovo-topoľové lesy sú rozšírené v teplých klimatických oblastiach južného Slovenska na Záhorskej, Podunajskej a Východoslovenskej nížine, odkiaľ údoliami riek výbežkovite zasahujú aj do predhorí Karpát. Najrozsiahlejšie porasty sa zachovali v medzihrádzovom priestore rieky Dunaj. Vo fragmentoch sa vyskytujú aj v medzihrádzovom priestore pozdĺž riek Váhu a Hrona. V týchto biotopoch sa nachádzajú aj *koreňujúce rastlinné spoločenstvá stojatých vôd* (Nymphaeion, Potamion).

Na alúviách väčších riek nachádzame už zvyšky *nížinných lužných lesov*, ktoré sa však viažu aj na vyššie a relatívne suchšie polohy údolných nív (agradáčne valy, riečne terasy, náplavové kužele a pod.) najmä v nížinách a v teplejších oblastiach pahorkatín (do 300 m.n.m), kde ich zriedkavejšie a časovo kratšie ovplyvňujú periodicky sa opakujúce povrchové záplavy alebo kolísajúca hladina podzemnej vody. Prirodzené porasty sa zachovali na vyššom stupni nivy Dunaja, Nitry a Hrona, a to najmä za ochrannými hrádzami

Na sprašových pahorkatinách juhozápadného Slovenska a na sprašových príkrovoch Podunajskej nížiny, ktoré v súčasnosti majú lesnú pokrývku odstránenú a na ich miestach sú najúrodnejšie poľnohospodárske pôdy, sa zachovali zvyšky menších *dubových pontickopanónskych lesov a lesíkov*, ktoré umožňujú vytvoriť si obraz o ich prirodzenom alebo jemu blízkom zložení. Stanovištia predstavujú teplé polohy, južne exponované svahy, sú aj na plošinách sprašových pahorkatín. Z poľnohospodárskych kultúr sa v súčasnosti na týchto miestach vyskytujú ovocné sady, vinice, polia s pšenicou, kukuricou a tabakom a pod..

Podobne aj *dubovo-hrabové lesy panónske* dnes nachádzame len ako zvyšky. Väčšina plôch po lesoch tohto typu je premenená na veľmi úrodné polia, na ktorých sa pestujú najnáročnejšie kultúry (kukurica, pšenica, tabak, vinič a iné). Neveľké plochy, napr. Burda pri Štúrove, zaberajú aj dubové *xerotermofilné lesy* submediteránne a skalné stepi. Tieto spoločenstvá u nás dosahujú svoju severnú hranicu rozšírenia podobne ako *dubovocerové lesy*, ktoré sú v dnešnej dobe už silne ovplyvnené človekom a jeho činnosťou. Silne ovplyvnené a premenené sú aj porasty *dubovo-hrabových lesov karpatských*, ktoré pôvodne zaberali súvislé rozsiahle plochy najmä v pahorkatinách a na vrchovinách až do výšky priemerne 600 m n.m.. Zvyšky takýchto porastov sú zachované napr. v NPR Kováčovské kopce.

V riešenom území nitrianskeho kraja sa na malých plochách nachádzajú porasty *bukových kvetnatých lesov podhorských*, ostrovčekovito, hlavne v severnej časti územia (okres Topoľčany). *Slatiniská* (s hrúbkou nahromadenej organickej hmoty viac

ako 40 cm) sa okrem iného, vyskytujú aj v zarastajúcich vodných nádržiach, mŕtvych ramenách, starých korytách riek, jazerách, rybníkoch apod. Toto spoločenstvo sa nachádza napr. na úseku potoka Paríž v okrese Nové Zámky. *Slanomilné (halofytné) spoločenstvá* viazané na slané pôdy sú na Slovensku zachovalé najmä v nížinách (Podunajskej, Východoslovenskej a Záhorskej). Zachovali sa vo fragmentoch. V panónskej oblasti k typickým halofytným spoločenstvám patria slané stepi. Vznikli vplyvom pasenia, odvodnenia a úplného odlesnenia.

Mnohé rastlinné a živočíšne druhy sú na území SR chránené vyhláškou MŽP SR č. 24/2003, ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších právnych predpisov. Počet štátom chránených taxónov rastlín predstavuje 1 419 taxónov rastlín (z toho 1285 cievnatých rastlín, 47 machorastov, 70 vyšších húb a 17 lišajníkov) a 813 taxónov živočíchov. V zmysle smernice Rady 92/43/EHS o ochrane prírodných biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín sú chránené aj druhy európskeho významu nachádzajúce sa na našom území (823 taxónov).

Chránené druhy rastlín a živočíchov sú evidované v tzv. červených zoznamoch vrátane ohrozených druhov. V roku 2001 bol vydaný dodnes platný červený zoznam rastlín a červený zoznam živočíchov, podľa ktorých je v stave ohrozenosti 3 057 taxónov rastlín, 2 058 ohrozených druhov bezstavovcov a 257 druhov stavovcov. V roku 2012 sa začala príprava červených zoznamov ohrozených biotopov, druhov rastlín a živočíchov v celom karpatskom regióne. V rámci programu Bioregio Carpathians boli publikované v roku 2014 červené zoznamy alebo ich návrhy pre rastliny, živočíchy, nelesné a lesné biotopy. Na ich základe bude možné aktualizovať národné zoznamy.

1.1.7 Krajina a jej štruktúra

Nitriansky samosprávny kraj má prevažne rovinatý a nížinný charakter, prerušovaný pahorkatinami. Skoro celý kraj sa nachádza na Podunajskej nížine. Na severe sa tiahne pohorie Tribeč, na severovýchode je lemovaný výbežkami Štiavnických vrchov a z časti Pohronským Inovcom.

Oblasť mesta Nitry a jeho okolia prešla dlhodobým vývojom za spolupôsobenia aktivít človeka, ktoré sa evidentne začali uplatňovať vo fyziognómii krajiny už v eneolite. Nasledujúce etapy postupných zmien v krajine dospeli až do dnešného stavu, v ktorom prevažujú prvky poľnohospodárskej krajiny, zvyškov lesnej krajiny a prvky neustále sa rozširujúcej urbanizovanej krajiny. Tlak človeka na prostredie ako celok najlepšie odrážajú kvalitatívne a kvantitatívne ukazovatele na jednotlivých hierarchických úrovniach od úrovne krajiny – krajinných prvkov, cez úroveň ekosystémov a biotopov až na úroveň spoločenstiev a druhov rastlín a živočíchov. V monografii (Hreško J., Pucherová Z. & Baláž I., (eds.), 2006) sú predložené výsledky, ktoré budú východiskom pre nasledujúci výskum zameraný na časovo-priestorové syntézy a hodnotenia ďalších atribútov krajiny a biotopov. Získané poznatky majú vysokú výpovednú hodnotu jednak v oblasti základného výskumu, ale aj pre ochranu prírody a manažment krajiny. Pri detailnom mapovaní druhotnej krajinej štruktúry mesta Nitry bolo potvrdených 892 krajinných prvkov v jednotlivých kategóriách, čo svedčí o pestrom zastúpení aktivít človeka v území a jeho nárokoch na spôsob využitia. Z výskumu zmien druhotnej krajinej štruktúry Nitry počas obdobia rokov 1780 a 2000 vyplýva, že zmenami prešlo 70% územia. Okolo 31% sa týkalo rôznych druhov intenzifikácie poľnohospodárstva, 20% urbanizácia, 7% odpovedá procesu zalesnenia,

1% odlesnenia, menej ako 0,5% zahŕňa odvodnenie a opustenie poľnohospodárskej pôdy a 10% bolo klasifikovaných ako nerelevantné zmeny. Pomerne veľká časť územia – takmer 30% rozlohy územia sa spôsob využitia nezmenil. Výskum kontaktnej zóny mesta potvrdil intenzívny tlak na krajinu, predovšetkým účinkami rozvoja individuálnej bytovej výstavby a výstavbou technických objektov v neprospech ornej pôdy, ktorá sa často mení na úhor, resp. je klasifikovaná ako opustená pôda bez využitia. Kontaktná zóna prechádza obdobím transformácie s evidentným znižovaním diverzity a podielu pozitívnych prvkov. Poľnohospodárska krajina v spádovom území Nitry prešla taktiež obdobiami zmien a striedania využitia, čo sa najviac dotklo skupín prvkov lesnej a nelesnej drevinovej vegetácie a prvkov trvalých trávnych porastov, kde došlo k ich výraznému úbytku. Z analýzy druhotnej krajinej štruktúry európsky a národne významného chráneného územia siete NATURA 2000 – Zoborských vrchov je možné potvrdiť, že takmer 75% rozlohy od roku 1949 nezmenilo spôsob využívania, pričom najväčšie zastúpenie majú lesy (72%) a trvalé trávnaté porasty v rôznom štádiu sukcesie (3%). Významné a ekologicky hodnotné sú nevyužívané travinnobylinné porasty so zastúpením krovín a drevín pod 50 % tvoriace jadro prírodných rezervácií a lesné porasty. Vysoký podiel stabilných prvkov prispieva ku ekologickej stabilite územia. Takými sú aj porasty xerothermných lúk na vápencovom substráte. Medzi významné prvky patria porasty krovín a mladých drevín, na ktoré sa viaže výskyt výnimočných xerothermných vresovísk na kyslých kremencových substrátoch. Vo veľkej miere sú však v štádiu sukcesie a smerujú k postupnému zániku. Pre krajinu Nitry a jej okolie sú významné zvyšky lesných biotopov, ako sú teplomilné panónske dubové lesy, suchomilné travinnobylinné a krovínové porasty na vápnitom podloží, karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou, karpatské a panónske dubovohrabové lesy, lužné dubovo-brestovo-jaseňové lesy okolo nížinných riek, lipovo-javorové sutinové lesy, pionierske spoločenstvá plytkých silikátových pôd, silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou, nížinné a podhorské kosné lúky, subpanónske travinnobylinné porasty a xerothermné kroviny.

Nitriansky kraj patrí k najteplejším oblastiam a najproduktívnejším poľnohospodárskym centráam SR. Priemerná ročná teplota vzduchu (údaje získané meraním v meteorologickej stanici v Hurbanove v roku 2013) je 11,2 °C. Kraj, najmä jeho južné oblasti sú bohaté na výskyt vodných zdrojov. Z hľadiska prírodného bohatstva vyniká kraj v oblasti termálnych prameňov v Podhájskej, Patinciach, Komárne, Poľnom Kesove a Štúrove. Minerálne vody v okrese Levice ako Santovka a Slatina sa plnia do fliaš. Územím kraja preteká viacero riek- najdlhšia slovenská rieka Váh, Dunaj, Nitra, Hron, Ipeľ a Žitava, pričom rieky Dunaj a Ipeľ tvoria prirodzenú hranicu s Maďarskom. V meste Komárno sa nachádza na rieke Dunaj významný riečny prístav, ktorý je napojený na európsku riečnu magistrálu Rýn-Mohan- Dunaj.

1.2 Technická infraštruktúra Nitrianskeho kraja

1.2.1 Doprava

Dopravná infraštruktúra a služby poskytované v doprave sú súčasťou každodenného života obyvateľov a patria ku kľúčovým faktorom, ktoré významne ovplyvňujú rozvoj hospodárstva a znižovanie disparít medzi regiónmi a vo vnútri regiónu, jeho adaptabilitu a konkurencieschopnosť. Podmieňujú dosahovanie ekonomického rastu, zvyšovanie konkurencieschopnosti a prosperity, rast zamestnanosti a mobilitu do zamestnania, prílev

zahraničných investícií, dostupnosť územia, rozvoj cestovného ruchu, ako i celkovú kvalitu života obyvateľov kraja.

Najvýznamnejším cestným ťahom prechádzajúcim územím Nitrianskeho kraja je ťah E571 Bratislava – Košice, ktorý v úseku Trnava – Nitra – Žiar n/Hronom – Zvolen je zaradený do siete rýchlostných ciest ako ťah R1 a patrí do súhrnnej siete TEN-T.

Obr.č.3: Multimodálne koridory TEN-T základná (CORE) a súhrnná (Comprehensive) sieť.

Zdroj: RIUS 2014-2020 (www.cdb.sk 2014)

Rýchlostná cesta R1 bola na území Nitrianskeho kraja dobudovaná a odovzdaná do užívania v roku 2011 s celkovou dĺžkou 45,866 km.

Plánované rýchlostné cesty, s výstavbou ktorých sa počíta na území Nitrianskeho kraja:

- Rýchlostná cesta R3 - Zvolen – Šahy s celkovou dĺžkou 70,640 km je v štádiu posudzovania vplyvov na životné prostredie EIA. Plánovaný začiatok výstavby je v roku 2020.
- Rýchlostná cesta R7 - Dunajská Streda - Nové Zámky – Čaka - Veľký Krtíš s celkovou dĺžkou 140,64 km je v štádiu posudzovania vplyvov na životné prostredie EIA a územného konania. Plánovaný začiatok výstavby je v roku 2020.
- Rýchlostná cesta R8 - Nitra - Bánovce nad Bebravou s celkovou dĺžkou 54,890 km je v štádiu územného konania. Plánovaný začiatok výstavby je v roku 2020.

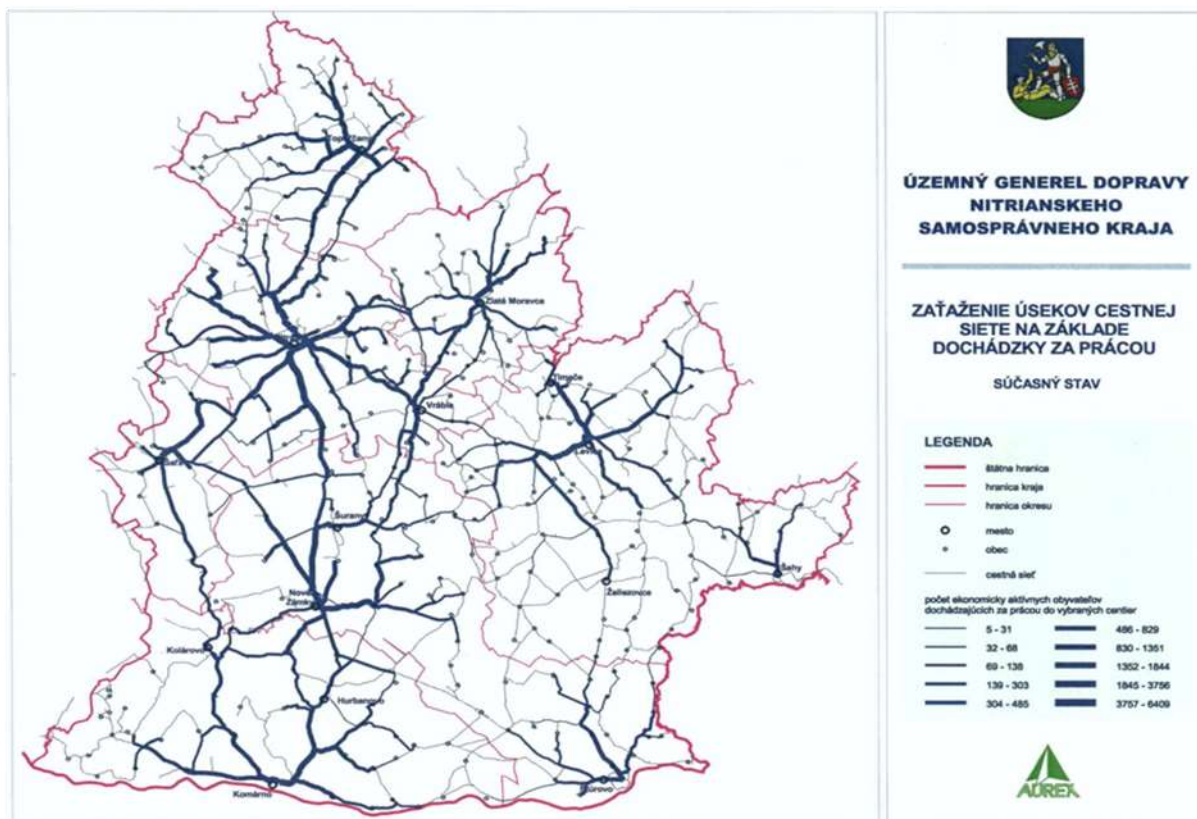
zdroj: <http://www.ndsas.sk/>

Do dobudovania plánovaných rýchlostných ciest je doprava riešená po existujúcich cestách I. triedy resp. po súbežných cestách II. a III. triedy. Cestná sieť v kraji je dôležitá pre medzinárodnú a celoštátnu cestnú dopravu, vzájomné prepojenia regiónov, sídiel samosprávnych krajov, okresov, prepojenie s cestnou sieťou susedných krajín a zabezpečovanie dopravnej obslužnosti celého územia.

V roku 2013 dosahovala celková dĺžka ciest II. a III. triedy na území Nitrianskeho kraja 2 040,767 km, čo predstavovalo 78,4% z celkovej dĺžky ciest v kraji. Cesty II. triedy z toho tvorili 500,245 km (19,2 %) a cesty III. triedy 1 540,522 km (59,2 %). Nitriansky kraj má tretiu najdlhšiu dĺžku ciest III. triedy v SR (14,79% z dĺžky ciest III. triedy v SR). Na regionálnych cestách vo vlastníctve Nitrianskeho samosprávneho kraja je spolu 526 mostných objektov, 131 mostných objektov na cestách II. triedy a 395 mostných objektov na cestách III. triedy. Zásadným problémom ciest II. a III. triedy a mostov je ich zlý stavebno-technický stav, čo má vplyv na zhoršenie dostupnosti jednotlivých regiónov kraja a bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky.

Z ciest II. triedy je až 25,90 % v nepriaznivom stave ako nevyhovujúci alebo havarijný. Pri cestách III. triedy z celkovej dĺžky sa vykazuje nepriaznivý stav na úrovni 31 %. Zlý stavebno-technický stav regionálnych ciest je spôsobený jednak tým, že v čase ich výstavby sa nepredpokladala záťaž a intenzita, ktoré sa dosahujú v súčasnosti. Zvýšenie záťaže a intenzity vozidiel najmä ťažkej nákladnej dopravy je dôsledkom zavedenia mýtného systému a obchádzania ciest vyšších kategórií, čo prináša so sebou prudké zhoršovanie kvality ciest II. a III. triedy (obrusovanie ciest, výtlky) a tiež negatívny vplyv tranzitnej nákladnej dopravy na okolité prostredie (napr. na statiku domov v blízkosti ciest, nadmerný hluk, prašnosť atď.). Na stav a kvalitu ciest nižšieho dopravného významu v Nitrianskom kraji má významný negatívny vplyv i absencia nadradenej cestnej infraštruktúry najmä v južnej časti územia ako predpoklad zlepšenia cezhraničnej spolupráce. V kraji sú vybrané dopravné významné cesty II. triedy, na ktorých – po posúdení ich zaťaženia - je viac ako 33% dĺžky komunikácie v nevyhovujúcom a havarijnom stave.

Obr.4: Zaťaženie úsekov cestnej siete v NSK na základe dochádzky za prácou.

Zdroj: RIUS 2014-2015(Aurex, 2013)

Na základe porovnania výsledkov celoštátneho sčítania dopravy 2010 so staršími údajmi je možné konštatovať, že neustále dochádza k zvyšovaniu intenzity dopravy na regionálnych cestách aj v Nitrianskom kraji. Pokračovanie tohto trendu vyvoláva oprávnené nároky na opravy a modernizáciu cestnej infraštruktúry najmä nadpriemerne zaťažených úsekov ciest II. a III. triedy.

Bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky výrazným spôsobom ovplyvňuje kvalita ciest a cestnej infraštruktúry. Hustota dopravnej nehodovosti na dopravnej infraštruktúre v Nitrianskom samosprávnom kraji je podmienená dĺžkou ciest II. a III. triedy na úrovni cca 500 km a 1540 km. Pri cestách II. triedy dosahuje hodnotu jednej dopravnej nehody na 2,5 km ciest a jednej dopravnej nehody na každých 5,5 km ciest III. triedy.

Obsluha územia Nitrianskeho kraja osobnou železničnou dopravou nie je vzhľadom na jeho hospodársky význam dostatočná. Dĺžka železničnej trate v kraji je 625 km, z toho 537 km sú jednokoľajové trate a 158 km je elektrifikovaných. Na území kraja sa nachádza 354 obcí a miest. Z uvedených obcí je len 84 obcí obsluhovaných v súčasnosti železničnou dopravou, čo predstavuje 23,73%-ný podiel z počtu obcí a miest v kraji. Na území v obciach obsluhovaných železničnou dopravou žije 424 409 obyvateľov, t.j. 61,81% z celkového počtu obyvateľov NSK k 31.12.2013. Autobusovou dopravou sú obsluhované všetky obce v kraji. V Nitrianskom kraji chýba efektívne a rýchle prepojenie železničnou dopravou krajského mesta Nitry s hlavným mestom Bratislava.

Využívanie železničnej osobnej dopravy v Nitrianskom kraji ovplyvňuje nevyhovujúci technický stav železničnej siete. Cestovanie na neelektrifikovaných jednokoľajných tratiach nie je konkurencieschopné z hľadiska potreby rýchlej efektívnej prepravy. Je nevyhnutné zrýchlenie viacerých tratí, obnova osobných vozňov za účelom zabezpečenia zvyšovania kultúry cestovania, ako aj investovanie do nákupu nízkopodlažných vozňov na zlepšenie kvality cestovania pre osoby s obmedzenou pohyblivosťou. Táto obnova vozidlového parku železníc bude vyžadovať účelovú investíciu zameranú na modernizáciu zastávok, resp. železničných staníc v úsekoch s obsluhou takýchto vozňových jednotiek. Vyššie využívanie kolesovej dopravy pred koľajovou je doposiaľ preferované aj z dôvodu, že niektoré železničné stanice sú značne vzdialené od centra obcí. Modernizácia železničnej infraštruktúry, budov železničných staníc, zastávok a obnova dopravných prostriedkov v železničnej osobnej doprave na území Nitrianskeho kraja je dôležitým faktorom podmieňujúcim zvyšovanie kvality, bezpečnosti a dopytu po železničnej osobnej doprave s významným dopadom na životné prostredie a v súlade s trendmi vo vyspelých štátoch.

Prímestskú autobusovú dopravu zabezpečujú nezávislí autobusoví dopravcovia na základe zmluvných vzťahov so samosprávnym krajom. Prímestská autobusová doprava prevádzkovaná na objednávku samosprávneho kraja je charakterizovaná dlhodobejším trendom úbytku cestujúcich z dôvodu nízkej miery konkurencieschopnosti voči individuálnej automobilovej doprave, mení sa aj štruktúra cestujúcich. Súčasne vzrástli prevádzkové náklady aj z dôvodu potrebnej obnovy vozidlového parku. Absencia harmonizácie a integrácie regionálnej dopravy s ostatnými druhmi verejnej osobnej dopravy vedie k vysokým prevádzkovým nákladom, pričom časť nákladov je vynakladaná na prepravu, ktorá je konkurenčná k osobnej železničnej doprave. Prevádzkovanie verejnej osobnej dopravy (ďalej len „VOD“) na objednávku kraja sa tak z pohľadu nákladovosti medziročne stáva viac a viac náročnejšie.

Pre koordináciu železničnej a autobusovej dopravy chýbajú prestupné body medzi jednotlivými druhmi dopravy, moderné komunikačné zariadenia medzi vozidlami a dispečingami a prvky integrácie dopravných systémov.

Atraktivitu VOD znižuje nízka úroveň vozidiel - životnosť vozidlového parku autobusov zabezpečujúcich VOD sa v súčasnosti pohybuje v priemere 12 až 13 rokov. Z celkového počtu 440 ks autobusov prímestskej dopravy k 31.12.2014 predstavuje 40 % vozidiel starších ako 16 rokov a 5 % vozidiel je nízkopodlažných. Úroveň VOD znižuje aj nedostatočná informovanosť cestujúcej verejnosti a zastaraná infraštruktúra zázemia pre cestujúcu verejnosť a jeho vybavenia – chýbajú záchytné parkoviská pre osobné vozidlá, odstavné plochy pre bicykle a motocykle, úschovne batožiny v blízkosti zastávok a staníc verejnej osobnej dopravy a pod. Najvýznamnejším slabým miestom VOD nielen v Nitrianskom kraji, ale na Slovensku vôbec je absencia funkčných integrovaných dopravných systémov – vzhľadom na to, že v súčasnosti objednávateľom v regionálnej železničnej doprave je MDVRR SR, v prímestskej autobusovej doprave sú objednávateľmi VÚC a v mestskej hromadnej doprave sú objednávateľmi príslušné mestá, nie je zabezpečená vzájomná previazanosť a koordinácia jednotlivých dopravných módov.

1.2.2 Vodovody a kanalizácia, ČOV

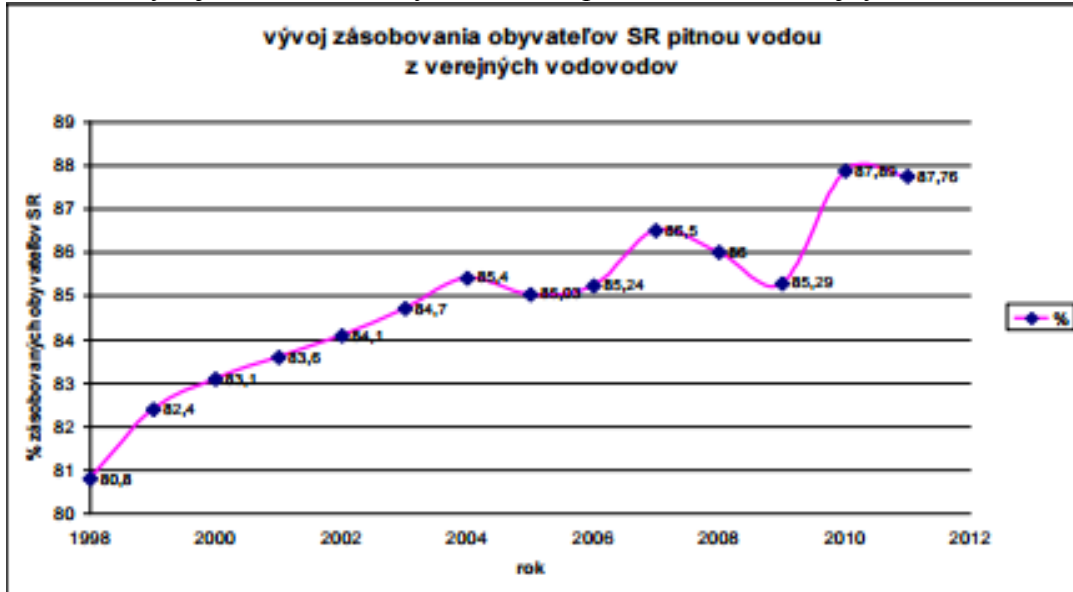
Verejné vodovody

V roku 2012 podľa štatistických údajov žilo na území Nitrianskeho kraja 688 400 obyvateľov, pitnou vodou z verejného vodovodu bolo zásobovaných 621 000 obyvateľov, t.j. 90,2 %, čo predstavuje druhé najlepšie miesto hneď za Bratislavským krajom. V porovnaní s celoslovenským priemerom, ktorý v rovnakom období mal hodnotu 87% je situácia v Nitrianskom kraji pomerne priaznivá. To však neplatí pre všetky okresy kraja. Za celoslovenským priemerom zaostávajú okresy Levice a Zlaté Moravce. Veľmi dobrá situácia je v okresoch Šaľa, Topoľčany, Nové Zámky a Nitra (s výnimkou obce Jelšovce, ktorá je súčasťou funkčného územia stratégie UMR). V okrese Komárno sa zásobovanosť obyvateľov pitnou vodou z verejných vodovodov pohybuje na úrovni celoslovenského priemeru. Trendom posledných rokov zostáva, že obyvatelia sa aj napriek rozširovaniu sietí verejných vodovodov najmä z ekonomických dôvodov nepripájajú na novovybudovaný verejný vodovod a využívajú ako zdroj pitnej vody vlastné studne. Evidentný je aj pokles spotreby pitnej vody z verejných vodovodov, ktorý kopíruje regionálne rozdiely v počte hromadne pripojených obyvateľov. Je predpoklad, že obyvatelia využívajú ako doplnkový zdroj vody vodu z vlastnej studne, realizujú pri využívaní pitnej vody úsporné opatrenia alebo uprednostňujú kupované balené vody.

V obciach, kde nie je vybudovaný verejný vodovod, sú obyvatelia odkázaní na zásobovanie vodou z domových studní, u ktorých kvalita vody častokrát nezodpovedá požiadavkám na kvalitu pitnej vody. Ide najmä o mikrobiologickú závadnosť v ukazovateľoch všeobecného a fekálneho znečistenia a fyzikálno- chemickú závadnosť (zákal, dusičnany, dusitany, amónne ióny a iné).

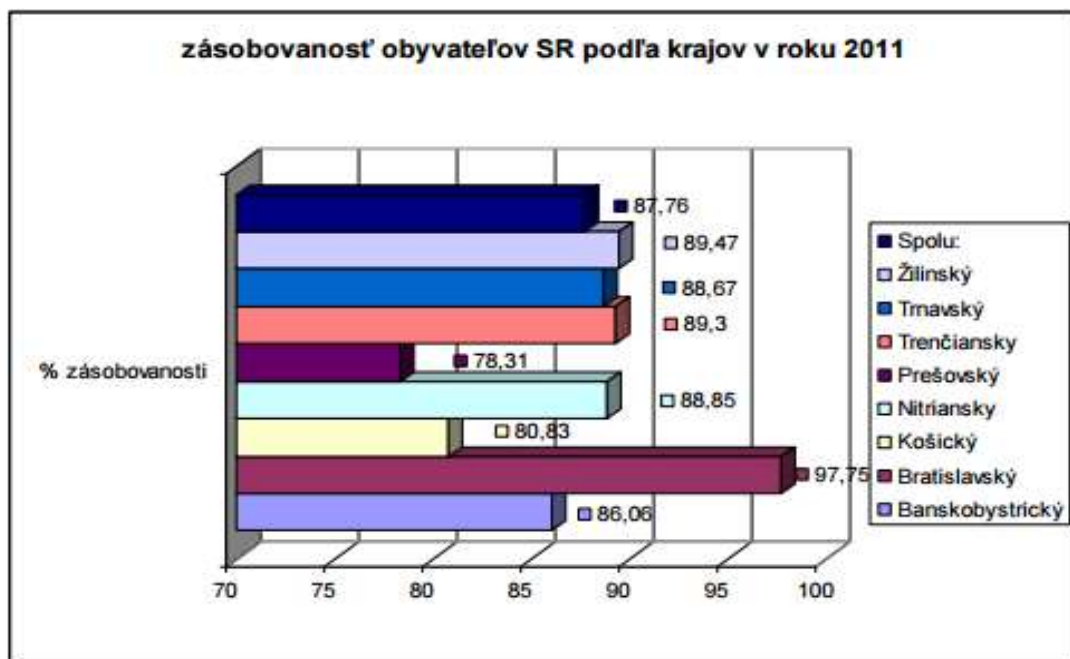
Dĺžka vodovodnej siete bez prípojok je 3 946 km, čím je 90,6 % obyvateľov Nitrianskeho kraja zásobovaná vodou z verejných vodovodov.

Obr. č.5: Vývoj zásobovania obyvateľov SR pitnou vodou z verejných vodovodov

Zdroj: ÚVZ SR, 2012

Obr. č.6: Počet obyvateľov v % hromadne zásobovaných pitnou vodou podľa krajov v roku 2011

Zdroj: ÚVZ SR, 2012

Odpadové vody

V rámci efektívneho odvádzania a čistenia odpadových vôd je uplatňovaný systém kanalizačných aglomerácií, čím sa zabezpečí vyššia prevádzková stabilita ČOV a kvalita vyčistenej vody.

V sledovanom období zaznamenávame **klesajúci trend v množstve odpadových vôd**. V roku 2012 bolo v Nitrianskom kraji vypustených do vodných tokov celkovo 35 275

tis.m³ odpadových vôd, čo predstavuje pokles o 3 205 tis.m³ odpadových vôd oproti roku 2011.

Množstvo čistených odpadových vôd dosiahlo v roku 2012 hodnotu 33 546 tis.m³, čo predstavuje pokles o 3 135 tis.m³ čistených odpadových vôd oproti roku 2011.

Celkový podiel obcí s pripojením na verejnú kanalizáciu predstavuje v priemere len 29,66%, čo v absolútnom vyjadrení predstavuje 105 obcí v rámci celého kraja. Najlepšia situácia je v okrese Šaľa kde 84,61% obcí má vybudovanú verejnú kanalizáciu. Nasleduje so zreteľným odstupom okres Zlaté Moravce (51,51%). Najhoršia situácia je v okrese Levice (20,22%) a v okrese Komárno (24,4%).

Celkový podiel obcí s pripojením na ČOV je v priemere na úrovni 29,37%, čo predstavuje v absolútnom vyjadrení 104 obcí v rámci celého kraja. Najlepšia situácia je opäť v okrese Šaľa, kde podiel obcí s pripojením na ČOV je na úrovni 84,61%. Nasleduje opäť okres Zlaté Moravce (51,51%). Najhoršia situácia je opäť v okrese Levice (17,97%) a Topoľčany (22,22%). Obyčajne je kanalizácia s ČOV vybudovaná najmä v mestách a prípadne niekoľkých obciach.

Dĺžka kanalizačnej siete bez prípojok je 1 363 km. V kraji sa nachádza 72 veľkých čistiarní odpadových vôd, z ktorých je vypúšťaných 41 754 tis. m³ čistenej odpadovej vody za rok. Množstvo obyvateľov bývajúcich v domoch napojených na verejnú kanalizáciu v Nitrianskom kraji predstavuje 50,1 %.

1.3 Sociálna infraštruktúra

1.3.1 Školstvo, veda, výskum

Na celom území kraja je dobre vybudovaná hustá sieť školských zariadení. V takmer každej väčšej obci je základná škola, zabezpečujúca povinnú školskú dochádzku. V krajskom meste Nitra sídlia 2 univerzity - Slovenská poľnohospodárska univerzita, Univerzita Konštantína Filozofa. V meste Komárno sídli Univerzita Selyeho.

K 15.9.2014 sa v sieti základných škôl Nitrianskeho kraja vzdelávalo 23 176 žiakov v 1420 triedach zriadených pre prvý stupeň základného vzdelávania (1. až 4 ročník) a 26 777 žiakov v 1558 triedach zriadených pre druhý stupeň základného vzdelávania (5. až 9. ročník).

Nitriansky samosprávny kraj mal v školskom roku 2014/2015 v zriaďovateľskej pôsobnosti 67 škôl, 19 školských internátov a 43 stravovacích zariadení.

Rozdelenie stredných škôl:

- 16 gymnázií
- 50 stredných odborných škôl
- 1 jazyková škola.

Súčasná politika NSK v oblasti všeobecného vzdelávania je v súlade s politikou štátu, ktorej cieľom je zvyšovanie podielu vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva v krajoch až na 30%. V 16 gymnáziách v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK so všeobecným zameraním v školskom roku 2014/2015 sa vzdeláva 5 699 žiakov, čo je 25% (všetkej stredoškolskej mládeže študujúcej na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK). V 11 gymnáziách iných zriaďovateľov sa vzdeláva 2 131 žiakov, čo je 50,84% (všetkej stredoškolskej mládeže študujúcej na školách iných zriaďovateľov). V Nitrianskom kraji sa vzdeláva v gymnáziách spolu 7 830 žiakov, čo tvorí 29,18%

zo všetkých žiakov SŠ v Nitrianskom kraji. Vzhľadom na celú sieť gymnázií v Nitrianskom kraji možno usudzovať, že jedno športové gymnázium zatiaľ dostatočne pokrýva potreby kraja na rozvoj výrazných športových talentov.

Vzdelávacie programy stredných odborných škôl sú zamerané predovšetkým na výkon povolání a odborných činností v národnom hospodárstve, zdravotníctve, verejnej správe, kultúre, umení a v ostatných oblastiach. Žiakom zabezpečujú teoretické a praktické vyučovanie, prípadne slúžia na prípravu na ďalšie štúdium.

1.3.2 Sociálne a zdravotnícke zariadenia

Nitriansky samosprávny kraj zabezpečuje poskytovanie sociálnych služieb prostredníctvom:

- zariadení sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti NSK (verejní poskytovatelia)
- zariadení sociálnych služieb, ktoré zriadili alebo založili obce (verejní poskytovatelia)
- neverejných poskytovateľov sociálnej služby.

Nitriansky samosprávny kraj zabezpečuje poskytovanie sociálnych služieb pre obyvateľov kraja v *26 zariadeniach sociálnych služieb* vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti.

K 31.08.2011 bolo v Registri poskytovateľov sociálnych služieb zapísaných 84 obcí, ktoré poskytujú dokopy 120 druhov sociálnej služby s celkovou kapacitou 1 210.

Jedná sa o nasledovné sociálne služby:

- 1 nocľaháreň a kapacitou služieb 8,
- 4 útulky s kapacitou služieb 139,
- 2 zariadenia núdzového bývania s kapacitou služieb 48,
- 14 zariadení pre seniorov s kapacitou služieb 708,
- 4 zariadenia opatrovateľskej služby s kapacitou služieb 94,
- 8 Domovov sociálnych služieb s kapacitou 159,
- 68 opatrovateľských služieb,
- 2 prepravné služby,
- 3 denné centrá,
- 6 jedální,
- 2 práčovne,
- 2 strediská osobnej hygieny,
- 2 denné stacionáre s kapacitou služieb 40,
- 1 monitorovanie a signalizácia potreby pomoci,
- 1 nízkoprahové denné centrum.

K 31.08.2011 bolo v Registri poskytovateľov sociálnych služieb zapísaných 63 *neverejných poskytovateľov* sociálnych služieb, ktorí poskytujú dokopy 72 druhov sociálnych služieb s celkovou kapacitou 1 342.

Jedná sa o nasledovné sociálne služby:

- 2 nocľahárne a kapacitou služieb 60,
- 4 útulky s kapacitou služieb 83,
- 1 domov na polceste s kapacitou 6,
- 1 zariadenie podporovaného bývania s kapacitou 16,
- 9 zariadení pre seniorov s kapacitou 181,
- 1 zariadenie opatrovateľskej služby s kapacitou 18,

- 1 rehabilitačné stredisko s kapacitou 15,
- 17 domovov sociálnych služieb s kapacitou 907,
- 2 denné stacionáre s kapacitou 20,
- 16 opatrovateľských služieb,
- 2 prepravné služby,
- 2 tlmočnicke služby,
- 1 sprostredkovanie osobnej asistencie,
- 1 sprostredkovanie tlmočnickej služby,
- 3 jedálne,
- 1 sociálna rehabilitácia,
- 1 nízkoprahové denné centrum s kapacitou 30,
- 1 nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu s kapacitou 6,
- 6 špecializovaných sociálnych poradenstiev.

Nielen v Nitrianskom kraji, ale aj v rámci celej SR je zaznamenaný nedostatok služieb poskytovaných na komunitnej úrovni. Typickým znakom sociálnych služieb v SR je veľká rôznorodosť prijímateľov sociálnych služieb v zariadeniach, čo vedie k nedostatočnej špecifickosti poskytovania služieb. Dôvodom je veľké množstvo rôznych skupín prijímateľov sociálnych služieb, ktorí žijú v jednom zariadení sociálnych služieb, t. j. v jednom zariadení žijú napr. ľudia s mentálnym postihnutím, ľudia s duševnými poruchami a seniori. Ďalším faktom je vekový rozdiel medzi prijímateľmi sociálnych služieb v rámci jedného zariadenia, kde sa často stáva, že v jednom zariadení žijú deti, mládež, mladí dospelí, dospelí a seniori. Tieto skutočnosti vytvárajú špecifiká pre proces deinštitucionalizácie v SR, kde nie je možné počítať s tým, že všetci prijímatelia sociálnych služieb by sa mohli vrátiť do svojho domáceho prostredia. Je preto nevyhnutné vytvárať rôzne formy aj rôznych pobytových komunitných služieb a služieb dlhodobej starostlivosti.

Za slabé stránky poskytovania sociálnych služieb je možné považovať najmä nerozvinutý systém komunitného plánovania a nedostatočne vytvorené podmienky pre zotrvanie v prirodzenom (domácom) sociálnom prostredí, nedostatočnosť a regionálnu nerovnomernosť siete zariadení sociálnych služieb a terénnych sociálnych služieb a ich fyzickú dostupnosť, nedostatočnú variabilitu sociálnych služieb a absenciu dodržiavania štandardov kvality sociálnych služieb. Medzi ohrozenia sa zaraďujú nepostačujúca kapacita terénnych sociálnych služieb, zvyšujúce sa finančné náklady na sociálne služby pretrvávaním poskytovania tradičných sociálnych služieb v zariadeniach sociálnych služieb a nefunkčnosť systému sociálnych služieb z dôvodu nedostatočného realizovania kompetencií zo strany územnej samosprávy, predovšetkým v oblasti poskytovania terénnych sociálnych služieb.

Sieť zdravotníckych zariadení V Nitrianskom kraji je tvorená sústavou štátnych a neštátnych zdravotníckych zariadení, ktoré sú usporiadané v takom počte, zložení a v takej distribúcii, ktorá vytvára podmienky pre zabezpečenie štátom garantovanej zdravotnej starostlivosti. Sieť zdravotníckych zariadení vytvára ambulantná starostlivosť (primárna a sekundárna) a ústavná starostlivosť (lôžkové zariadenia).

V roku 2013 bolo v Nitrianskom kraji prevádzkovaných 276 ambulancií praktického lekára pre dospelých, 143 ambulancií praktického lekára pre deti a dorast a 251 stomatologických ambulancií.

Sekundárna zdravotná starostlivosť ambulantná je starostlivosť presahujúca rámec ambulantnej starostlivosti. Poskytujú ju odborní lekári- špecialisti a iní vysokoškolsky

vzdelaní zdravotníckí pracovníci. Sieť zdravotníckych zariadení sekundárnej zdravotnej starostlivosti v Nitrianskom kraji dosahuje limity optimálnej siete určené platnou legislatívou. Výraznejšie rozdiely sú zaznamenané v odboroch klinická psychológia, chirurgia a gastroenterológia.

Ústavná starostlivosť je starostlivosť o poistencov, ktorá sa poskytuje v lôžkových zdravotníckych zariadeniach, ak zdravotný stav pacienta vyžaduje takúto starostlivosť. Ústavnú zdravotnícku starostlivosť pre obyvateľov NK poskytuje 11 nemocníc: 2 fakultné nemocnice (Nitra, Nové Zámky), 3 všeobecné nemocnice, ktoré prevádzkujú nezávislé organizácie (Komárno, Topoľčany, Levice), 2 mestské nemocnice (Zlaté Moravce a Šaľa), 2 psychiatrické nemocnice (Hronovce a Veľké Zálužie) a 2 špecializované nemocnice (Špecializovaná nemocnica sv. Svorada Nitra a Kardiocentrum Nitra). Na území Nitrianskeho kraja sú prevádzkované 2 hospice (Nitra a Palárikovo) a 9 dialyzačných centier.

1.3.3 Kultúrne a historické pamiatky a pozoruhodnosti

Nitriansky kraj je bohatý svojim kultúrnym dedičstvom. V kraji je 5 regionálnych stredísk - v mestách Nitra, Komárno, Nové Zámky, Topoľčany a Levice. Kultúrnym centrom kraja je krajské mesto Nitra. V oblasti kultúry má krajské mesto Nitra dlhoročnú tradíciu ako jedno z najdôležitejších centier slovanskej vzdelanosti, kultúry a kresťanského života. Rozvoj kultúry siaha do čias raného osídlenia starých Slovanov a pokračoval v prvom štátnom útvere Pribinovom Nitrianskom kniežatstve a počas Veľkej Moravy cez stredovek až do novoveku. Na území kraja je 6 štátnych a 3 neštátne divadlá, 3 galérie vrátane pobočiek a 285 fungujúcich knižníc vrátane pobočiek. Z celkového počtu obyvateľov kraja v roku 2013 bolo 7,8 % aktívnych používateľov. Pozornosť si zaslúži Divadlo Andreja Bagara v Nitre, Ponitrianske múzeum a Nitrianska galéria.

Podľa údajov Pamiatkového úradu SR je v Nitrianskom kraji evidovaných ku 1.1.2014 celkovo 1290 nehnuteľných kultúrnych pamiatok (pamiatky architektúry, pamiatky archeológie, pamiatky histórie, pamiatky historickej zelene, pamiatky ľudovej architektúry, pamiatky technické a aj výtvarné) a viac ako 2500 hnutel'nych kultúrnych pamiatok.

K nehnuteľným pamiatkam v podobe objektov patria aj pamiatkové územia. Na území Nitrianskeho kraja sa ku 8.3.2013 nachádzajú dve pamiatkové rezervácie ľudového staviteľstva (Nitra – mesto a Brhlovce okres Levice) a 7 pamiatkových zón (vidiecka pamiatková zóna Bátovce okres Levice, Centrálna časť historického jadra mesta Topoľčany, Stummerova ulica s areálom starej nemocnice Topoľčany, Pamiatková zóna Zlaté Moravce, Pamiatková zóna Komárno, Pamiatková zóna Nitra – staré mesto, Pamiatková zóna Šahy okres Levice).

Najvýznamnejšie kultúrno-historické pamiatky (hrady a zámky) sú v kraji: Levický hrad, hrad Gýmeš (Jelenec), Nitrianky hrad, Oponický hrad, Topoľčiansky hrad, hrad Hrušov (Hostie) a Čierny hrad (Zlatno). K často navštevovaným miestam patrí aj Arborétum Mlyňany a Národný žrebčín v Topoľčiankach.

K vyššie uvedeným kultúrnym pamiatkam sa zaraďujú aj pamiatky kultúrnej krajiny nesúce historický a kultúrny odkaz. Účelom ochrany kultúrnej krajiny v SR je odborná správa a starostlivosť, kde je hlavným cieľom ochrana, manažment, údržba a zlepšovanie stavu kultúrneho bohatstva, aby mohla byť aj naďalej prínosnou súčasťou kultúrneho života. Vo viacerých krajinách je vytvorený systém zákonnej

ochrany starostlivosti o kultúrnu krajinu, ktorej predmetom môžu byť aj oblasti kultivovanej krajiny s charakteristickou sídelnou štruktúrou, krajinné kompozície a systémy viazané na architektonické súbory, hospodárske feudálne celky v poľnohospodárskej krajine, kultivačné a technické aktivity človeka v krajine, kultúrno-historicky významné územia a iné. Na základe Dohovoru o ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva je vypracovaný celosvetový zoznam pamiatok pod patronátom organizácie UNESCO. Na Slovensku sa nachádza 7 lokalít zapísaných v celosvetovom zozname prírodného a kultúrneho dedičstva, z ktorých ani jedna sa nenachádza na území Nitrianskeho kraja.

Do záznamu svetového dedičstva sú v súčasnosti navrhnuté pamiatky, z ktorých jedna (pevnostný systém v Komárne) sa nachádza na území Nitrianskeho kraja : pamiatky Veľkej Moravy, pevnostný systém na sútoku riek Dunaja a Váhu v Komárne (*územie NK*) , pamätník Chatama Sofera v Bratislave, Limes Romanus na strednom Dunaji, gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami, šošovkovité jadro mesta Košice, tokajská vinohradnícka oblasť, doliny mezozoika Západných Karpát, gejzír v Herľanoch, kultúrna krajina v Dunajskom regióne.

Ochrana charakteristických krajinných črt spočíva v zachovaní charakteristických znakov, ktoré danú krajinu reprezentujú a ich zánikom sa mení krajinný typ a tým aj celý vzhľad krajiny (najčastejším zásahom je zmena krajinnej štruktúry).

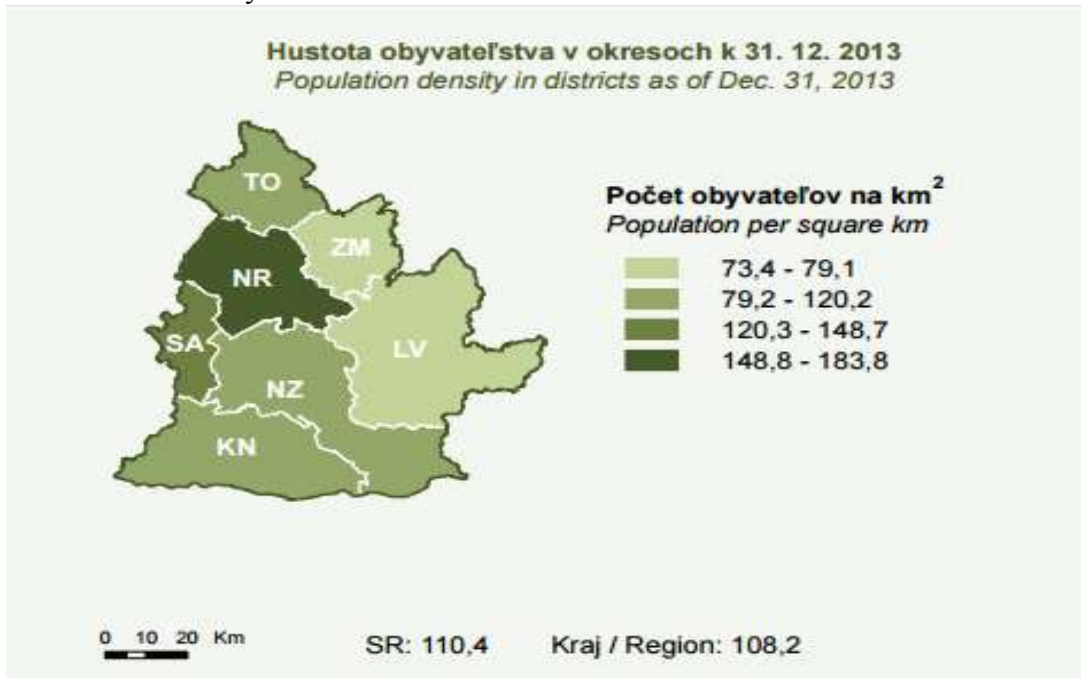
1.4 Demografické východiská a zdravie obyvateľov

Počtom 686 662 obyvateľov k 31.12.2013 sa Nitriansky kraj zaraďuje na 4. miesto v medzikrajovom porovnaní s podielom 12,7 % na úhrne SR. Z celkového počtu obyvateľov je 51,4 % žien (354 300). S hustotou osídlenia 108,2 obyvateľov na km² je piatym najobývanejším krajom SR. Podľa národnosti je 68,9 % obyvateľov slovenskej národnosti, 24,6 % sa hlási k maďarskej národnosti. V Nitrianskom kraji sa nachádza 354 obcí, z ktorých má 15 štatút mesta. V mestách žije 314 389 obyvateľov, čo je 45,8 % podiel zo všetkých obyvateľov. Podľa veľkosti miest je najväčším mestom mesto Nitra, nasledujú Nové Zámky, Komárno, Levice, Topoľčany a Šaľa. Ďalej sú to menšie mestá ako Zlaté Moravce, Štúrovo, Šurany, Kolárovo, Vrábľa, Šahy, Hurbanovo, Želiezovce a Tlmače.

Územie Nitrianskeho kraja patrí k národnostne zmiešaným územiám SR. Dominuje tu slovenská národnosť - 68,56 %, maďarská národnosť tvorí 29,71 % obyvateľstva Nitrianskeho kraja. V okrese Komárno dosahuje maďarská národnosť vyše 72 % a v okrese Nové Zámky vyše 40 %. Vysoký podiel maďarskej národnosti majú aj okresy Levice a Šaľa. Na severe v okresoch Topoľčany a Zlaté Moravce podiel slovenskej národnosti dosahuje 98,67 % resp. 96,87 %. V okrese Nitra je to 90,22 %, maďarskej národnosti je 7,95 % obyvateľstva.

V Nitrianskom kraji je možné pozorovať výrazné zmeny v demografickom vývoji, ktoré sú odrazom ekonomickej a sociálnej situácie kraja. Prejavuje sa dlhodobá tendencia spomaľovania reprodukcie obyvateľstva. Prírodný prírastok obyvateľstva dlhodobo vykazuje záporné hodnoty a v roku 2013 dosiahol – 1 721 osôb. Z ostatných demografických procesov dochádza k miernemu znižovaniu sobášnosti a rozvodovosti. Pokračuje proces starnutia obyvateľstva. Priemerný vek obyvateľov kraja v roku 2013 bol 41,09 rokov a index starnutia dosiahol hodnotu 110,4 (podľa metodika EÚ). Veková štruktúra obyvateľstva k 31.12.2013 je nasledovná: 13,4 % tvorí obyvateľstvo v predproduktívnom veku (0- 14 roční), 71,8 % tvorí obyvateľstvo v produktívnom veku (15-64 rokov) a 14,8 % tvorí obyvateľstvo v poproduktívnom veku (65 a viac roční). Miera nezamestnanosti v roku 2013 dosiahla 13,2 %.

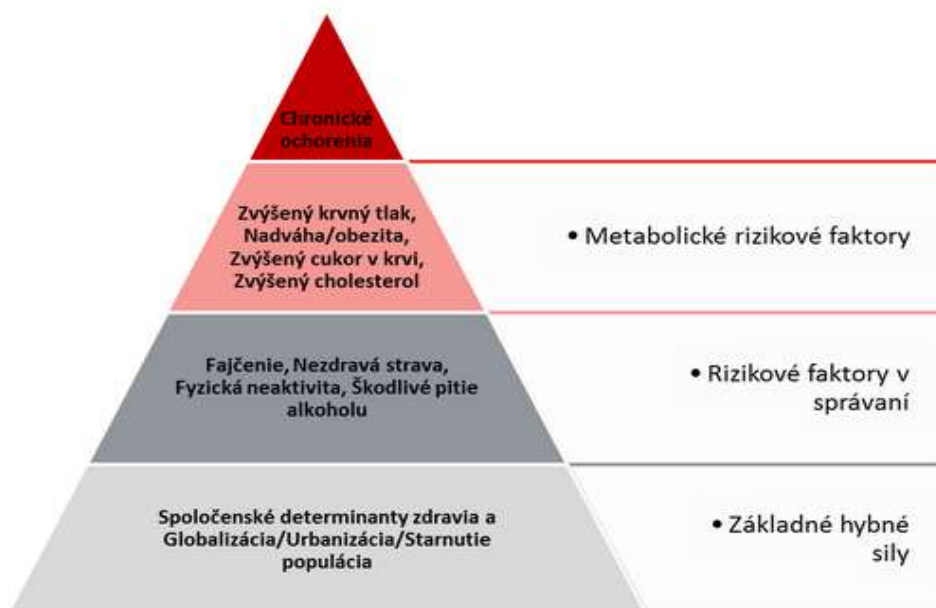
Obr. 7: Hustota obyvateľstva v okresoch NK k 31.12.2013

Environmentálne zdravie je stav zdravia človeka podmienený faktormi, nachádzajúcim sa v životnom prostredí. Kvalita životného prostredia je jedným z rozhodujúcich faktorov vyplývajúcich na zdravie a priemerný vek obyvateľstva. Podobne ako v iných krajinách, aj v SR sa za posledné roky zdravotný stav obyvateľov menil. Zvýšil sa podiel a počet ochorení a úmrtí spôsobených civilizačnými vplyvmi, naopak podiel úmrtí na iné choroby vplyvom rozvoja zdravotnej starostlivosti klesal.

Medzi prioritné chronické skupiny chorôb, ktoré majú zásadný dopad na kvalitu života populácie patria choroby obehovej sústavy, nádory, diabetes a duševné choroby.

Obr. č.8: Vzájomné pôsobenie rizikových a metabolických faktorov na ochorenia:

Zdroj: Countering Non-Communicable Disease Through Innovation, 2012

Epidemiologickú situáciu v Slovenskej republike, podľa Správy o zdravotnom stave obyvateľstva SR za roky 2009-2011, možno celkovo hodnotiť ako priaznivú. Epidemiologickú situáciu v SR vo výskyte neuroinfekcií možno hodnotiť ako stabilizovanú.

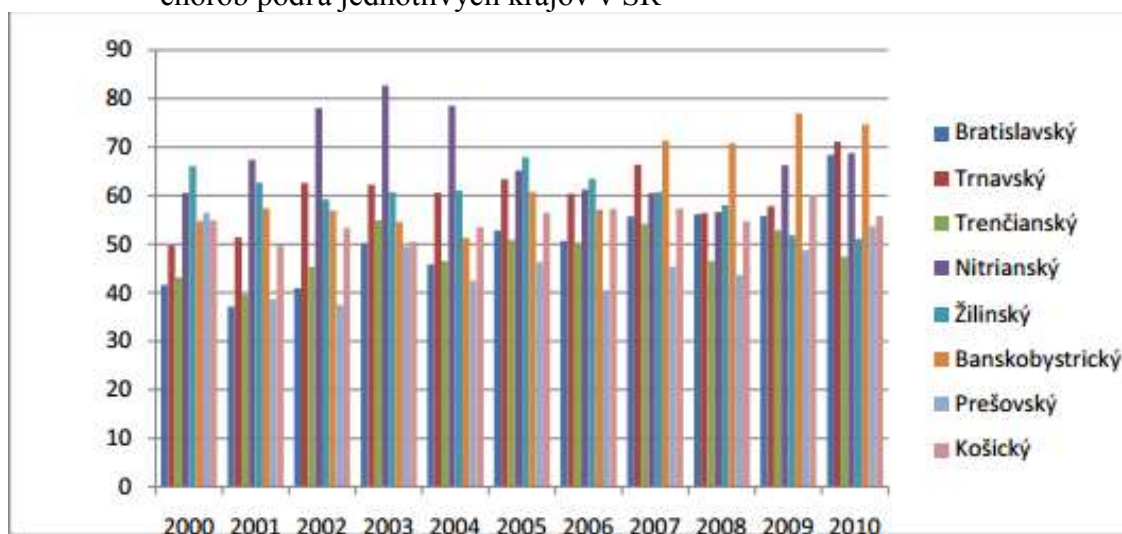
Významnou témou posledných rokov na medzinárodnej, ako aj na národnej úrovni sú klimatické zmeny a ich vplyv na zdravie. Vo vzťahu k celej populácii sa dá podľa súčasných svetových poznatkov predpokladať, že zdravotný stav obyvateľstva Slovenskej republiky je v súvislosti s prejavmi klimatických zmien a ich priamych a nepriamych vplyvov na zdravie ohrozovaný najmä extrémnymi výkyvmi počasia a vlnami horúčav.

Kvalitu voľného ovzdušia vo všeobecnosti určuje obsah znečisťujúcich látok v ovzduší. Zo zdravotného hľadiska za najzávažnejšie sú považované emisie z dopravy, najmä jemné prachové častice PM₁₀, PM_{2,5}, prchavé uhlíkovodíky, emisie CO a NO_x. Zvýšené koncentrácie PM₁₀ v ovzduší vplývajú na ľudský organizmus a prispievajú k vzniku ochorení dýchacieho systému a k vzniku alergických ochorení. Najcitlivejšími skupinami populácie vzhľadom k týmto znečisťujúcim látkam sú astmatici, ľudia s kardiovaskulárnymi a chronickými pľúcnymi ochoreniami, deti a starší ľudia.

Za najviac rizikové sú považované polohy obytných objektov v okolí ťažiskových križovatiek a cestných dopravných trás a to aj s ohľadom na predpoklad rizikových koncentrácií karcinogénneho benzénu a zvýšených koncentrácií PM₁₀.

V Slovenskej republike stredná dĺžka života pri narodení (nádej na dožitie), má stúpajúci trend u oboch pohlaví a dosiahla v roku 2013 u mužov hodnotu 72,90 a u žien 79,61 roka. Populácia SR starne najmä pri základni vekovej pyramídy, t. j. zdola, v dôsledku poklesu úrovne plodnosti a pôrodnosti, mierne však už aj pri vrchole vekovej pyramídy v dôsledku zvyšovania strednej dĺžky života. Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia je podmienená pôrodnosťou, úmrtnosťou a vonkajšou migráciou. Sekundárny index maskulinity, t. j. počet narodených chlapcov na 1000 narodených dievčat, má všeobecne kolísavé hodnoty. V roku 2013 zomrelo v SR 26 866 mužov a 25 223 žien, čo predstavuje oproti roku 2011 pokles úmrtí u mužov o 18 a u žien o 330 prípadov. V roku 2013 predstavovali zomretí muži 51,6 % všetkých zomrelých, ženy 48,4 %. Najvyššia úmrtnosť obyvateľstva u mužov aj u žien je dlhodobo na choroby obehovej sústavy, keď v roku 2013 zomrelo na túto príčinu 26190 osôb (z toho 44,7 % mužov a 55,3 % žien), čo predstavuje u mužov 46,6 % a u žien 57,3 % z celkového počtu úmrtí podľa pohlavia. Druhou najčastejšou príčinou úmrtí obyvateľstva v prípade oboch pohlaví sú naďalej nádory s miernym nárastom oproti minulému roku, keď v roku 2013 zomrelo na uvedené choroby 13365 osôb, čo predstavuje 28,7 % u mužov a 22,4 % u žien. U mužov sú tretou najčastejšou príčinou úmrtia vonkajšie príčiny (7,9 %). Tretie miesto u žien predstavujú ostatné choroby (7,3 %).

Obr. č. 9 : Špecifická úmrtnosť na 100 000 obyvateľov v dôsledku respiračných chorôb podľa jednotlivých krajov v SR

Zdroj: ÚVZ SR, 2012

Hluk pôsobí predovšetkým ako stresový faktor negatívne vplyvajúci na činnosť kardiovaskulárneho systému, nervovú sústavu a psychiku človeka. Najvýznamnejším mobilným zdrojom hluku je cestná doprava, ktorej negatívne pôsobenie v súčasnosti zaznamenáva rastúci trend (nárast približne o 40 %). V mnohých mestách sa hluková záťaž hlavných cestných ťahov vrátane križovatiek postupne eliminuje výstavbou obchvatových komunikácií pre tranzitnú dopravu. Významným zdrojom hluku je tiež kamiónová doprava, predovšetkým v okolí priemyselných areálov, kontajnerových prekladísk a na cestných komunikáciách smerujúcich k hraničným priechodom.

Zdravotnú starostlivosť v Nitrianskom kraji poskytujú poskytovatelia ambulantnej, ústavnej zdravotnej starostlivosti, záchranej zdravotnej služby a lekárenskej starostlivosti. Akútnu ústavnú zdravotnú starostlivosť poskytuje 7 nemocníc.

Z hľadiska zdravotného stavu obyvateľstva v Nitrianskom kraji sú najrozšírenejším chronickým ochorením u oboch pohlaví choroby obehovej sústavy. Dlhodobo im patrí dominantná pozícia v príčinách hospitalizácie v postelových zdravotníckych zariadeniach, ako aj v podiele úmrtí zo všetkých príčin smrti tak u mužov, ale i žien, na ktoré v roku 2012 zomrelo až 52,8 % obyvateľov (45,6 % mužov a 60,4 % žien). Z chorôb obehovej sústavy to boli najmä ostatné ischemické choroby srdca, cievne choroby mozgu a akútne infarkt myokardu.

Druhou najčastejšou príčinou sú nádory, na ktoré zomrelo 1 830 ľudí, čo predstavuje 23,8 % (26,4 % mužov a 21,1 % žien). U mužov prevažovali zhubné nádory priedušnice, priedušiek, pľúc a pery, ústnej dutiny a hltana. U žien boli najčastejšie úmrtia na zhubné nádory prsníka. Tretím najpočetnejším ochorením obyvateľov kraja je diabetes mellitus (cukrovka). Nitriansky kraj vykazuje najvyšší výskyt cukrovky u svojich obyvateľov.

V prípade, že by sa stratégia Regionálnej integrovanej územnej stratégie Nitrianskeho kraja na roky 2014 – 2020 nerealizovala, na území Nitrianskeho kraja by sa nenaplnili najmä nasledovné ciele:

- zlepšenie dostupnosti k cestnej infraštruktúre TEN-T a cestám I. triedy s dôrazom na rozvoj multimodálnych uzlov na území Nitrianskeho kraja,
- zvýšenie atraktivity a konkurencieschopnosti verejnej osobnej dopravy,
- zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklistickej dopravy) na celkovom počte prepravených osôb,
- podpora prechodu poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporenie rozvoja služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni,
- modernizácia zdravotníckej infraštruktúry za účelom integrácie primárnej zdravotnej starostlivosti,
- zvýšenie hrubej zaškolenosti detí materských škôl za účelom vytvárania študijných schopností a sociálnej integrácie detí a zosúladenia súkromného a pracovného života rodičov,
- zlepšenie kľúčových kompetencií základných škôl,
- zvýšenie počtu žiakov stredných odborných škôl na praktickom vyučovaní,
- stimulácia podpory udržateľnej zamestnanosti a tvorby pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle prostredníctvom vytvorenia priaznivého prostredia pre rozvoj kreatívneho talentu, netechnologických inovácií,
- zvýšenie podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych dopadov na životné prostredie,
- zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku.

2. Informácia vo vzťahu k environmentálne zvlášť dôležitým oblastiam, akými sú navrhované vtáčie územia, územia európskeho významu, európska sústava chránených území (Natura 2000), chránené vodohospodárske oblasti a pod.

2.1. Sústava chránených území Natura 2000

Natura 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie a hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok.

Sústava chránených území má zabezpečiť ochranu najvzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie a prostredníctvom ochrany týchto druhov a biotopov zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii.

Základom pre vytvorenie sústavy Natura 2000 sú dve právne normy EÚ:

- Smernica Rady Európskych spoločenstiev č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúcich vtákov (známa tiež ako smernica o vtákoch- Birds Directive)

- Smernica Rady Európskych spoločenstiev č. 92/43/EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín (známa tiež ako smernica o biotopoch- Habitats Directive).

Sústavu Natura 2000 tvoria dva typy území:

- osobitne chránené územia (Special Protection Areas, SPA)- v národnej legislatíve **chránené vtáčie územia**
- osobitné územia ochrany (Special Areas of Conservation, SAC)- v národnej legislatíve **územia európskeho významu**.

Natura 2000 má zabezpečiť priaznivý stav populácií vybraných druhov živočíchov a rastlín a priaznivý stav biotopov, čo však vôbec nevylučuje hospodárske aktivity v územiach, pokiaľ tento priaznivý stav nenarušujú.

Chránené vtáčie územia nachádzajúce sa (uvedená výmera) alebo zasahujúce do územia Nitrianskeho samosprávneho kraja:

Názov CHVÚ	Označenie-identifikačné číslo	Výmera v ha	Okres	Katastrálne územie na území NSK
Dolné Pohronie	SKCHVU004	229,32	Komárno Levice Nové Zámky	Bátorove Kosihy, Búč, Radvaň nad Dunajom Pastovce Horný chotár, Mužľa
Dolné Považie	SKCHVU005	31 195,5	Komárno Nové Zámky	Bajč, Bohatá, Hurbanovo, Imeľ, Kolárovo, Komárno, Martovce, Nesvady, Svätý Peter, Vrbová nad Váhom Andovce, Bánov, Bešeňov, Branovo, Dolný Ohaj, Dvory nad Žitavou, Jatov, Komoča, Nitriansky Hrádok, Nové Zámky, Palárikovo, Rastislavice, Šurany, Tvrdošovce, Veľké Lovce, Zemné
Dunajské lúhy	SKCHVU007		Komárno Nové Zámky	Čičov, Iža, Klížska Nemá, Komárno, Kravany nad Dunajom, Moča, Nová Stráž, Patince, Radvaň nad Dunajom, Trávník, Veľké Kosihy, Zlatná na Ostrove Chľaba, Kamenica nad Hronom, Mužla, Obid, Štúrovo
Kráľová	SKCHVU010		Šaľa	Kráľová nad Váhom
Ostrovne lúky	SKCHVU019		Komárno	Bodza, Bodzianske lúky, Brestovec, Čalovec, Kameničná, Kolárovo, Lipové, Okoličná na Ostrove, Sokolce- Lak, Sokolce-Turi, Zemianska Olča

Parížske močiare	SKCHVU020	376,58	Nové Zámky	Gbelce, Maďarský Svodín, Nová Vieska, Strekov
Poiplie	SKCHVU021		Levice	Šahy, Tešmak
Tribeč	SKCHVÚ031		Nitra Topoľčany Zlaté Moravce	Bádice, Dolné Lefantovce, Horné Lefantovce, Jelenec, Mechenice, Sokolníky, Výčapy-Opatovce, Žirany Čeľadince, Hrušovany, Koniarovce, Kovarce, Krnča, Nitrianska Streda, Oponice, Práznovce, Preseľany, Solčany, Súlovce, Topoľčany Kostoľany pod Tribečom, Ladice, Velčice, Zlatno
Žitavský luh	SKCHVU038	155,40	Nové Zámky Nitra	Kmeťovo, Maňa, Michal nad Žitavou Žitavce

Na území Nitrianskeho samosprávneho kraja sa nachádza alebo doň zasahuje 68 chránených **území európskeho významu**:

Názov UEV	Kód územia	Rozloha v ha	Okres	Katastrálne územie NSK
Lohotský močiar	SKUEV0552	22,08	Komárno	Kameničná
Čičovské luhy	SKUEV0182	483,71	Komárno	Čičov, Trávník
Čilížske močiare	SKUEV1227	325,48	Komárno	Čičov
Komárňanské slanisko	SKUEV0010	14,55	Komárno	Komárno
Pri Orechovom rade	SKUEV0017	1,7	Komárno	Komárno
Marcelovské piesky	SKUEV0065	43,89	Komárno	Marcelová, Krátke Kesy, Radvaň nad Dunajom
Jurský chlm	SKUEV0068	104,06	Komárno Nové Zámky	Búč Mužla
Búčske slanisko	SKUEV0069	44,6	Komárno	Búč
Martovská mokrad'	SKUEV0070	33,68	Komárno	Martovce
Abov	SKUEV0071	21,12	Komárno	Hurbanovo
Detvice	SKUEV0072	88,99	Komárno	Imeľ, Martovce
Listové jazero	SKUEV0073	41,53	Komárno	Nesvady, Vrbová nad Váhom
Bokrošské slanisko	SKUEV0076	10,00	Komárno	Iža
Dunajské trstiny	SKUEV0077	169,2	Komárno	Zemianska Olča, Veľké Kosihy, Klížska Nemá
Mostová	SKUEV0078	22,5	Komárno	Veľké Kosihy
Dolnovážske luhy	SKUEV0092	211,38	Komárno	Komárno

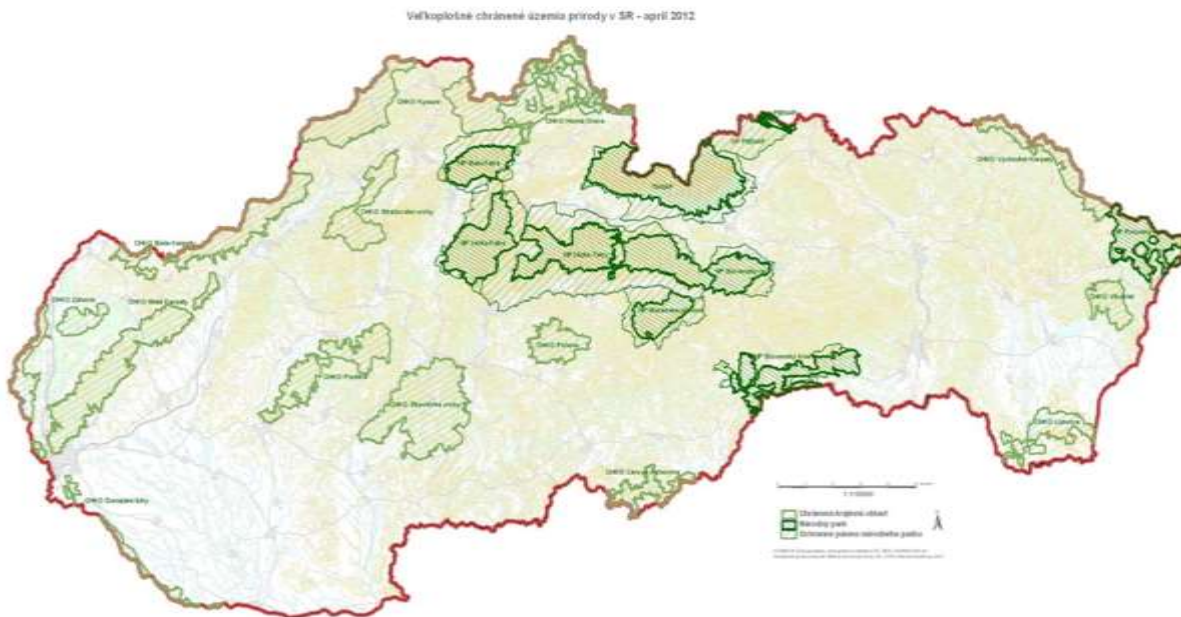
Nesvadské piesky	SKUEV0098	17,09	Komárno	Nesvady
Pavelské slanisko	SKUEV0099	18,48	Komárno	Nová Stráž
Chotínske piesky	SKUEV0100	7,13	Komárno	Chotín
Alúvium Starej Nítry	SKUEV0155	433,99	Komárno	Hurbanovo, Komárno, Martovce, Svätý Peter
Alúvium Žitavy	SKUEV0159	46,4	Komárno	Martovce
Veľkolélsky ostrov	SKUEV0183	327,82	Komárno	Veľké Kosihy, Zlatná na Ostrove
Dunaj	SKUEV0393	1425,7	Komárno Nové Zámky	Kravany nad Dunajom, Moča Chľaba , Kamenica nad Hronom, Mužla, Obid, Štúrovo
Pohrebište	SKUEV0395	85,01	Komárno	Marcelová
Vinište	SKUEV0021	5,8	Topoľčany	Podhradie
Hradná dolina	SKUEV0024	14,35	Topoľčany	Bojná
Hôrky	SKUEV0133	82,42	Topoľčany	Kovarce, Nitrianska Streda, Solčany
Kulháň	SKUEV0134	129,19	Topoľčany	Prašice
Bočina	SKUEV0135	45,18	Topoľčany	Tesáre, Závada
Dolné lazy	SKUEV0136	7,27	Topoľčany	Závada
Záhrada	SKUEV0137	20,03	Topoľčany	Závada
Prieľačina	SKUEV0565	36,66	Topoľčany	Podhradie
Vindolský háj	SKUEV0126	21,76	Nitra	Horný Vinodol
Zobor	SKUEV0130	1904,79	Nitra	Dolné Štitáre, Drážovce, Mechenice, Nitrianske Hrnčiarovce, Zobor, Žirany
Gýmeš	SKUEV0131	73,41	Nitra Zlaté Moravce	Jelenec Kostoľany pod Tribečom
Dvorčiansky les	SKUEV0176	146,84	Nitra	Dolné Krškany
Kostolianske lúky	SKUEV0132	4,22	Zlaté Moravce	Kostoľany pod Tribečom
Litava	SKUEV0036	2629,7	Levice	Plášťovce
Cerovina	SKUEV0129	354,32	Levice	Mikula, Šalov, Trhyňa, Želiezovce
Ludinský háj	SKUEV0180	161,94	Levice Nové Zámky	Farná, Veľké Ludince Jasová, Kolta,
Alúvium Ipl'a	SKUEV0257	250,64	Levice	Tešmák
Tlstý vrch	SKUEV0258	1216,32	Levice	Dolné Jabloňovce
Čajkovské bralie	SKUEV0262	1620,99	Levice	Čajkov, Opatová, Rybník
Hodrušská hornatina	SKUEV0263	10267,74	Levice	Dolné Devičany, Horné Devičany, Pukanec, Rybník, Uhliská
Šándorky	SKUEV0271	3,11	Levice	Opatová

Vozokanský luh	SKUEV0272	6,01	Levice	Vozokany nad Hronom
Brezová stráň	SKUEV0392	65,94	Levice	Plášťovce
Kamenínske slaniská	SKUEV0066	199,44	Nové Zámky	Kamenín, Kamenný Most
Čenkov	SKUEV0067	123,66	Nové Zámky	Mužla
Horný háj	SKUEV0079	72,98	Nové Zámky	Černík
Zátoň	SKUEV0084	81,55	Nové Zámky	Bánov, Nové Zámky
Dolný háj	SKUEV0085	58,24	Nové Zámky	Černík, Komjatice
Krivé hrabiny	SKUEV0086	83,04	Nové Zámky	Čechy, Semerovo
Osminy	SKUEV0087	98,84	Nové Zámky	Svätúša, Veľké Lovce
Ploská hora	SKUEV0091	26,23	Nové Zámky	Bajtava
Veľký les	SKUEV0094	46,1	Nové Zámky	Šurany
Panské lúky	SKUEV0095	68,71	Nové Zámky	Tvrdošovce
Šurianske slaniská	SKUEV0096	169,38	Nové Zámky	Šurany
Palárikovské lúky	SKUEV0097	16,93	Nové Zámky	Palárikovo
Starý vrch	SKUEV0157	13,44	Nové Zámky	Kamenný Most
Modrý vrch	SKUEV0158	147,65	Nové Zámky	Kamenný Mos, Nána
Burdov	SKUEV0184	1680,72	Nové Zámky	Bajtava, Chľaba, Kamenica nad Hronom, Leľa
Drieňová hora	SKUEV0292	9,98	Nové Zámky	Nová Vieska
Bagovský vrch	SKUEV0294	222,65	Nové Zámky	Veľké Lovce
Juhásové slance	SKUEV0080	41,9	Šaľa	Hájske, Horná Kráľová
Síky	SKUEV0088	32,75	Šaľa	Močenok

2.2. Národná sústava chránených území

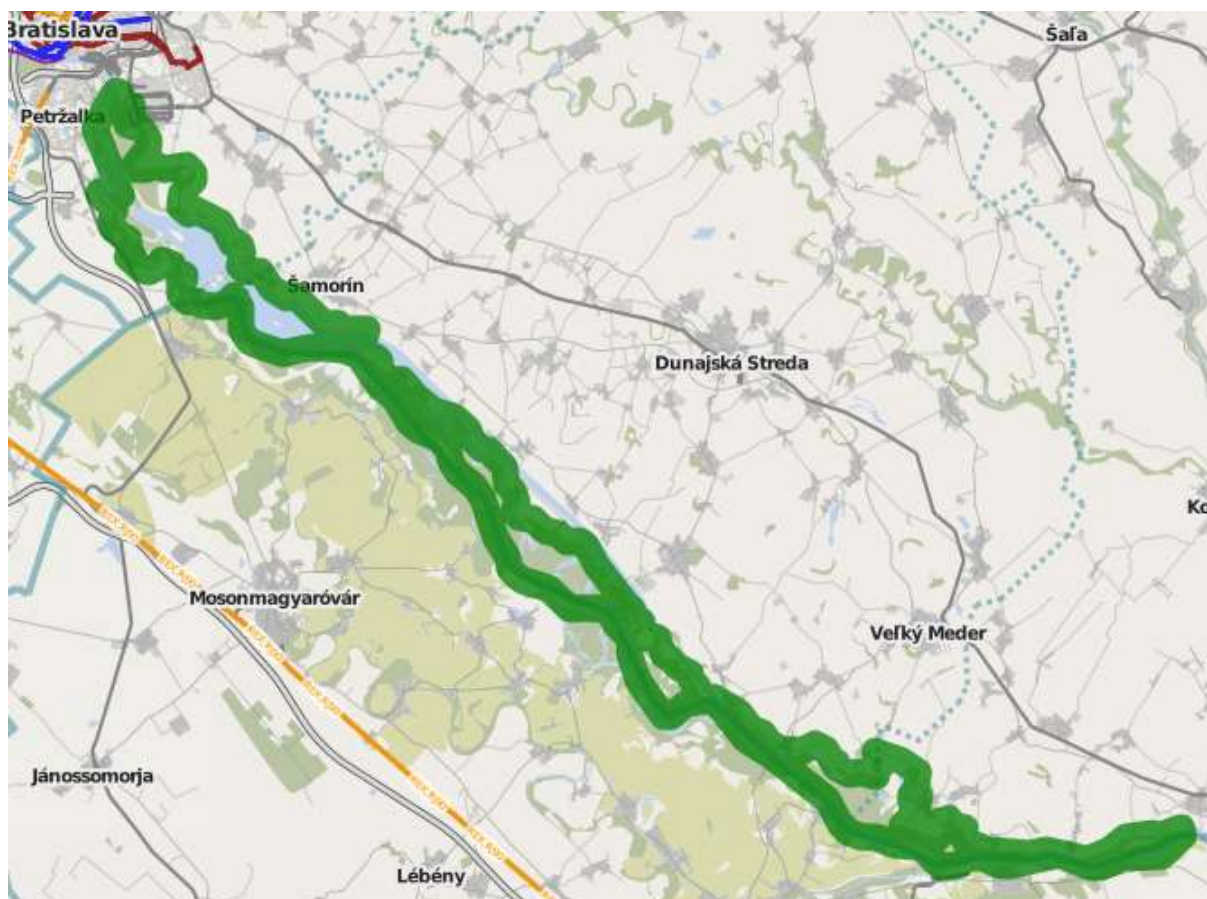
Na Slovensku sú v zmysle zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny vymedzené kategórie chránených území (obr.č.3) a 5 stupňov územnej ochrany. So zvyšujúcim sa stupňom ochrany sa zväčšuje miera limitácie či obmedzení nežiaducich aktivít. Ochranné pásma národných parkov, chránených areálov, prírodných rezervácií a prírodných pamiatok však majú primerane nižší stupeň ochrany. Uvedené stupne platia všeobecne, môžu sa zmeniť vyhlásením zón chráneného územia. V zmysle vyššie uvedeného zákona možno chránené územie na základe stavu biotopov členiť najviac na 4 zóny podľa povahy prírodných hodnôt, a to v 2. až 5. stupni ochrany.

Obr. č. 10: Sústava veľkoplošných chránených území prírody v SR – apríl 2012
(zdroj: www.soprs.sk)

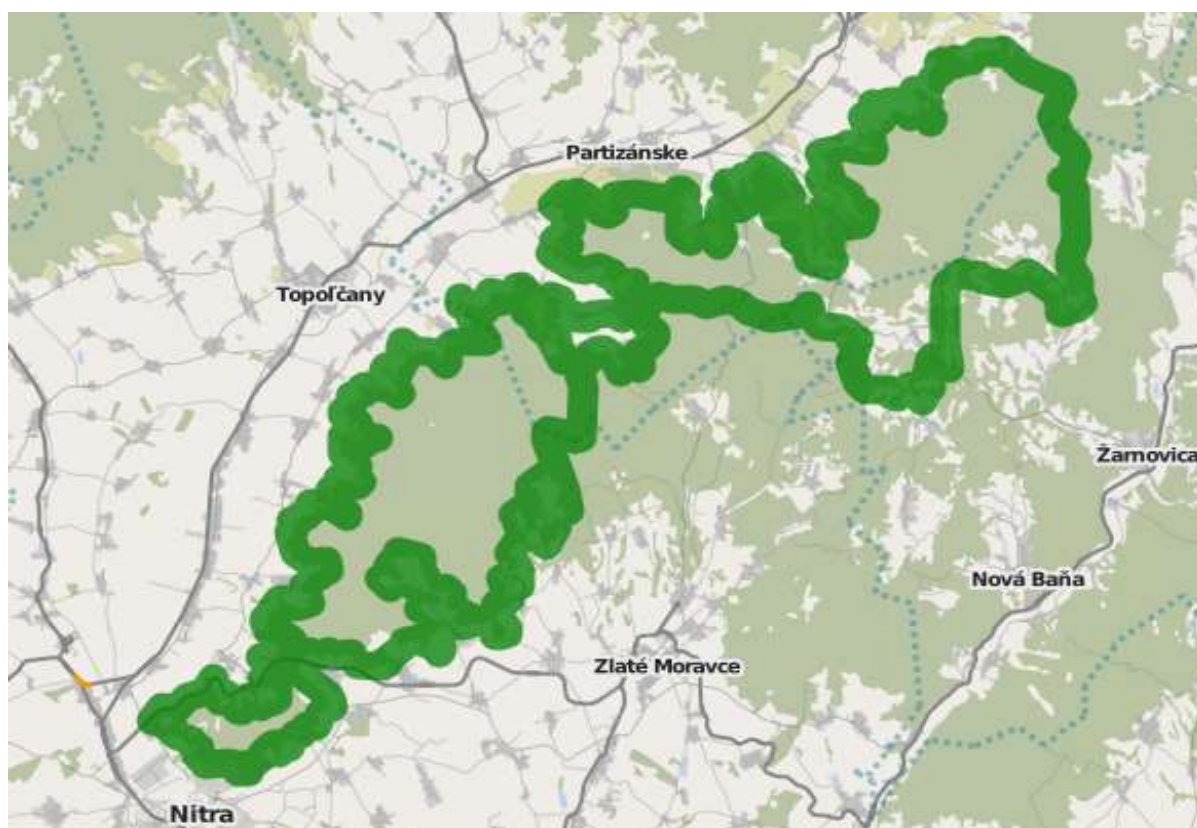

Na území kraja nebol vyhlásený žiaden národný park, čiastočne sem zasahujú tri veľkoplošné chránené krajinné oblasti. Celková plocha veľkoplošných chránených území dosahuje 29 484 ha, čo je 4,65 % z celkovej plochy kraja. Jedná sa o tri chránené krajinné oblasti (CHKO) a to CHKO Dunajské luhy, CHKO Ponitrie a CHKO Štiavnické vrchy:

Obr. č.11: Chránená krajinná oblasť Dunajské luhy (okres Komárno)

Obr. č. 12: Chránená krajinná oblasť Ponitrie (okresy Nitra, Topoľčany, Zlaté Moravce)

Obr. č. 13: Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy (okres Levice)

Najprísnejšia ochrana prírody a krajiny je realizovaná 4. a 5. stupňom ochrany na maloplošných chránených územiach. Na území Nitrianskeho kraja sa nachádza 123 maloplošných území z toho 46 chránených areálov, 19 prírodných pamiatok, 14 národných prírodných rezervácií a 44 prírodných rezervácií (stav k 31. 12. 2014).

Medzi mokrade patria všetky územia prírodného aj umelého pôvodu, kde je vodná hladina na povrchu alebo blízko povrchu pôdy, alebo kde povrch pokrýva plytká voda ako aj potoky, rieky a vodné nádrže. Na území Nitrianskeho kraja sa podľa údajov ŠOP SR nachádzajú:

- mokrade medzinárodného významu- Ramsarské lokality: Dunajské luhy, Parížske močiare, Poiplie
- národne významné mokrade: Bokrošské slanisko, Listové jazero, Žitavský luh, Kamenínske slanisko, Veľký Lel- ostrov, Malý ostrovo, Apáli a Čierna voda- dolný tok
- 64 mokradí regionálneho významu
- 131 mokradí lokálneho významu.

2.3. Vodohospodársky chránené územia

V zmysle vodohospodársky chránených území rozlišujeme chránené vodohospodárske oblasti, vodárenské vodné toky s vodohospodársky významnými vodnými tokmi a ochranné pásma vodárenských zdrojov.

Územie, ktoré svojimi prírodnými podmienkami tvorí významnú prirodzenú akumuláciu vôd, vláda môže vyhlásiť za chránenú vodohospodársku oblasť (CHVO). V chránenej vodohospodárskej oblasti možno plánovať a vykonávať činnosť len ak sa zabezpečí všestranná ochrana povrchových a podzemných vôd a ochrana podmienok ich tvorby, výskytu, prirodzenej akumulácie vôd a obnovy ich zásobovania.

Na Slovensku je 10 takýchto chránených vodohospodárskych území s úhrnnou rozlohou 6 942 km², čo predstavuje 14,2% územia SR (Žitný ostrov, Strážovské vrchy, Beskydy – Javorníky, Veľká Fatra, Nízke Tatry – západná a východná časť, horné povodie Ipľa, Rimavice a Slatiny, Muránska planina, horné povodie rieky Hnilec, Slovenský kras v časti Plešivecká planina a Horný vrch, Vihorlat).

Na území Nitrianskeho kraja sa nenachádza žiadna chránená vodohospodárska oblasť.

Zoznam vodohospodársky významných vodných tokov a vodárenských vodných tokov je ustanovený vyhláškou MŽP SR č. 211/2005 Z. z. Celkovo územím Nitrianskeho kraja preteká 54 vodohospodársky významných tokov. Vodárenské nádrže ani vodárenské vodné toky sa na území Nitrianskeho kraja nevyskytujú.

Vodárenské zdroje sú vodné útvary povrchových vôd alebo podzemných vôd využívané na odber vody pre pitnú vodu alebo využiteľné na zásobovanie obyvateľstva pre viac ako 50 osôb, alebo umožňujúce odber vody na takýto účel v priemere väčšom ako 10 m³ za deň v pôvodnom stave alebo po ich úprave. V Nitrianskom kraji sa vyskytuje 83 podzemných vodných zdrojov v povodí Hrona a Dunaja z ktorých najviac sa nachádza v okrese Levice 54 a okrese Nové Zámky 22 a 736 podzemných vodných zdrojov v povodí Váhu z nich najviac je v okrese Nové Zámky 242 a Nitra 238. Najväčšie množstvá využiteľných podzemných vôd v Nitrianskom kraji sa nachádzajú v okresoch Komárno a Šaľa. Ochranné pásma vodárenských zdrojov určí, na základe záväzného posudku orgánu na ochranu zdravia, orgán štátnej vodnej správy na ochranu výdatnosti, kvality a zdravotnej bezchybnosti vody vodárenských zdrojov. Ochranné pásma sú súčasne pásmami hygienickej ochrany (PHO) podľa zákon č. 272/1994 Z.z. o ochrane zdravia.

- biokoridor Dunaja so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier,
 - biokoridor Malého Dunaja a Váhu so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier,
 - biokoridor Nitry s vetvením na biokoridor Žitavy so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier,
 - biokoridor Hrona so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier,
 - biokoridor Ipľa so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier,
- b) pozdĺž hlavných horských pásiem:
- biokoridor Považského Inovca, v Nitrianskom kraji s odvetvením na Strážovské vrchy, s južnými výbežkami na Nitriansku pahorkatinu, so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier,
 - biokoridor Tribeča, s južnými výbežkami na Nitriansku a Žitavskú pahorkatinu až po Chrbát, so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier,
 - biokoridor Pohronského Inovca, s výbežkami na Hronskú pahorkatinu, so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier,
 - biokoridor Štiavnických vrchov, s výbežkami na Ipeľskú pahorkatinu až po Burdu, so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier,
 - biokoridor Krupinskej vrchoviny, so skupinou regionálnych a nadregionálnych biocentier.

Na tieto hlavné smery biokoridorov so skupinami významných biocentier sa v smere západ - východ napájajú pásy biocentier, ktoré v tomto momente tvoria relatívne rozčlenené a vzájomne dosť izolované časti regionálnych biokoridorov. Najvýznamnejšie z nich po prepojení budú tvoriť biokoridory nadregionálneho významu, ktoré budú prepájať vyššie vymenované biokoridory nadregionálneho významu. Sú to:

- nížinný biokoridor Čierna voda - Stará Nitra - Stará Žitava – Paríž,
- pahorkatinný biokoridor Báb - Čáporský les – Želiezovce,
- pahorkatinný biokoridor Kolíňany - Cerina - Horšianska dolina.

Najhodnotnejšie časti prírody boli na území Nitrianskeho kraja vyčlenené ako biocentrá. Na území kraja sa nachádzajú tieto najvýznamnejšie biocentrá nadregionálneho významu: Apáli, Čabrad', Čenkovská lesostep, Čičovský luh, Horšianska dolina, Hrdovická, Kamenínske slanisko, Krivín, Parížske močiare, Patianska cerina, Včelár, Veľkolélsky ostrov, Vozokanský luh, Zobor.

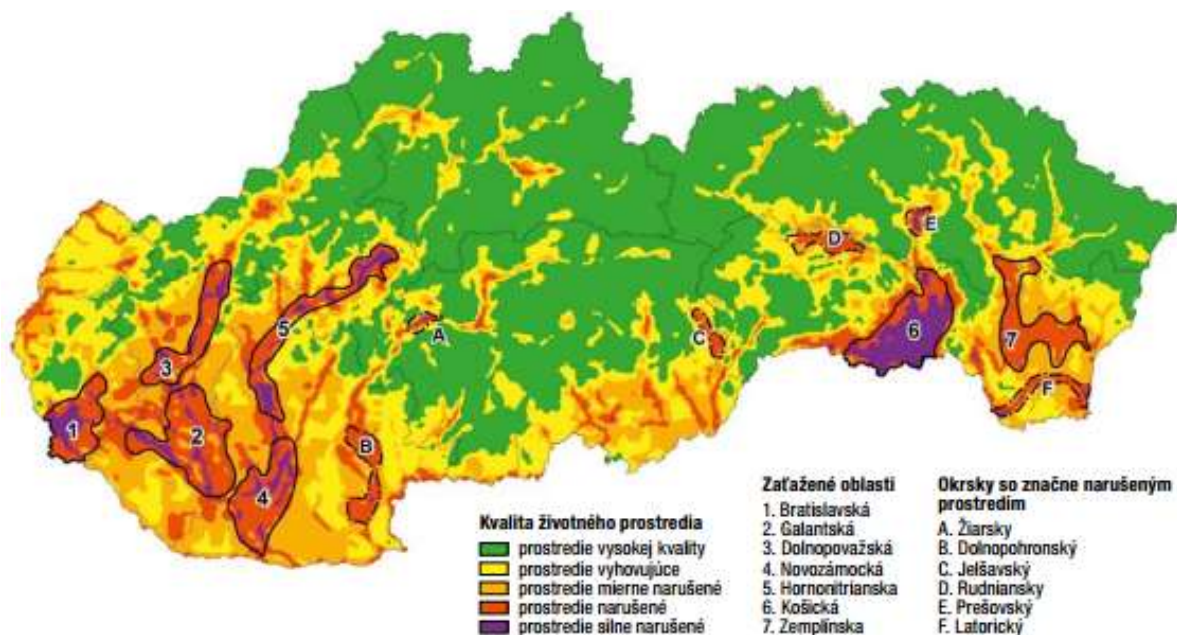
V návrhoch RÚSES sa biocentrá a biokoridory rozlišujú na súčasný stav prvkov ÚSES a na navrhované prvky. Navrhované prvky ÚSES by mali v budúcnosti dopĺňať funkciu celopriestorovej stabilizácie navzájom poprepájaných geoeosystémov. Okrem navrhovaných prvkov podľa RÚSES sú zakreslené pre okresy Topoľčany nové biocentrá a biokoridory a Šaľu nové biokoridory, nakoľko spracované RÚSES-y nespĺňali požadované kritériá. V oblasti Považského Inovca v okrese Topoľčany sú navrhnuté zmeny hraníc a zlúčili viaceré biocentrá. Vymedzenie viacerých biocentier v okrese Komárno a Nové Zámky je upravené, keďže tie zahŕňali rozsiahle areály poľnohospodárskych plôch. Niektoré z biocentier a biokoridorov najmä v okresoch Nitra, Nové Zámky a Levice bolo preradených do vyššej resp. nižšej úrovne. I napriek týmto korekciám, ostáva úroveň spracovania RÚSES za jednotlivé okresy odlišná.

3. Charakteristika životného prostredia vrátane zdravia v oblastiach, ktoré budú pravdepodobne významne ovplyvnené.

Globálnym cieľom RIÚS v súlade s IROP 2014 – 2020 je prispieť k zlepšeniu kvality života obyvateľov Nitrianskeho kraja, zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb, podporiť inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast a zamestnanosť s dopadom na hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť regiónu, jeho miest a obcí.

Návrh RIÚS Nitrianskeho kraja vychádza aj z hodnotenia environmentálnej situácie Nitrianskeho kraja, platných právnych predpisov EÚ a Slovenskej republiky. Realizáciou RIÚS Nitrianskeho kraja budú ovplyvnené všetky okresy Nitrianskeho samosprávneho kraja a viaceré faktory životného prostredia vrátane zdravia ich obyvateľov, ktoré sú uvedené v kapitole III.1.. Prierezový zdroj informácií o stave životného prostredia predstavuje environmentálna regionalizácia SR, vytvorená na základe rôzneho stavu zaťaženia jednotlivých zložiek životného prostredia a rôznej miery uplatňovania jednotlivých rizikových faktorov. Jednotlivé regióny sa vyčleňujú s istou kvalitou alebo ohrozenosťou životného prostredia, a to formou analýz za jednotlivé zložky životného prostredia a čiastkových syntéz v rámci zložiek životného prostredia i formou medzizložkových syntéz.

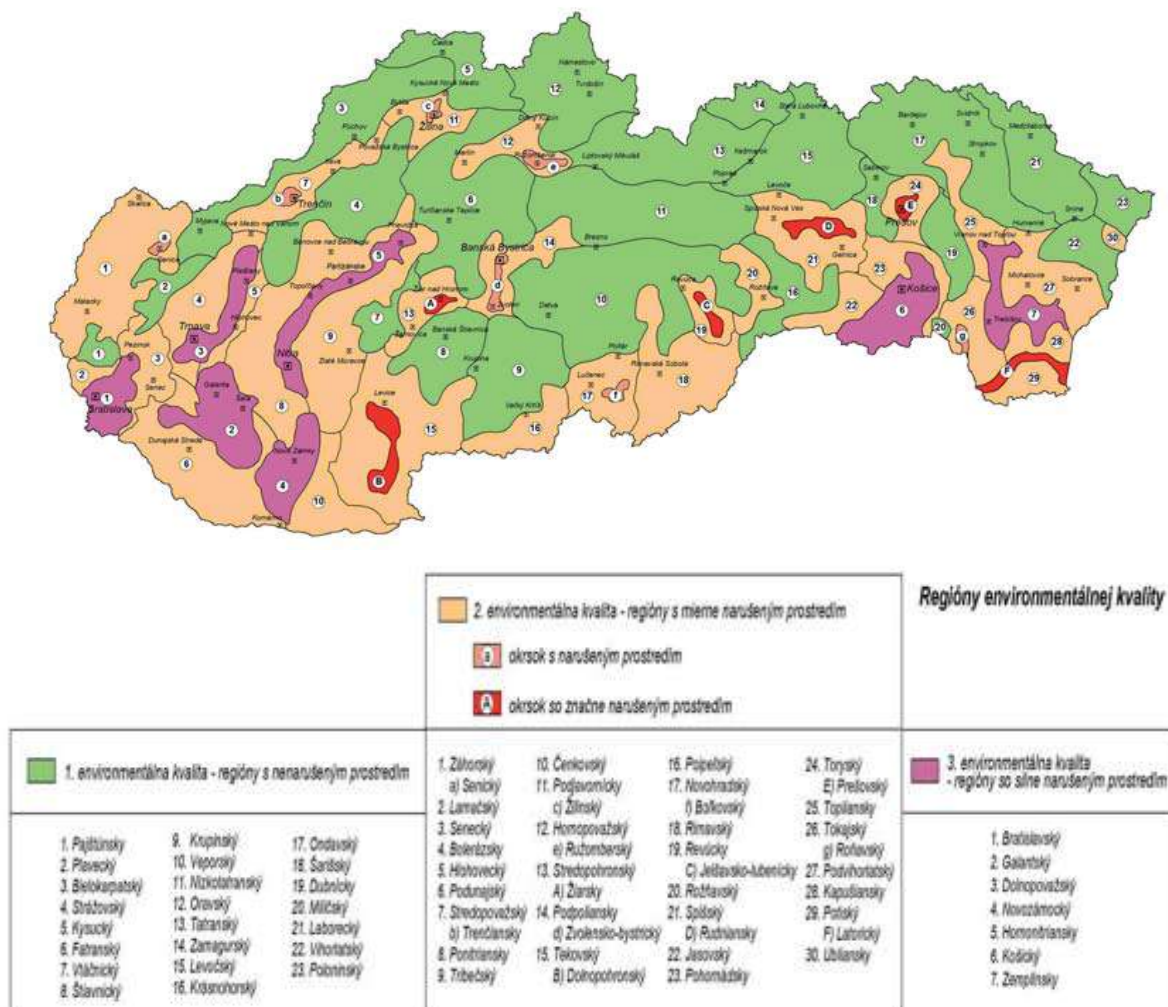
Obr. 15: Kvalita životného prostredia s vymedzením zaťažených oblastí a okrskov so značne narušeným prostredím v SR:

Zdroj: SAŽP

V hodnotenom území bola vyčlenená Novozámocká a Hornonitrianska zaťažená oblasť, ktorá súčasne zasahuje aj do Trenčianskeho kraja a Dolnopohronský okrsk so značne narušeným prostredím. Do tohto kraja zasahuje aj Galantská zaťažená oblasť. Regióny s narušeným až silne narušeným prostredím patria dlhodobo k územiám so zníženou kvalitou životného prostredia. Súvisí to s umiestnením hospodárskych aktivít, spojených s produkciou znečisťujúcich látok uvoľňovaných do prostredia v rôznej miere a v rôznom synergickom pôsobení.

Obr. 16: Regióny environmentálnej kvality:

Zdroj: SAŽP

Napriek koncentrácii zaťažovaných území v Nitrianskom kraji je možné konštatovať, že v oblasti starostlivosti o životné prostredie v praxi nastalo zlepšenie. Prevádzkovatelia zdrojov znečisťovania sú povinný dodržiavať limity a prísne podmienky prevádzkovania určené legislatívou o ochrane životného prostredia a to vo všetkých oblastiach ochrany životného prostredia (ochrana vôd, ochrana ovzdušia, produkcia odpadov a ochrana prírody a krajiny). Ich prevádzky podliehajú pravidelnému monitoringu a kontrolám orgánov štátnej správy životného prostredia a neustále sprísňujúcou sa legislatívou o ochrane životného prostredia sú nútení investičnými opatreniami znižovať vypúšťanie znečisťujúcich látok do životného prostredia.

K ďalším príspevkom v oblasti zlepšenia kvality životného prostredia môžeme zaradiť uzatvorenie mnohých výrobných prevádzok, ukončenie ťažobných aktivít, s následkom zníženia až zastavenia produkcie znečisťujúcich látok do prostredia. Napriek poklesu primárnej produkcie znečisťujúcich látok nie je možné paušálne konštatovať, že sa zlepšila kvalita a stav životného prostredia vo všetkých týchto oblastiach. Väčšinu v súčasnosti opustených a chátrajúcich areálov bývalých výrobných prevádzok označujeme ako environmentálne záťaže, ktoré výraznou mierou prispievajú k negatívnemu stavu životného prostredia SR.

4. Environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu.

Regionálna integrovaná územná stratégia je veľmi úzko previazaná s otázkami zlepšenia životného prostredia vrátane zdravia obyvateľov Nitrianskeho kraja a jej implementácia bude prispievať k riešeniu viacerých problémov ako v oblasti životného prostredia, tak aj zdravia.

Ku všeobecným problémom na úrovni kraja z pohľadu zelenej infraštruktúry patria:

- nedostatočná starostlivosť o životné prostredie na všetkých úrovniach ľudskej činnosti
- nedostatočná a neúčinná integrácia environmentálnych požiadaviek vo všetkých oblastiach ľudskej činnosti
- zmenená zástavba miest, najmä centrálnych častí so spevnenými a vydláždenými plochami bez zelene
- chýbajúca zelená infraštruktúra, ktorej prvky majú fyzický, psychologický, emocionálny a sociálno- hospodársky prínos pre jednotlivca a spoločnosť
- prehodnotenie vnútornej štruktúry plôch zelene a parkov z hľadiska biotických prvkov, abiotických prvkov a vybavenosti a podpora biodiverzity
- chýbajúce plánovanie a manažment funkčného systému zelenej infraštruktúry v sídlach a prepojenie s medziblokovou zeleňou
- chýbajúca regenerácia porastov najmä z pohľadu vekovej a druhovej štruktúry
- zeleň ako prostriedok adaptačných opatrení na zmenu klímy nie je z pohľadu investorov chápaná ako 1 z priorit
- nízke povedomie širokej verejnosti o ochrane a tvorbe životného prostredia a jeho vplyve na kvalitu života a zdravie obyvateľov v regióne
- nedostatočné využívanie miestneho rozvojového potenciálu
- dostupnosť verejnej zelene pre obyvateľov funkčných zón a obytných súborov
- záber plôch zelene pre účely parkovania vozidiel, zahusťovanie sídlisk novými stavbami.

Nepriaznivé trendy v oblasti ovzdušia a zmeny klímy:

- súčasný nárast znečisťujúcich látok v skupine oxid uhoľnatý v roku
- nedostatočné využívanie dostupných technológií BAT
- existencia vysokouhlíkových dopravných systémov z dôvodu neefektívneho využívania verejnej osobnej dopravy, nízkeho počtu prepravených osôb a chýbajúcich integrovaných dopravných systémov a doplnkových služieb
- absencia autobusov s ekologickým pohonom v mestskej hromadnej doprave a prímestskej hromadnej doprave
- nižšia vlhkosť v mestských oblastiach z dôvodu chýbajúcej vegetácie
- vyššia absorpcia slnečnej energie z dôvodu tmavých asfaltových alebo betónových povrchov
- zvýšenie vplyvu hydromorfologických tlakov a zvýšenie následkov záplav a sucha.

Nepriaznivé trendy v oblasti dopravy:

- nedostatočná kvalita dopravnej infraštruktúry
- nízky podiel využívania environmentálne prijateľných foriem dopravy
- vysoký a rastúci podiel individuálnej automobilovej dopravy a autodopravy tovarov a výrobkov

- zlý stavebno- technický stav ciest II. a III. triedy a mostov, s čím súvisí zhoršenie dostupnosti jednotlivých regiónov kraja a bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky
- vysoká intenzita a zaťaženosť ciest II. a III. triedy s negatívnym dopadom na životné prostredie a kvalitu života obyvateľov
- dopravná nehodovosť
- absencia efektívneho a rýchleho prepojenia železničnou dopravou krajského mesta Nitra s hlavným mestom Bratislava
- nevyhovujúci technický stav železničnej siete a nízka kvalita cestovania pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu
- nízka kvalita služieb verejnej osobnej dopravy a životnosť vozidlového parku autobusov
- neucelená sieť komunikácií pre nemotorovú dopravu v mestách kraja
- nízka bezpečnosť cyklistov a chýbajúca naviazanosť na sieť hromadnej dopravy cez doplnkovú cyklistickú infraštruktúru.

Nepriaznivé trendy v oblasti zdravia obyvateľov na úrovni sídiel:

- hluková záťaž prostredia a ochorenia, na ktorých vzniku sa záťaž podieľa
- nevyvážený rozvoj sídiel
- nekoordinovaný rozvoj turizmu bez zohľadnenia environmentálnych aspektov
- celkový zdravotný stav obyvateľstva a kvalita života
- nedostatočná koordinácia a nesystémový prístup k rozvoju komplexných zdravotníckych a sociálnych služieb na regionálnej úrovni
- nízka efektivita, dostupnosť a kvalita zariadení poskytujúcich zdravotnú starostlivosť
- nedostatočné personálne zabezpečenie poskytovaných služieb.

Nepriaznivé trendy v oblasti predprimárneho, základného a stredného odborného vzdelávania:

- nedostatočná kapacita a technický stav existujúcej siete materských škôl
- limitovaná možnosť návratu žien po materskej dovolenke na trh práce z dôvodu nedostatku kapacít materských škôl
- finančne nedostupné služby starostlivosti o dieťa do troch rokov veku, najmä pre nízkopříjmové domácnosti
- nedostatočné jazykové znalosti, prírodovedné a technické znalosti žiakov základných škôl
- absencia technických, jazykových a prírodovedných učební vrátane príslušného vybavenia
- nízka miera absolventskej nezamestnanosti žiakov SOŠ vo vybraných odboroch
- nesprávne zameranie- orientácia vzdelávania z hľadiska potreby trhu práce
- nízky podiel účasti žiakov na praktickom vyučovaní priamo na pracoviskách zamestnávateľa
- nezáujem podnikateľského sektora o spoluprácu na vytváraní systému duálneho vzdelávania
- nízka miera účasti obyvateľov v programoch celoživotného vzdelávania, vedúce k nízkej medziodvetvovej mobilite
- nedostatočné financovanie a podpora kultúrneho a kreatívneho priemyslu a jednotlivých projektov a opatrení.

Nepriaznivý vývoj v oblasti technickej infraštruktúry:

- nedostatočná kvalita vodovodných sietí
- nedostatočné pokrytie regiónov kanalizačnou sieťou a ČOV
- chýbajúce kapacity vo vybudovaných kapacitách ČOV, ktoré sú látkovo aj objemovo veľmi nerovnomerne zaťažované
- problémy hydrauliky stokových sietí
- neukončené projekty verejnej kanalizácie a ČOV
- nízky podiel environmentálne prijateľných riešení pri realizácii projektov technickej infraštruktúry
- nekoordinovaný rozvoj podnikateľských aktivít bez zohľadnenia environmentálnych aspektov
- tlak investorov na záber nových území, nezáujem rekonštruovať resp. meniť účel existujúcich objektov.

5. Environmentálne aspekty vrátane zdravotných aspektov zistených na medzinárodnej, národnej a inej úrovni, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu, ako aj to, ako sa zohľadnili počas prípravy strategického dokumentu.

Environmentálna politika je pravdepodobne tou sférou verejnej politiky, ktorá prešla najdynamickejším vývojom. Základné ciele EÚ v oblasti životného prostredia sú:

- uchovávanie, ochrana a zlepšenie kvality životného prostredia,
- ochrana zdravia ľudí,
- rozvážne a racionálne využívanie prírodných zdrojov,
- podpora opatrení na medzinárodnej úrovni pri riešení regionálnych alebo celosvetových problémov životného prostredia.

Strategický prístup environmentálnej politiky pozostáva z nasledujúcich čiastkových krokov, pričom každý z nich zdôrazňuje potrebu efektívnejšej implementácie a inovatívnejších riešení:

- zlepšiť implementáciu existujúcej environmentálnej legislatívy na národnej a regionálnej úrovni,
- integrovať environmentálne záujmy do ostatných politík,
- úzko spolupracovať s podnikateľským sektorom a spotrebiteľmi pri identifikovaní riešení, pričom je potrebné uplatňovať prístup viac orientovaný na trh,
- zabezpečiť lepšie a prístupnejšie informácie o životnom prostredí pre občanov,
- rozvinúť uvedomelejší prístup k územnému plánovaniu z hľadiska životného prostredia.

V roku 2013 Rada a Parlament EÚ prijali environmentálny akčný program na obdobie do roku 2020 pod názvom Dobrý život v rámci možností našej planéty. Vychádzajúc z viacerých nedávnych strategických iniciatív (plán pre efektívne využívanie zdrojov, stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020 a plán prechodu na konkurencieschopné nízkouhlíkové hospodárstvo do roku 2050) sa v ňom stanovuje deväť prioritných cieľov, medzi ktorými sú ochrana prírody, vyššia ekologická odolnosť, udržateľný, zdrojovo efektívny a nízkouhlíkový rast, ako aj boj proti zdravotným rizikám súvisiacim so životným prostredím. V programe sa tiež zdôrazňuje potreba lepšieho vykonávania právnych predpisov EÚ v oblasti životného prostredia, najnovších vedeckých poznatkov, investícií a integrácie aspektov životného prostredia do ostatných politík.

Národná rada SR v roku 2002 schválila Národnú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja, ktorá predstavuje medzisektorový prierezový dokument definujúci priority, ciele a cesty k dosiahnutiu trvalo udržateľnej budúcnosti v podmienkach SR.

Analýza regionálnych podmienok a hľadísk pozostáva z kultúrnych, sociálnych, ekonomických, environmentálnych a inštitucionálnych podmienok rozvoja regiónov a celkového zhodnotenia uplatňovania regionálnej politiky. Analytickú časť stratégie uzatvára zhodnotenie východiskovej situácie, zamerané na hlavné oblasti a problémové okruhy rozvoja spoločnosti. Je založená na predpoklade, že SR má ambície zachovať si svoju prírodu s jej rozmanitosťou a autoregulačnými schopnosťami, budúcim generáciám odovzdať dostatok šetrne využívaných prírodných zdrojov a kvalitné životné prostredie. Zároveň predpokladá smerovanie k fungujúcej, prírodu šetriacej ekonomike založenej na princípoch efektívneho využívania a spravodlivej distribúcie zdrojov a k zdravej, zmysluplne fungujúcej spoločnosti, umožňujúcej uspokojovanie sociálnych, duchovných a kultúrnych potrieb.

Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR, schválený vládou SR v júli 2005, predstavuje priemet aktuálnych úloh vyplývajúcich z členstva v EÚ a medzinárodných záväzkov SR. Koncepcia trvalo udržateľného rozvoja je veľmi široká a komplexná. Preto je prirodzené, že na hodnotenie pokroku, resp. smerovania k napĺňaniu jej cieľov je vhodné využívať aj štatistické nástroje- zhromažďovať a hodnotiť informácie a zaviesť určité merateľné charakteristiky. Spracované a hodnotené sú dve kategórie indikátorov: indikátory trvalo udržateľného rozvoja (sociálny, environmentálny, ekonomický a inštitucionálny) a sektorové indikátory, ktoré sú významným prostriedkom hodnotenia integrácie environmentálnych aspektov do sektorových politík. Primárnym cieľom environmentálnej politiky je zabezpečiť prechod od tradičného spôsobu politickej praxe, kedy environmentálne opatrenia boli realizované len ako odzva na škody spôsobené aktivitami ekonomických sektorov v životnom prostredí, k politikám so zabudovanými preventívnymi opatreniami, minimalizujúcimi tieto negatívne dopady na maximálne možnú mieru.

Nová koncepcia štátnej environmentálnej politiky SR, uvedená pod názvom Orientácia, zásady, priority a hlavné úlohy starostlivosti o životné prostredie SR na roky 2014- 2020, vychádza z komplexnej analýzy environmentálnej situácie SR, príslušných medzinárodných súvislostí a záväzkov, ako aj aktuálnych cieľov 7 prierezových a 26 prijatých i 15 pripravovaných sektorových stratégií, koncepcií, programov a plánov starostlivosti o životné prostredie, pričom uvádza aj 36 prijatých a 7 pripravovaných takýchto podporných koncepčných dokumentov ekonomického a sociálneho piliera trvalo udržateľného rozvoja SR. Starostlivosť o životné prostredie SR sa podľa nej bude orientovať v ďalších rokoch najmä na:

1. zníženie negatívneho dopadu znečisteného a poškodeného životného prostredia na vek a zdravie obyvateľstva, na udržanie, ochranu a tvorbu jeho bezpečných, vhodných a využiteľných environmentálnych podmienok pre život, vrátane zabezpečenia dostatku čistej vody a adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy,
2. zabránenie ďalšieho vzniku negatívnych zmien ekosystémov, devastačných procesov a javov v krajine, spôsobujúcich zánik hodnôt prírodného a kultúrneho dedičstva, degradáciu biologickej a krajinskej rozmanitosti, ekologickú nestabilitu, zníženú produktivnosť, využiteľnosť a obývatelnosť území,
3. odstraňovanie škôd a obmedzenie negatívnych vplyvov environmentálnych záťaží a rizikových chemických, fyzikálnych a biologických faktorov s predchádzaním ich ďalšieho vzniku (prevenciu),
4. zvyšovanie podielu znečisťovateľov a poškodzovateľov životného prostredia na zlepšovaní jeho stavu a zainteresovanosti podnikateľských subjektov na výrobe

- a službách, zameraných na starostlivosť o životné prostredie a vytváraní „zelenej spoločnosti“,
5. utváranie ďalších podmienok na transformáciu hospodárstva z vysoko energetickej a surovínovo náročnej štruktúry na štruktúru s úsporou a racionálnejším využitím energie a surovín, s vyšším podielom spracovania a finalizácie, s uplatňovaním environmentálne vhodných postupov a technológií, so zavedením dopravy spĺňajúcej environmentálne požiadavky, s bezpečným skladovaním materiálov, predĺžením ich životnosti a ich opätovným využívaním, s výraznejším uplatnením „zelených povolání“ a zhodnotením práce a schopností ľudí pri prechode na „zelenú ekonomiku“,
 6. širšie uplatnenie energie z netradičných a obnoviteľných zdrojov (slnečnej, veternej, geotermálnej), šetrné efektívne využívanie prírodných a ostatných zdrojov, ekologizáciu poľnohospodárstva, revitalizáciu zdevastovaných území, regiónov a okrskov so silne narušeným prostredím a poškodených lesov a lesných pozemkov so zohľadnením aj ich mimoprodukčných funkcií, ozelenenie a optimálne usporiadanie a využívanie krajiny pri harmonizácii rozvojových zámerov všetkých troch pilierov trvalo udržateľného rozvoja a postupné zabezpečovanie „zeleného rastu“,
 7. zvýšenie environmentálneho povedomia obyvateľstva s dôrazom na podnikateľskú sféru a mládež, jeho informovanosti o stave životného prostredia v SR, ako aj o možnostiach, príprave a realizácii opatrení na jeho zlepšovanie,
 8. dotvorenie a uplatňovanie systému právnych a ekonomických nástrojov environmentálnej politiky, prehĺbenie medzinárodnej spolupráce pri riešení environmentálnych problémov a v procese zabezpečovania trvalo udržateľného rozvoja, osobitne na plnenie záväzkov, vyplývajúcich z medzinárodného environmentálneho práva a z členstva v medzinárodných organizáciách, najmä OSN, OECD a EÚ.

Odvetvové priority a hlavné úlohy v súlade so zásadami koncepcie štátnej environmentálnej politiky:

1. ochrana a racionálne využívanie vôd a integrovaný environmentálny manažment povodí (8 hlavných úloh)
2. adaptácia na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy a protipovodňová ochrana (11 hlavných úloh)
3. ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy, zavádzanie nízkouhlíkových a environmentálne vhodných technológií (17 hlavných úloh)
4. minimalizácia, zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadov, efektívne využívanie zdrojov a rozvoj zelenej ekonomiky (14 hlavných úloh)
5. starostlivosť o biologickú diverzitu, prírodné dedičstvo a o krajinu (11 hlavných úloh)
6. ochrana a racionálne využívanie horninového prostredia, odstraňovanie osobitných environmentálnych rizík a environmentálnych záťaží (6 hlavných úloh)
7. podpora environmentálnej výchovy, vzdelávania, vedy, výskumu a vývoja, environmentálneho monitoringu a informatiky a dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky (18 hlavných úloh).

Operačný program kvalita životného prostredia na obdobie 2014- 2020 svojím zameraním na podporu rozvoja dostupnosti a kvality environmentálnej infraštruktúry ako jedného z faktorov ovplyvňujúcich úroveň rozvoja regiónov a životnú úroveň obyvateľstva a napomáhajúcich sociálnej inklúzii, zároveň prispieva k inkluzívnemu rastu ako jednému z cieľov Stratégie Európa 2020.

Z hľadiska zdravia majú podľa OECD Slováci jeden z najhorších zdravotných stavov a spolu s negatívnym demografickým vývojom a rastom chudoby v Nitrianskom kraji sa zdravotný stav obyvateľstva môže ešte výraznejšie zhoršiť, preto je potrebné okrem vybudovania nových plánovaných centier integrovanej zdravotnej starostlivosti zvýšenú pozornosť venovať aj novým komunitným sociálnym službám na miestnej úrovni a najmä prevencii už od materských škôlok. Dostupnosť zdravotnej starostlivosti v Nitrianskom kraji bude vnímaná nielen ako fyzická blízkosť poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, ale ako garantovaný prístup ku konkrétnemu spektru zdravotnej starostlivosti so zreteľom na kvalitu a náklady celého systému.

V Nitrianskom kraji je citeľná potreba zlepšenia starostlivosti o chronického pacienta a zabezpečenie komplexnej multidisciplinárnej starostlivosti o pacienta, čo sa prejavuje tiež v zhoršenej dostupnosti zariadení dlhodobej zdravotnej starostlivosti a zvyšuje počet hospitalizácií. Takisto v súvislosti s plánovanými novými CIZS bude potrebné zaviesť nové formy vzdelávania zdravotníckych pracovníkov vrátane rezidentského programu pre lekárov primárnej zdravotnej starostlivosti. Vzhľadom k špecifikám územia bude potrebné systém poskytovania zdravotnej starostlivosti doplniť o nové typy služieb komunitného charakteru.

IV. Základné údaje o predpokladaných vplyvoch strategického dokumentu vrátane zdravia

1. Pravdepodobne významné environmentálne vplyvy na životné prostredie a vplyvy na zdravie (primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé, dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne aj negatívne).

Globálnym cieľom RIÚS v súlade s IROP 2014- 2020 je prispieť k zlepšeniu kvality života obyvateľov Nitrianskeho kraja, zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb, podporiť inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast a zamestnanosť s dopadom na hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť regiónu, jeho miest a obcí. Priorita bezpečnej cestnej infraštruktúry v regióne NUTS3 a podpora udržateľnej dopravy je zameraná na vytvorenie podmienok a predpokladov pre rozvoj konkurencieschopnosti kraja a jeho napojenie na jednotný Európsky trh a silné hospodárske regióny, udržateľný rast, zvýšenie atraktivity verejnej dopravy, posilnenie environmentálnych prvkov a bezpečnosti dopravy, podporu mobility v území. Nitriansky samosprávny kraj si za prioritu kladie úpravu cestných úsekov s cieľom zvýšenia ich priepustnosti, bezpečnosti, zvýšenia plynulosti jazdy a následne aj zrýchlenie dopravy s priamym dopadom na dochádzkové časy vzdialenosti pri pravidelných cestách za prácou, prípadne do významných destinácií alebo priemyselných oblastí. Z hľadiska funkčných integrovaných dopravných systémov podpora železničnej dopravy v regióne by zlepšila jej využitie a bola by konkurencieschopnejšia voči autobusovej a individuálnej doprave s významným dopadom na životné prostredie.

Z ekologických aspektov má hromadná preprava osôb v porovnaní s individuálnou dopravou nasledovné pozitíva:

- nižšia produkcia exhalátov v prepočte na osobu
- nižšia nárokovosť na záber priestoru- 100 cestujúcich v kĺbovom autobuse zaberie na ceste 15- 30-krát menej priestoru ako keď sa použije osobný automobil
- znížené nároky na parkovanie a výstavbu parkovacích plôch, ktoré môžu byť využité ako zelené plochy oddychu a pod.

- zníženie permanentnej hlučnosti a zvýšenie kvality života v blízkosti dopravných tepien
- zvýšenie oddychového potenciálu centra mesta zníženou koncentráciou premávky
- zníženie rizika dopravných nehôd a tým ohrozenia života a zdravia obyvateľstva ako aj ohrozenia ich majetku.

Snaha o znižovanie negatívnych vplyvov dopravy na životné prostredie a podpora ekologicky priaznivých a nízkouhlíkových dopravných systémov v období 2014- 2020 zvyrazňuje význam cyklistickej dopravy a jej integrácie s ostatnými druhmi dopravy. Trend vyššieho záujmu o cyklo dopravu je súčasťou národnej politiky a stratégie rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky. Navrhované zámery k riešeniu rozvojových disparít a potrieb v nemotorovej doprave reflektujú aktuálne trendy v zmene životného štýlu obyvateľov Nitrianskeho kraja.

Vychádzajúc z výsledkov analýzy, možností finančných zdrojov a pripravenosti územia v súlade s trendami a navrhnutou stratégiou sa intervencie v oblasti dopravy v Nitrianskom kraji a funkčnom mestskom území mesta Nitra budú koncentrovať na podporu udržateľnej dopravy vrátane cyklo dopravy v mestských funkčných častiach a vytvárania podmienok pre IDS, na posilnenie prepojenia miesta väzieb územia so susednými regiónmi a nadradenou infraštruktúrou so synergickým efektom vo vzťahu k efektívnemu využívaniu sociálnej infraštruktúry a pozitívnym dopadom na klimatickú zmenu a stav životného prostredia.

Druhou prioritou RIÚS je človek- investovanie do jeho vzdelávania a investovanie do budovania kvalitných sociálnych a zdravotníckych služieb. Centrom pozornosti je budovanie kvalitných sociálnych služieb prostredníctvom transformácie a deinštitucionalizácie existujúcich zariadení sociálnych služieb s celoročným pobytom na zariadenia poskytujúce služby na komunitnej báze a modernizácia zdravotníckej infraštruktúry prostredníctvom budovania centier integrovanej primárnej zdravotnej starostlivosti. Životná úroveň krajiny sa hodnotí aj podľa úrovne poskytovania sociálnych služieb, podľa nastavenej sociálnej politiky a sociálneho zabezpečenia všetkých občanov spoločnosti. Pri realizácii sociálnych opatrení má z hľadiska strategického plánovania veľký význam veková štruktúra, zdravotný stav obyvateľstva ako aj primárna a sekundárna prevencia vzniku nepriaznivej situácie fyzickej osoby, rodiny alebo komunity. Nedostatkovou službou na celom území Nitrianskeho kraja je služba včasnej intervencie, ktorá je navrhnutá ako terénna forma sociálnej služby aj prostredníctvom nového modelu centier integrovanej zdravotnej starostlivosti. Z analýzy existujúceho stavu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately taktiež vyplýva potreba podpory existujúcich zariadení na komunitnej úrovni, transformácie a deinštitucionalizácie zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately za účelom podpory zvýšenia kvality a vytvorenie špecializovaného krízového strediska pre týrané, sexuálne zneužívané deti formou profesionálnych rodín a vybudovanie špecializovaného poradenstva- koordinačného centra.

Podporou v oblasti vzdelávania bude výrazné skvalitnenie prípravy žiakov základných škôl a stredných odborných škôl v súlade s požiadavkami ich budúcej profesijnej orientácie a potrebami trhu práce prostredníctvom zlepšenia vybavenia učebni s rôznym zameraním (technickým, jazykovým, prírodovedným a pod.) a prepojenie teoretického a odborného vzdelávania. Integrovaný prístup bude vytvorený integráciou so strategickou prioritou bezpečnej a ekologickej dopravy a osobitne so sieťou cyklo dopravných ciest v sídlach, aby sa vytvorili podmienky pre lepšiu mobilitu žiakov stredných škôl pre model duálneho systému odborného vzdelávania v konkrétnych územiach s významným priemyselným potenciálom.

RIÚS je postavený aj na environmentálnej prioritě zníženia zaťaženia životného prostredia Nitrianskeho kraja odpadovými vodami a podporou zelenej infraštruktúry osobitne vo funkčnom území krajského mesta Nitra. Zvýšená pozornosť bude venovaná riešeniu rozšírenia resp. zvýšenia kapacity stokových sietí a doriešeniu neukončenej výstavby stokových sietí a čistiarní odpadových vôd v okrese Nitra, v ktorom je najvyššia hustota zaľudnenia zo všetkých okresov kraja. Cieľom napĺňania plánov rozvoja verejných vodovodov a kanalizácií je dosiahnuť na jednej strane rozvoj obecnej infraštruktúry, resp. zvýšenie úrovne sanitácie, komfortu bývania a životnej úrovne obyvateľstva a na strane druhej zvýšenú ochranu a zlepšenie stavu prírodných zdrojov vôd, vodných ekosystémov ako aj zdravia ľudí. Premietnutie integrovaného prístupu k ochrane a využívaniu vodných zdrojov v rámci trvalo udržateľného rozvoja do oblasti odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd znamená zabezpečovať znižovanie rozdielov medzi množstvom a kvalitou vody spotrebovanej a množstvom a kvalitou vôd späťne privádzaných kanalizačným systémom do vodného prostredia. Stratégia ďalšieho vývoja sa orientuje na vytváranie predpokladov na zabezpečenie bezproblémového zásobovania obyvateľstva kvalitnou pitnou vodou a efektívne zneškodňovanie odpadových vôd bez negatívnych dopadov na životné prostredie. Ochrana vôd a postupné zlepšovanie ekologického stavu vôd prispeje k zvýšeniu kvality života obyvateľstva a rozvoju spoločenských a podnikateľských aktivít v rámci Nitrianskeho kraja. Existencia vodohospodárskej infraštruktúry a jej zodpovedajúcich služieb vytvára predpoklady pre ďalší sociálny a ekonomický rozvoj v danom území, či už na miestnej alebo regionálnej úrovni. Súčasťou opatrení a investícií v oblasti životného prostredia, ktoré ovplyvňujú sídelnú štruktúru, budú opatrenia pre život obyvateľov sídlisk s ekologickými princípmi tvorby a ochrany zelene. Súbežne s podporou IROP je príležitosť riešenia na zlepšenie mestského prostredia, revitalizácie miest, sanácie environmentálnych záťaží v mestskom prostredí, ako aj v opustených priemyselných lokalitách.

Vplyvy RIUS 2014-2020 na životné prostredie boli posudzované komplexne podľa jednotlivých strategických priorit a špecifických cieľov z hľadiska zaťaženia jednotlivých zložiek ŽP a vplyvu na obyvateľstvo a jeho zdravie a sú uvedené v nasledujúcej tabuľke:

Strategická priorita 1		
Bezpečná a ekologická doprava v Nitrianskom kraji		
Investičné priority	Špecifické ciele	Vplyvy na životné prostredie:
<p><u>Investičná priorita 1.1:</u> Posilnenie regionálnej mobility prepojením sekundárnych a terciálnych uzlov s infraštruktúrou TEN-T vrátane multimodálnych uzlov na území Nitrianskeho kraja.</p> <p><u>Investičná priorita 1.2:</u> Vývoj a zlepšovanie ekologicky priaznivých nízkohlukových</p>	<p>➤ <u>Špecifický cieľ 1.1.1:</u> Zlepšenie dostupnosti k cestnej infraštruktúre TEN-T a cestám I. triedy s dôrazom na rozvoj multimodálneho dopravného systému</p> <p>➤ <u>Špecifický cieľ 1.2.1:</u> Zvyšovanie atraktivity a konkurencieschopnosti verejnej osobnej dopravy.</p>	<p>Priame pozitívne vplyvy: Zníženie existujúcich vplyvov dopravy na životné prostredie a na zdravie obyvateľov, zníženie znečistenia ovzdušia (PM, NO_x, O₃, CO₂) a zníženie zaťaženia obyvateľstva hlukom a vibráciami (realizáciou protihlukových opatrení, zavádzaním prvkov upokojujúcej dopravy, zabezpečenie bezpečného pohybu chodcov, zvyšovanie podielu MHD, zavádzaním autobusových liniek</p>

<p>a nízkouhlíkových dopravných systémov vrátane vnútrozemských vodných ciest a námornej dopravy, prístavov, multimodálnych prepojení a letiskovej infraštruktúry v záujme podpory udržateľnej regionálnej a miestnej mobility.</p>	<p>➤ <u>Špecifický cieľ 1.2.2:</u> Zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklistickej dopravy) na celkovom počte prepravených osôb.</p>	<p>s ekologickým pohonom, zvýšenie podielu nemotorovej dopravy budovaním cyklodopravných ciest a trás.</p> <p>Negatívne vplyvy: Negatívne vplyvy budú súvisieť s realizáciou nových objektov alebo ich rekonštrukciou a modernizáciou. Predpokladá sa krátkodobé pôsobenie negatívnych vplyvov (po dobu realizácie projektu) ako sú hluk, prachové emisie, emisie výfukových plynov a produkcia odpadov. Ich vplyv je možné eliminovať dobrou organizáciou prác a vykonávaním opatrení na znižovanie ich vplyvu, ktoré sú rozpracované v kapitole V. Navrhované opatrenia</p>
---	--	---

Strategická priorita 2

Zlepšenie prístupu k efektívnym a kvalitnejším verejným službám v Nitrianskom kraji a v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

Investičné priority	Špecifické ciele	Vplyvy na životné prostredie:
<p><u>Investičná priorita 2.1:</u> Investície do zdravotníckej a sociálnej infraštruktúry, ktoré prispievajú k celoštátnemu, regionálnemu a miestnemu rozvoju Nitrianskeho kraja, znižujú nerovnosť z hľadiska zdravotného poistenia, podporujú sociálne začleňovanie prostredníctvom lepšieho prístupu k sociálnym, kultúrnym a rekreačným službám a prechod z inštitucionálnych služieb na komunitné.</p> <p><u>Investičná priorita 2.2:</u> Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy, zručnosti a celoživotného</p>	<p>➤ <u>Špecifický cieľ 2.1.1:</u> Podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporiť rozvoj služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni.</p> <p>➤ <u>Špecifický cieľ 2.1.2:</u> Modernizovať zdravotnícku infraštruktúru za účelom integrácie primárnej zdravotnej starostlivosti.</p> <p>➤ <u>Špecifický cieľ 2.2.1:</u> Zvýšenie hrubej zaškolenosti detí materských škôl za účelom vytvárania študijných schopností a sociálnej</p>	<p>Priame pozitívne vplyvy: Realizácia uvedených špecifických cieľov prispeje k skvalitneniu vzdelávacieho procesu, lepšej zdravotnej a sociálnej starostlivosti o obyvateľstvo čím sa pozitívne prispieva z hľadiska vplyvov na kvalitu života obyvateľstva.</p> <p>Negatívne vplyvy: Aj v tomto prípade budú negatívne vplyvy súvisieť s realizáciou nových objektov alebo ich rekonštrukciou a modernizáciou. Opäť sa predpokladá len krátkodobé pôsobenie negatívnych vplyvov (po dobu realizácie projektu) ako sú hluk, prachové emisie,</p>

<p>vzdelávania prostredníctvom vývoja vzdelávacej a výcvikovej infraštruktúry.</p>	<p><i>integrácie detí a zosúladenia súkromného a pracovného života rodičov.</i></p> <p>➤ <u>Špecifický cieľ 2.2.2:</u> <i>Zlepšenie kľúčových kompetencií žiakov základných škôl.</i></p> <p>➤ <u>Špecifický cieľ 2.2.3:</u> <i>Zvýšenie počtu žiakov stredných odborných škôl na praktickom vyučovaní.</i></p>	<p><i>emisie výfukových plynov a produkcia odpadov.</i> <i>Ich vplyv je možné eliminovať dobrou organizáciou prác a vykonávaním opatrení na znižovanie ich vplyvu, ktoré sú rozpracované v kapitole V. Navrhované opatrenia</i></p>
--	---	---

Strategická priorita 3

Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

Investičné priority	Špecifické ciele	Vplyvy na životné prostredie:
<p><u>Investičná priorita 3.1:</u> Podpora rastu priaznivého pre zamestnanosť, a to rozvíjaním vnútorného potenciálu ako súčasť územnej stratégie pre konkrétne oblasti vrátane konverzie upadajúcich priemyselných regiónov a posilnenia prístupnosti a rozvoja špecifických prírodných a kultúrnych zdrojov.</p>	<p>➤ <u>Špecifický cieľ 3.1.1:</u> <i>Stimulovanie podpory udržateľnej zamestnanosti a tvorby pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle prostredníctvom vytvorenia priaznivého prostredia pre rozvoj kreatívneho talentu, netechnologických inovácií.</i></p>	<p>Priame pozitívne vplyvy: <i>Zriadením kreatívneho centra, využitím nefunkčných verejných budov a rekonštrukciou pamätihodností sa zvýši podiel pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle čím sa pozitívne prispieva z hľadiska vplyvov na kvalitu života obyvateľstva.</i></p> <p>Negatívne vplyvy: <i>Rekonštrukcia a modernizácia nefunkčných verejných budov a pamätihodností budú opäť zdrojom negatívnych vplyvov.</i> <i>Predpokladá sa ich krátkodobé pôsobenie (po dobu realizácie projektu) ako sú hluk, prachové emisie, produkcia výfukových plynov a produkcia odpadov.</i> <i>Dobrou organizáciou prác a vykonávaním opatrení na znižovanie ich vplyvu je možné eliminovať ich vplyv.</i> <i>Navrhované opatrenia sú rozpracované v kapitole V.</i></p>

Strategická priorita 4		
Zlepšenie kvality života v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra s dôrazom na životné prostredie		
Investičné priority	Špecifické ciele	Vplyvy na životné prostredie:
<p><u>Investičná priorita 4.1:</u> Investovanie do sektora vodného hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho acquis Únie a pokryť potreby, ktoré členské štáty špecifikovali v súvislosti s investíciami nad rámec týchto požiadaviek.</p> <p><u>Investičná priorita 4.2:</u> Prijímanie opatrení na zlepšenie mestského prostredia, revitalizácie miest, oživenia a dekontaminácie opustených priemyselných lokalít (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou), zníženia znečistenia ovzdušia a podpory opatrení na zníženie hluku.</p>	<p>➤ <u>Špecifický cieľ 4.1.1:</u> <i>Zvýšenie podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych dopadov na životné prostredie.</i></p> <p>➤ <u>Špecifický cieľ 4.2.1:</u> <i>Zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku.</i></p>	<p>Priame pozitívne vplyvy: <i>Zvýšením podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou z verejného vodovodu, oddelením odvádzania odpadových vôd od dažďovej vody a výstavbou verejnej kanalizácie a ČOV vo vybraných obciach a zvýšením podielu obyvateľstva napojeného na verejnú kanalizáciu sa pozitívne a priamo vplyva na zdravie obyvateľstva a lepšiu kvalitu ŽP nakoľko sa zamedzí negatívny vplyv nečistených odpadových vôd na životné prostredie a zdravie ľudí a zlepšia sa podmienky a prístup k pitnej vode pre obyvateľstvo v regiónoch s deficitom pitnej vody, v ktorých voda na zásobovanie nespĺňa požiadavky na pitnú vodu</i></p> <p>Aj budovaním prvkov zelenej infraštruktúry, zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku a budovaním miest pre oddych obyvateľstva sa bude priamo a pozitívne vplyvať na zdravie a kvalitu života obyvateľov nakoľko dôjde ku zníženiu hluku a zníženiu znečistenia ovzdušia a tým lepšej kvalite ovzdušia. Zníženie zraniteľnosti krajiny klimatickými rizikami prostredníctvom adaptačných opatrení možno hodnotiť ako sekundárny pozitívny vplyv.</p> <p>Negatívne vplyvy: <i>Negatívne vplyvy budú sívvisieť s rekonštrukciou prívodov vody, vodovodných sietí, objektov a zariadení verejného vodovodu, výstavbou verejnej kanalizácie a ČOV a budovaním prvkov zelenej infraštruktúry, systémových prvkov na zníženie hluku a znečistenia ovzdušia a miest na oddych.</i></p> <p>Predpokladá sa krátkodobé pôsobenie týchto negatívnych vplyvov (po dobu realizácie projektu) ako sú hluk, prachové emisie, produkcia odpadov. <i>Ich vplyv je možné eliminovať dobrou organizáciou prác a vykonávaním opatrení na znižovanie ich vplyvu, ktoré sú rozpracované v kapitole V. Navrhované opatrenia.</i></p>

V. Navrhované opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie

1. Opatrenia na odvrátenie, zníženie alebo zmiernenie prípadných významných negatívnych vplyvov na životné prostredie vrátane zdravia, ktoré by mohli vyplývať z realizácie strategického dokumentu.

Opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie budú vychádzať predovšetkým z princípov trvalo udržateľného rozvoja. Z hľadiska dosiahnutia trvalo udržateľného rozvoja regiónu treba za základný cieľ považovať zabezpečenie takého socioekonomického rozvoja, ktorý je zameraný na dosiahnutie kvalitnej životnej úrovne obyvateľstva, na elimináciu starých a na prevenciu vzniku nových environmentálnych problémov a ktorý je v súlade s prírodným, sociálnym a ekonomickým potenciálom regiónu. Realizácia viacerých cieľov a opatrení na regionálnej úrovni je však v priamej väzbe na vytvorenie celospoločenských podmienok. Ide predovšetkým o opatrenia v rámci nadstavbovej sféry- ekologizácia ekonomických a legislatívnych nástrojov, ekologizácia spoločenského vedomia- zabezpečenie systému vzdelávania, výchovy a pod..

Regionálna integrovaná územná stratégia Nitrianskeho kraja svojou orientáciou na opatrenia skvalitnenia podmienok života obyvateľov, systém opatrení na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie je orientovaná na zabezpečenie optimalizácie realizácie jednotlivých aktivít.

Opatrenia na elimináciu negatívnych vplyvov na životné prostredie a zdravie obyvateľstva pri dosahovaní cieľov investičných priorít RIUS 2014-2020 môžeme rozdeliť do dvoch úrovní:

- opatrenia na úrovni projektového zabezpečenia – spracovanie projektov, posudzovanie projektov a výber projektov na realizáciu
- opatrenia na úrovni priamej eliminácie negatívnych vplyvov na životné prostredie a zdravie obyvateľstva pri napĺňaní a realizácii strategických cieľov.

Opatrenia na úrovni projektového zabezpečenia

Ide predovšetkým o nasledovné opatrenia:

- pri preskúvaní predložených projektov dôsledne sledovať súlad navrhovaných riešení projektu s požiadavkami platnej legislatívy na ochranu životného prostredia a zdravie ľudí, súlad s dokumentmi strategického charakteru, zohľadnenie odborných a stavebných kvalitatívnych požiadaviek a kritérií v zmysle platnej legislatívy SR,
- pri projektoch spadajúcich pod účinnosť zákona č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení neskorších predpisov zabezpečiť dôslednú realizáciu posudzovania vplyvov na životné prostredie na úrovni jednotlivých činností - projektov v súlade s daným zákonom tak, aby bola zabezpečená optimalizácia zvolených riešení a ich lokalizácie, výber environmentálnych technológií, časovej a vecnej následnosti jednotlivých realizačných krokov ako aj vyváženosť environmentálnych, sociálnych a ekonomických aspektov realizovaných projektov,
- predložené projekty podrobiť dôslednému hodnoteniu kritérií vyšpecifikovaných, a presne určených pre posúdenie projektov v rámci jednotlivých investičných priorít a špecifických cieľov. Kritéria sú rozdelené v rámci fázového spôsobu

hodnotenia do troch fáz hodnotenia - hodnotenie projektov podľa predselekčných kritérií (I. fáza hodnotenia), hodnotenie projektov na základe kvantitatívnych kritérií generujúcich konečné poradie projektov z hľadiska ich celospoločenských prínosov vrátane prínosov v oblasti ŽP a zdravia obyvateľstva (II. fáza hodnotenia) a záverečná selekcia projektov určených na realizáciu s využitím kombinácie sektorového a integrovaného prístupu. Integrovaný prístup sa uplatňuje v podobe realizácie obsahovo prepojených a vzájomne previazaných jednotlivých rozvojových cieľov a opatrení na úrovni konkrétneho územia (III. fáza hodnotenia).

- pri rozhodovaní vo výbere projektov dôsledne sledovať aspekt udržateľnosti podporovanej aktivity po skončení spolufinancovaného projektu a vyváženosť krátkodobých a dlhodobých efektov,
- pri rozhodovaní vo výbere projektov sledovať vyváženosť lokálnych, regionálnych a nadregionálnych efektov projektov s cieľom preferencie kumulatívnych a synergických efektov na jednotlivých úrovniach,
- zabezpečiť transparentnosť vrátane prístupu k informáciám v celom procese vyhlasovania výziev, výberu a pridelovania prostriedkov ako aj monitoringu a hodnotenia projektov, jednotlivých prioritných osí a programu pri rešpektovaní ochrany hospodárskej súťaže,
- zefektívniť a zjednodušiť administráciu prípravy a realizáciu projektov tak, aby boli prístupné širšiemu kruhu adresátov pomoci z rôznych regiónov a obcí bez zvláštnych požiadaviek na ich finančné, technické a personálne kapacity za súčasného zabezpečenia objektívnosti výberu a dôslednosti kontroly.

Opatrenia na úrovni eliminácie negatívnych vplyvov pri realizácii projektov strategických cieľov

Druhou fázou naplňovania strategických cieľov jednotlivých investičných priorít je realizácia vybraných projektov, pri ktorých je predpoklad pôsobenia negatívnych vplyvov na životné prostredie a zdravie ľudí. Negatívne vplyvy budú súvisieť s realizáciou nových objektov alebo ich rekonštrukciou a modernizáciou. Predpokladá sa krátkodobé pôsobenie týchto negatívnych vplyvov - po dobu realizácie projektu a patria sem vplyvy ako hluk, zvýšený podiel emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia (prachové emisie, výfukové plyny) a produkcia odpadov. Ich vplyv je možné eliminovať dobrou organizáciou prác a vykonávaním opatrení na znižovanie ich vplyvu napr.:

- na realizačné práce nasadzovať len dopravné prostriedky a stavebné mechanizmy v dobrom technickom stave, v prípade potreby zabezpečiť mechanizmy krytmi pre zníženie hluku,
- počas výstavby zabezpečiť plynulú prácu strojov, v čase nutných prestávok zastavovať motory, aby nedochádzalo k nadmernému úniku emisií z výfukových plynov,
- v maximálnej miere obmedziť prašnosť pri stavebných prácach, doprave a pri činnostiach pri ktorých môžu vzniknúť prašné emisie, prepravovaný materiál zaistiť tak, aby neznečisťoval dopravné trasy (plachty, vlhčenie, zníženie rýchlosti) a pri vjazde na verejné komunikácie v prípade potreby zabezpečiť čistenie kolies (podvozkov) dopravných prostriedkov a strojov, prípadné znečistenie komunikácií okamžite odstrániť,
- dodržiavať poriadok na stavenisku, materiál skladovať na vyhradených miestach,
- zabezpečiť dobrú organizáciu výstavby za účelom minimalizácie trvania stavebných prác a vplyvov na životné prostredie,

- dodržiavať emisné akustické veličiny pre jednotlivé zdroje hluku počas výstavby, vylúčiť stavebné práce v čase nočného klúdu, vzduchotechnické jednotky situovať s využitím tlmiaceho efektu objektu,
- nakladanie s odpadmi počas výstavby vykonávať v súlade s platnou legislatívou odpadového hospodárstva a VZN príslušnej obce, vyprodukované odpady neskladovať na stavenisku, ale odovzdať na zhodnotenie alebo zneškodnenie oprávneným osobám,
- monitorovať vzniknutý odpad a výkopovú zeminu na prítomnosť škodlivých látok a následne podľa výsledkov sa bude s nimi nakladať podľa príslušných všeobecne záväzných právnych predpisov,
- zabezpečiť spoľahlivé, hospodárne a hygienicky nezávadné odvádzanie odpadových vôd z celého procesu výstavby,
- dodržiavať bezpečnosť práce a ochranu zdravia pri práci podľa všeobecne záväzných právnych predpisov a noriem, prípadné nedostatky okamžite odstraňovať,
- pri stavebných a montážnych prácach dodržiavať zásady ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci podľa príslušných všeobecne záväzných právnych predpisov, dodržiavať všetky všeobecne záväzné právne predpisy a normy v oblasti všeobecných technických požiadaviek na vyhotovenie diela a vedenie stavby.

VI. Dôvody výberu zvažovaných alternatív zohľadňujúcich ciele a geografický rozmer strategického dokumentu a opis toho, ako bolo vykonané vyhodnotenie vrátane ťažkostí s poskytovaním potrebných informácií, ako napr. technické nedostatky alebo neurčitosti

Regionálna integrovaná územná stratégia je vzhľadom na jej charakter a vzhľadom k procesu jej spracovávania spracovaná v jednom variante. Finálna verzia RIÚS je predložená v jednom variante so zapracovaním a posúdením všetkých pripomienok z procesu posúdenia vplyvu strategického dokumentu na životné prostredie.

Stratégia vychádza z výsledkov analýz a prognózy vývoja v jednotlivých oblastiach podporovaných aktivít, identifikovaných kľúčových disparít a potenciálnych faktorov rozvoja. Prioritné osi zodpovedajú potrebám identifikovaným v analýze a sú orientované v súlade so stratégiami ex- ante kondicionalít na podporu faktorov rozvoja v jednotlivých oblastiach spoločnosti. Pre funkčné územie Nitrianskeho kraja je najvhodnejšou stratégiou stratégia založená na identifikovanej konkurenčnej výhode a kľúčových hybných silách s dôrazom na inkluzívny a udržateľný rast a inteligentnú špecializáciu mestských funkčných území.

Základným východiskom pre definovanie územnej koncentrácie pre jednotlivé investičné priority v RIÚS je Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2011. V rámci celého regiónu popri najväčšom meste Nitra sú ďalšie mestá v kraji definované ako sídelné uzly s najväčším potenciálom efektívnych dopadov integrovaných investícií z hľadiska hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Tieto centrá osídlenia budú v rokoch 2014- 2020 tvoriť východiskové zázemie regiónu pre nastavenie územných investícií s cieľom rastu a zamestnanosti.

Územné zameranie investícií v RIÚS sa bude v jednotlivých častiach regiónu stretávať s podporou miestnych akčných skupín zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci komunitne riadeného miestneho rozvoja (CLLD) v IROP a z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka prostredníctvom nástroja LEADER v Programe rozvoja vidieka a cielenou podporou iných miestnych iniciatív z ostatných operačných programov a komunitárnych programov EK.

V oblasti celoštátnych a nadregionálnych súvislostí sa vo vzťahu k územiu Nitrianskeho kraja predpokladá vytvorenie homogénneho bratislavsko – trnavsko – nitrianskeho ťažiska osídlenia s prepojením na najvyššiu polycentrickú sústavu aglomerácií a miest. Územie Nitrianskeho kraja je súčasťou jednej z hlavných európskych urbanizačných osí tiahnucej sa pozdĺž toku Dunaja v smere Stuttgart – Ulm- Mnichov- Salzburg/Linz – Viedeň/Bratislava – Budapešť – Belehrad. V kontexte nadnárodného významu môžeme uvažovať o rozvojovej sídelnej osi medzi hlavnými metropolami troch susediacich štátov, ktoré sú súčasťou dynamicky sa rozvíjajúceho „tzv. zlatého trojuholníka“ na osi Wien – Bratislava – Győr/Budapešť a v rámci Spoločnej stratégie územného rozvoja V4+2 o rozvojovej osi s dopadom na nitrianske ťažisko osídlenia najvyššej úrovne a novozámocko-komárňanské ťažisko osídlenia druhej úrovne. Kraj je v dobrej dostupnosti k najvýznamnejším európskym centram a ich aglomeráciám predstavovanými mestami Viedeň a Budapešť. Nitriansky kraj vďaka svojej polohe medzi súčasnými európskymi metropolami sa nachádza v európskych rozvojových priestoroch ako územie ekonomickej integrácie.

Integrovaná územná stratégia ako verejná stratégia vychádza z nasledovných princípov:

- spracovaná a realizovaná je transparentne a objektívne formou partnerstva a viacúrovňového riadenia,
- založená na odbornej analýze, dôkazoch, hodnotení predpokladov a porovnaní tvorí podklad pre informované a zodpovedné rozhodovanie zúčastnených aktérov,
- zameraná je na riešenie konkrétnych významných problémov, potrieb a výziev územia,
- vychádza z integrovaného prístupu, kde jeho nositeľom je partnerstvo v konkrétnom území zabezpečujúce horizontálnu i vertikálnu koordináciu,
- rešpektuje zásady projektového riadenia vrátane systému priebežného hodnotenia a monitorovania s dôrazom na výsledky a dopad realizovaných intervencií.

Vzhľadom k tomu, že ide o strategický dokument zahŕňajúci celé územie Nitrianskeho kraja, hodnotenie vplyvov bolo vykonané vzhľadom na ich pravdepodobnosť. Strategická úroveň oproti projektovej úrovni so sebou ale prináša vyššiu mieru neurčitosti.

VII. Návrh monitorovania environmentálnych vplyvov vrátane vplyvov na zdravie

Proces monitorovania vychádza zo štruktúrovaného modelu riadenia na úrovni prioritných osí, priorít a opatrení a na úrovni projektov. Monitorovanie začína na najnižšom stupni- na úrovni projektu. Pre potreby monitorovania je projekt základnou jednotkou, ktorá je analyzovaná prostredníctvom relevantných zozbieraných údajov. Monitorované budú výsledkové a výstupové merateľné ukazovatele. Všetky projekty a monitorované ukazovatele budú uchovávané v jednotnom ITMS systéme zriadenom na centrálnej úrovni, ktorý bude slúžiť na evidenciu, spracovávanie a export dát. Hodnotenie vplyvu investičných priorít na životné prostredie bude vykonávané prostredníctvom spracovávaní monitorovacích a hodnotiacich správ. Monitorovacie správy budú spracované a zverejnené ako ročné správy alebo ako správy raz za tri roky.

Na sledovanie sú navrhnuté nasledujúce indikátory:

Strategická priorita 1 Bezpečná a ekologická doprava v Nitrianskom kraji

- úspora času v cestnej doprave

- celková dĺžka rekonštruovaných alebo zrenovovaných ciest
- celková dĺžka nových ciest
- počet predaných cestovných lístkov integrovaného dopravného systému
- podiel nízkopodlažných autobusov na celkovom počte autobusov
- podiel cyklistickej dopravy na celkovej deľbe dopravnej práce
- dĺžka nových úsekov cyklistických komunikácií
- počet vytvorených prvkov doplnkovej cyklistickej infraštruktúry
- počet nahradených autobusov v mestskej a prímestskej doprave
- počet prestupných uzlov (veľkosť, štandard)
- počet vybudovaných a modernizovaných integrovaných zastávok
- počet zavedených informačných systémov
- počet zavedených parkovacích systémov
- počet obyvateľov žijúcich v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

Strategická priorita 2 Zlepšenie prístupu k efektívnym a kvalitnejším verejným službám v Nitrianskom kraji a v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

- podiel osôb (detí so zdravotným postihnutím, občanov so zdravotným postihnutím, občanov v nepriaznivej sociálnej situácii, seniorov), ktorým je poskytovaná sociálna služba na komunitnej úrovni na celkovom počte osôb, ktorým je sociálna služba poskytovaná
- podiel detí v detských domovoch, ktorým je poskytovaná starostlivosť v rámci komunity na celkovom počte detí v detských domovoch
- podiel detí do troch rokov veku, ktorým je poskytovaná služba starostlivosti na celkovom počte detí do troch rokov veku
- počet lekárov primárneho kontaktu na jedno kontaktné miesto
- počet iných zdravotníckych pracovníkov primárneho kontaktu na jedno kontaktné miesto
- kapacita podporených zariadení sociálnych služieb
- kapacita podporených zariadení výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately
- počet zariadení sociálnych služieb na komunitnej úrovni, ktoré vzniknú vďaka podpore
- počet podporených zariadení výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately
- kapacita transformovaných sociálnych služieb
- počet transformovaných zariadení sociálnych služieb vďaka podpore
- počet zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku- detských jasí
- kapacita podporených zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku
- zníženie ročnej spotreby primárnej energie vo verejných budovách
- počet renovovaných verejných budov
- počet nových verejných budov
- podlahová plocha renovovaných budov
- podlahová plocha nových verejných budov
- odhadované ročné zníženie emisií skleníkových plynov
- nové alebo renovované verejné alebo obchodné budovy na území mestského rozvoja
- počet osôb v rámci podporených sociálnych služieb terénnou formou a v rámci samostatne vykonávaných odborných činnostiach

- počet obyvateľov s prístupom k zlepšeným zdravotníckym službám v centrách integrovanej zdravotnej starostlivosti
- počet vytvorených centier integrovanej zdravotnej starostlivosti
- počet zdravotníckych pracovníkov v etablovaných centrách integrovanej zdravotnej starostlivosti
- hrubá zaškolenosť detí v materských školách
- úspešnosť v Testovaní 9 vyučovacích jazyk- v slovenskom jazyku a literatúre
- podiel žiakov s odborným výcvikom a súvislou praxou v stredných odborných školách na celkovom počte žiakov stredných odborných škôl
- podiel žiakov s odborným výcvikom a súvislou praxou v strediskách praktického vyučovania, strediskách odbornej praxe, v školských hospodárstvách na celkovom počte žiakov stredných odborných škôl
- počet podporených materských škôl
- počet podporených základných škôl
- počet podporených učební
- počet podporených COVP
- počet podporených SOŠ, ŠH, SPV, SOP (nie COVP)
- počet vytvorených podnikateľských inkubátorov pri COVP
- kapacita podporenej školskej infraštruktúry.

Strategická priorita 3 Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

- celkový počet pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle
- počet vybudovaných kreatívnych centier
- počet účastníkov inkubačnej a akceleračnej schémy
- počet aktivít na podporu dopytu
- počet podporených nových podnikov
- zníženie ročnej spotreby primárnej energie vo verejných budovách
- počet renovovaných verejných budov
- podlahová plocha renovovaných verejných budov
- odhadované ročné zníženie emisií skleníkových plynov
- nové alebo renovované verejné alebo obchodné budovy na území mestského rozvoja
- počet obyvateľov žijúcich v mestských funkčných územiach.

Strategická priorita 4 Zlepšenie kvality života v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra s dôrazom na životné prostredie

- počet obyvateľov napojených na systém odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd
- počet obyvateľov napojených na verejný vodovod
- zvýšený počet obyvateľov so zlepšeným čistením komunálnych odpadových vôd
- zvýšený počet obyvateľov so zlepšenou dodávkou pitnej vody
- podiel zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe mesta Nitra
- počet vybudovaných prvkov zelenej infraštruktúry
- vytvorené alebo obnovené otvorené priestranstvá v mestských oblastiach (len územie UMR)
- kapacita na zadržanie dažďovej vody v sídlach
- revitalizované otvorené priestranstvá vnútroblokov mimo UMR

- počet zavedených opatrení na zníženie hluku.

VIII. Pravdepodobne významné cezhraničné environmentálne vplyvy vrátane vplyvov na zdravie

Z hodnotenia vplyvov RIÚS vyplynul hlavne pozitívny environmentálny prínos po celkovej implementácii. Je predpoklad, že vzhľadom na jednotlivé prioritné osi, realizáciou navrhnutých opatrení dôjde vo viacerých zložkách životného prostredia k zlepšeniu životného prostredia aj v susedných štátoch. Okrajovo však môže byť ovplyvnené okolité regióny rekonštrukciou regionálnych komunikácií. Priame vplyvy na životné prostredie presahujúce štátne hranice sa predpokladajú v lokalitách, kde sa dopravná infraštruktúra pripája na infraštruktúru susediaceho štátu. Vzhľadom k tomu, že sa uvažuje s environmentálne priaznivými, nízkohlukovými a nízkouhlíkovými dopravnými systémami v záujme miestnej mobility, nepredpokladá sa zvýšená tvorba emisií ani hluku.

Výskyt potenciálnych cezhraničných vplyvov bude presnejšie identifikovaný na úrovni jednotlivých projektov.

IX. Netechnické zhrnutie poskytnutých informácií

RIÚS predstavuje strednodobý strategický dokument určujúci základné rámce a prioritné oblasti pre regionálny rozvoj Nitrianskeho kraja v období 2004-2020. V súvislosti s financovaním aktivít z prostriedkov štátneho rozpočtu a ostatných finančných zdrojov prijímateľov počas programového obdobia politiky súdržnosti EÚ 2014- 2020, RIÚS definuje prostredníctvom prioritných osí a investičných aktivít strategický prístup Nitrianskeho samosprávneho kraja k podpore regionálneho rozvoja pri rešpektovaní princípov trvalo udržateľného rozvoja. Integrovaná územná stratégia ako verejná stratégia vychádza z nasledovných princípov:

- spracovaná a realizovaná je transparentne a objektívne formou partnerstva a viacúrovňového riadenia,
- založená na odbornej analýze, dôkazoch, hodnotení predpokladov a porovnaní tvorí podklad pre informované a zodpovedné rozhodovanie zúčastnených aktérov,
- zameraná je na riešenie konkrétnych významných problémov, potrieb a výziev územia,
- vychádza z integrovaného prístupu, kde jeho nositeľom je partnerstvo v konkrétnom území zabezpečujúce horizontálnu i vertikálnu koordináciu,
- rešpektuje zásady projektového riadenia vrátane systému priebežného hodnotenia a monitorovania s dôrazom na výsledky a dopad realizovaných intervencií.

Integrované územné investície sú v strategickom dokumente metodologicky riešené v dvoch rovinách– na úrovni investičnej jednotky cieľového územia NUTS 3 v regionálnej stratégii (RIÚS) a v stratégii udržateľného mestského rozvoja na úrovni investičnej jednotky krajského mesta Nitra s jeho funkčným mestským územím.

Podľa charakteru investičných priorít a špecifických cieľov, funkčnosti územia a rozvojového potenciálu RIÚS definuje aj územné investičné jednotky na nižšej úrovni, spravidla územie miestnej samosprávy LAU 2 a jej inštitucionalizované funkčné prepojenie na úrovni regionálnych združení miest a obcí. Snahou partnerov je

koordinovať stratégie, programy a zámery oprávnených subjektov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni a prijímať opatrenia na zabezpečenie synergie a komplementarity zdrojov EŠIF pri riešení špecifických problémov regiónu a jeho subregiónov s efektívnym využitím vlastného vnútorného potenciálu územia.

Funkčné územia sú predovšetkým definované ako regióny vyznačujúce sa vnútornými hospodárskymi vzťahmi, štruktúrou (ekonomickou základňou), vnútroregionálnymi ekonomickými záujmami, ale aj špecifickými potrebami a výzvami.

Globálnym cieľom RIÚS v súlade s IROP 2014 – 2020 je prispieť k zlepšeniu kvality života obyvateľov Nitrianskeho kraja, zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb, podporiť inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast a zamestnanosť s dopadom na hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť regiónu, jeho miest a obcí.

Pre funkčné územie Nitrianskeho kraja je najvhodnejšia stratégia zameraná na elimináciu slabých stránok a využitie príležitostí- tzv. stratégia založená na identifikovanej konkurenčnej výhode a kľúčových hybných silách s dôrazom na inkluzívny rast a udržateľný rast a inteligentnú špecializáciu mestských funkčných území. Jej hlavnými prvkami sú:

- zabránenie polarizácii medzi mestami a vidieckymi oblasťami, severom a juhom kraja,
- kľúčová úloha malých miest, okresných miest a krajského mesta na regionálnej úrovni – podpora funkčného územia so sieťou miest,
- posilnenie existujúceho funkčného prepojenia medzi mestami a vidiekom; adaptabilita funkčného územia,
- uplatnenie integrovaného a viacúrovňového prístupu v oblasti politiky rozvoja a obnovy funkčného územia,
- diverzifikácia miestnych hospodárstiev zmiernujúcich zraniteľnosť podporou lokálnej ekonomiky, uplatnenie špecificky miestneho prístupu,
- dobre fungujúce ekologické systémy,
- ochrana a podpora kultúrneho a prírodného dedičstva sú dôležitými podmienkami pre dlhodobovo vyvážený a udržateľný rozvoj územia.

Mesto Nitra so svojím mestským funkčným územím je neoddeliteľnou súčasťou územia Nitrianskeho kraja a stratégia UMR je súčasťou RIÚS v súlade s princípom integrovaného prístupu, rešpektovania špecifik krajského mesta a posilnenia územnej súdržnosti.

Základným východiskom pre definovanie územnej koncentrácie pre jednotlivé investičné priority v RIÚS je Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2011 ako celoštátny územnoplánovací dokument. V rámci celého regiónu popri najväčšom meste Nitra sú ďalšie mestá v kraji definované ako sídelné uzly s najväčším potenciálom efektívnych dopadov integrovaných investícií z hľadiska hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Tieto centrá osídlenia budú v rokoch 2014 – 2020 tvoriť východiskové zázemie regiónu pre nastavenie územných intervencií s cieľom rastu a zamestnanosti. Územné zameranie investícií v RIÚS sa bude v jednotlivých častiach regiónu stretávať s podporou miestnych akčných skupín zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci komunitne riadeného miestneho rozvoja (CLLD) v IROP a z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka prostredníctvom nástroja LEADER v Programe rozvoja vidieka a cielenou podporou iných miestnych iniciatív z ostatných operačných programov a komunitárnych programov EK.

Vzhľadom k vyššie uvedenému je RIÚS možné považovať za nástroj podpory opatrení, ktoré sú realizované na miestnej a regionálnej úrovni, t.j. predovšetkým verejných služieb zo strany obcí, miest a vyššieho územného celku. Jeho hlavným cieľom je preto podporiť zvýšenie kvality života a zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb s dopadom na vyvážený územný rozvoj, hospodársku, územnú a sociálnu súdržnosť miest a obcí kraja.

RIÚS definuje prioritné osi, ktoré reflektujú najvýznamnejšie disparity a faktory rozvoja. V rámci každej osi je definovaný cieľ a k nim súvisiace investičné priority a podporované aktivity.

Hlavné ciele sa budú realizovať prostredníctvom nasledovných prioritných osí:

- **Strategická priorita 1**

- **Bezpečná a ekologická doprava v Nitrianskom kraji**

- Investičná priorita 1.1: Posilnenie regionálnej mobility prepojením sekundárnych a terciálnych uzlov s infraštruktúrou TEN-T vrátane multimodálnych uzlov na území Nitrianskeho kraja.

- Špecifický cieľ 1.1.1: *Zlepšenie dostupnosti k cestnej infraštruktúre TEN-T a cestám I. triedy s dôrazom na rozvoj multimodálneho dopravného systému.*

- Investičná priorita 1.2: Vývoj a zlepšovanie ekologicky priaznivých- nízkohlukových a nízkouhlíkových dopravných systémov vrátane vnútrozemských vodných ciest a námornej dopravy, prístavov, multimodálnych prepojení a letiskovej infraštruktúry v záujme podpory udržateľnej regionálnej a miestnej mobility.

- Špecifický cieľ 1.2.1: *Zvyšovanie atraktivity a konkurencieschopnosti verejnej osobnej dopravy.*

- Špecifický cieľ 1.2.2: *Zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklistickej dopravy) na celkovom počte prepravených osôb.*

- **Strategická priorita 2**

- **Zlepšenie prístupu k efektívnym a kvalitnejším verejným službám v Nitrianskom kraji a v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra**

- Investičná priorita 2.1: Investície do zdravotníckej a sociálnej infraštruktúry, ktoré prispievajú k celoštátnemu, regionálnemu a miestnemu rozvoju Nitrianskeho kraja, znižujú nerovnosť z hľadiska zdravotného poistenia, podporujú sociálne začleňovanie prostredníctvom lepšieho prístupu k sociálnym, kultúrnym a rekreačným službám a prechod z inštitucionálnych služieb na komunitné.

- Špecifický cieľ 2.1.1: *Podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporiť rozvoj služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni.*

- Špecifický cieľ 2.1.2: *Modernizovať zdravotnícku infraštruktúru za účelom integrácie primárnej zdravotnej starostlivosti.*

- Investičná priorita 2.2: Investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy, zručnosti a celoživotného vzdelávania prostredníctvom vývoja vzdelávacej a výcvikovej infraštruktúry.

- Špecifický cieľ 2.2.1: *Zvýšenie hrubej zaškolenosti detí materských škôl za účelom vytvárania študijných schopností a sociálnej integrácie detí a zosúladenia súkromného a pracovného života rodičov.*

Špecifický cieľ 2.2.2: *Zlepšenie kľúčových kompetencií žiakov základných škôl.*

Špecifický cieľ 2.2.3: *Zvýšenie počtu žiakov stredných odborných škôl na praktickom vyučovaní.*

- **Strategická priorita 3**
Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

Investičná priorita 3.1: Podpora rastu priaznivého pre zamestnanosť, a to rozvíjaním vnútorného potenciálu ako súčasťou územnej stratégie pre konkrétne oblasti vrátane konverzie upadajúcich priemyselných regiónov a posilnenia prístupnosti a rozvoja špecifických prírodných a kultúrnych zdrojov.

Špecifický cieľ 3.1.1: *Stimulovanie podpory udržateľnej zamestnanosti a tvorby pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle prostredníctvom vytvorenia priaznivého prostredia pre rozvoj kreatívneho talentu, netechnologických inovácií.*

- **Strategická priorita 4**
Zlepšenie kvality života v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra s dôrazom na životné prostredie

Investičná priorita 4.1: Investovanie do sektora vodného hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho acquis Únie a pokryť potreby, ktoré členské štáty špecifikovali v súvislosti s investíciami nad rámec týchto požiadaviek.

Špecifický cieľ 4.1.1: *Zvýšenie podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych dopadov na životné prostredie.*

Investičná priorita 4.2: Prijímanie opatrení na zlepšenie mestského prostredia, revitalizácie miest, oživenia a dekontaminácie opustených priemyselných lokalít (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou), zníženia znečistenia ovzdušia a podpory opatrení na zníženie hluku.

Špecifický cieľ 4.2.1: *Zlepšenie environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku.*

Vplyvy RIUS 2014-2020 na životné prostredie boli posudzované komplexne podľa jednotlivých strategických priorít a špecifických cieľov z hľadiska zaťaženia jednotlivých zložiek ŽP a vplyvu na obyvateľstvo a jeho zdravie a sú uvedené v nasledujúcej prehľadnej tabuľke:

Strategická priorita 1		
Bezpečná a ekologická doprava v Nitrianskom kraji		
Investičné priority	Špecifické ciele	Vplyvy na životné prostredie:
Investičná priorita 1.1.	➤ <u>Špecifický cieľ 1.1.1.</u>	Priame pozitívne vplyvy: Zníženie existujúcich vplyvov dopravy na životné prostredie a na zdravie obyvateľov, zníženie znečistenia ovzdušia (PM, NO _x , O ₃ , CO ₂) a zníženie zaťaženia obyvateľstva hlukom a vibráciami (realizáciou protihlukových opatrení,

<p>Investičná priorita 1.2.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>Špecifický cieľ</u> <u>1.2.1.</u> ➤ <u>Špecifický cieľ</u> <u>1.2.2.</u> 	<p>zavádzaním prvkov upokojujúcej dopravy, zabezpečenie bezpečného pohybu chodcov, zvyšovanie podielu MHD, zavádzaním autobusových liniek s ekologickým pohonom, zvýšenie podielu nemotorovej dopravy budovaním cyklo dopravných ciest a trás.</p> <p>Negatívne vplyvy: Negatívne vplyvy budú súvisieť s realizáciou nových objektov alebo ich rekonštrukciou a modernizáciou. Predpokladá sa krátkodobé pôsobenie negatívnych vplyvov (po dobu realizácie projektu) ako sú hluk, prachové emisie, emisie výfukových plynov a produkcia odpadov.</p> <p>Ich vplyv je možné eliminovať dobrou organizáciou prác a vykonávaním opatrení na znižovanie ich vplyvu, ktoré sú rozpracované v kapitole V. Navrhované opatrenia</p>
<p>Strategická priorita 2 Zlepšenie prístupu k efektívnym a kvalitnejším verejným službám v Nitrianskom kraji a v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra</p>		
<p>Investičné priority</p>	<p>Špecifické ciele</p>	<p>Vplyvy na životné prostredie:</p>
<p>Investičná priorita 2.1.</p> <p>Investičná priorita 2.2.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>Špecifický cieľ</u> <u>2.1.1.</u> ➤ <u>Špecifický cieľ</u> <u>2.1.2.</u> ➤ <u>Špecifický cieľ</u> <u>2.2.1.</u> ➤ <u>Špecifický cieľ</u> <u>2.2.2.</u> ➤ <u>Špecifický cieľ</u> <u>2.2.3.</u> 	<p>Priame pozitívne vplyvy: Realizácia uvedených špecifických cieľov prispeje k skvalitneniu vzdelávacieho procesu, lepšej zdravotnej a sociálnej starostlivosti o obyvateľstvo čím sa pozitívne prispieva z hľadiska vplyvov na kvalitu života obyvateľstva.</p> <p>Negatívne vplyvy: Aj v tomto prípade budú negatívne vplyvy súvisieť s realizáciou nových objektov alebo ich rekonštrukciou a modernizáciou. Opäť sa predpokladá len krátkodobé pôsobenie negatívnych vplyvov (po dobu realizácie projektu) ako sú hluk, prachové emisie, emisie výfukových plynov a produkcia odpadov.</p> <p>Ich vplyv je možné eliminovať dobrou organizáciou prác a vykonávaním opatrení na znižovanie ich vplyvu, ktoré sú rozpracované v kapitole V. Navrhované opatrenia</p>
<p>Strategická priorita 3 Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra</p>		
<p>Investičné priority</p>	<p>Špecifické ciele</p>	<p>Vplyvy na životné prostredie:</p>
<p>Investičná priorita 3.1.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <u>Špecifický cieľ</u> <u>3.1.1.</u> 	<p>Priame pozitívne vplyvy: Zriadením kreatívneho centra, využitím nefunkčných verejných budov a rekonštrukciou pamätihodností sa zvýši podiel pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle čím sa pozitívne prispieva z hľadiska vplyvov na kvalitu života obyvateľstva.</p> <p>Negatívne vplyvy: Rekonštrukcia a modernizácia nefunkčných verejných budov a pamätihodností</p>

		<p><i>budú opäť zdrojom negatívnych vplyvov.</i> <i>Predpokladá sa ich krátkodobé pôsobenie (po dobu realizácie projektu) ako sú hluk, prachové emisie, produkcia výfukových plynov a produkcia odpadov.</i> <i>Dobrou organizáciou prác a vykonávaním opatrení na znižovanie ich vplyvu je možné eliminovať ich vplyv.</i> <i>Navrhované opatrenia sú rozpracované v kapitole V.</i></p>
<p>Strategická priorita 4 Zlepšenie kvality života v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra s dôrazom na životné prostredie</p>		
Investičné priority	Špecifické ciele	Vplyvy na životné prostredie:
<p>Investičná priorita 4.1.</p> <p>Investičná priorita 4.2.</p>	<p>➤ <u>Špecifický cieľ 4.1.1.</u></p> <p>➤ <u>Špecifický cieľ 4.2.1.</u></p>	<p>Priame pozitívne vplyvy: <i>Zvýšením podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou z verejného vodovodu, oddelením odvádzania odpadových vôd od dažďovej vody a výstavbou verejnej kanalizácie a ČOV vo vybraných obciach a zvýšením podielu obyvateľstva napojeného na verejnú kanalizáciu sa pozitívne a priamo vplýva na zdravie obyvateľstva a lepšiu kvalitu ŽP nakoľko sa zamedzí negatívny vplyv nečistených odpadových vôd na životné prostredie a zdravie ľudí a zlepšia sa podmienky a prístup k pitnej vode pre obyvateľstvo v regiónoch s deficitom pitnej vody, v ktorých voda na zásobovanie nespĺňa požiadavky na pitnú vodu</i> Aj budovaním prvkov zelenej infraštruktúry, zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku a budovaním miest pre oddych obyvateľstva sa bude priamo a pozitívne vplývať na zdravie a kvalitu života obyvateľov nakoľko dôjde ku zníženiu hluku a zníženiu znečistenia ovzdušia a tým lepšej kvalite ovzdušia. Zníženie zraniteľnosti krajiny klimatickými rizikami prostredníctvom adaptačných opatrení možno hodnotiť ako sekundárny pozitívny vplyv. Negatívne vplyvy: <i>Negatívne vplyvy budú súvisieť s rekonštrukciou prívodov vody, vodovodných sietí, objektov a zariadení verejného vodovodu, výstavbou verejnej kanalizácie a ČOV a budovaním prvkov zelenej infraštruktúry, systémových prvkov na zníženie hluku a znečistenia ovzdušia a miest na oddych.</i> Predpokladá sa krátkodobé pôsobenie týchto negatívnych vplyvov (po dobu realizácie projektu) ako sú hluk, prachové emisie, produkcia odpadov. <i>Ich vplyv je možné eliminovať dobrou organizáciou prác a vykonávaním opatrení na znižovanie ich vplyvu, ktoré sú rozpracované v kapitole V. Navrhované opatrenia.</i></p>

Opatrenia na elimináciu negatívnych vplyvov na životné prostredie a zdravie obyvateľstva pri dosahovaní cieľov investičných priorít RIUS 2014-2020 môžeme rozdeliť do dvoch úrovní:

- opatrenia na úrovni projektového zabezpečenia – spracovanie projektov, posudzovanie projektov a výber projektov na realizáciu
- opatrenia na úrovni priamej eliminácie negatívnych vplyvov na životné prostredie a zdravie obyvateľstva pri napĺňaní a realizácii strategických cieľov.

Opatrenia na úrovni projektového zabezpečenia

Ide predovšetkým o nasledovné opatrenia:

- pri preskúvaní predložených projektov dôsledne sledovať súlad navrhovaných riešení projektu s platnými legislatívnymi požiadavkami na ochranu životného prostredia a zdravie ľudí, súlad s dokumentmi strategického charakteru, zohľadnenie odborných a stavebných kvalitatívnych požiadaviek a kritérií v zmysle platnej legislatívy SR,
- pri projektoch spadajúcich pod účinnosť zákona č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení neskorších predpisov zabezpečiť dôslednú realizáciu posudzovania vplyvov na životné prostredie na úrovni jednotlivých činností - projektov v súlade s daným zákonom tak, aby bola zabezpečená optimalizácia zvolených riešení a ich lokalizácie, výber environmentálnych technológií, časovej a vecnej následnosti jednotlivých realizačných krokov ako aj vyváženosť environmentálnych, sociálnych a ekonomických aspektov realizovaných projektov,
- predložené projekty podrobiť dôslednému hodnoteniu kritérií vyšpecifikovaných, a presne určených pre posúdenie projektov v rámci jednotlivých investičných priorít a špecifických cieľov. Kritéria sú rozdelené v rámci fázového spôsobu hodnotenia do troch fáz hodnotenia - hodnotenie projektov podľa predelekčných kritérií (I. fáza hodnotenia), hodnotenie projektov na základe kvantitatívnych kritérií generujúcich konečné poradie projektov z hľadiska ich celospoločenských prínosov vrátane prínosov v oblasti ŽP a zdravia obyvateľstva (II. fáza hodnotenia) a záverečná selekcia projektov určených na realizáciu s využitím kombinácie sektorového a integrovaného prístupu. Integrovaný prístup sa uplatňuje v podobe realizácie obsahovo prepojených a vzájomne previazaných jednotlivých rozvojových cieľov a opatrení na úrovni konkrétneho územia (III. fáza hodnotenia).
- pri rozhodovaní vo výbere projektov dôsledne sledovať aspekt udržateľnosti podporovanej aktivity po skončení spolufinancovaného projektu a vyváženosť krátkodobých a dlhodobých efektov,
- pri rozhodovaní vo výbere projektov sledovať vyváženosť lokálnych, regionálnych a nadregionálnych efektov projektov s cieľom preferencie kumulatívnych a synergických efektov na jednotlivých úrovniach,
- zabezpečiť transparentnosť vrátane prístupu k informáciám v celom procese vyhlasovania výziev, výberu a pridelovania prostriedkov ako aj monitoringu a hodnotenia projektov, jednotlivých prioritných osí a programu pri rešpektovaní ochrany hospodárskej súťaže,
- zefektívniť a zjednodušiť administráciu prípravy a realizáciu projektov tak, aby boli prístupné širšiemu kruhu adresátov pomoci z rôznych regiónov a obcí bez zvláštnych požiadaviek na ich finančné, technické a personálne kapacity za súčasného zabezpečenia objektívnosti výberu a dôslednosti kontroly.

Opatrenia na úrovni eliminácie negatívnych vplyvov pri realizácii projektov strategických cieľov

Druhou fázou napĺňania strategických cieľov jednotlivých investičných priorít je realizácia vybraných projektov, pri ktorých je predpoklad pôsobenia negatívnych vplyvov na životné prostredie a zdravie ľudí. Negatívne vplyvy budú súvisieť s realizáciou nových objektov alebo ich rekonštrukciou a modernizáciou. Predpokladá sa krátkodobé pôsobenie týchto negatívnych vplyvov - po dobu realizácie projektu a patria sem vplyvy ako hluk, zvýšený podiel emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia (prachové emisie, výfukové plyny) a produkcia odpadov. Ich vplyv je možné eliminovať dobrou organizáciou prác a vykonávaním opatrení na znižovanie ich vplyvu napr.:

- na realizačné práce nasadzovať len dopravné prostriedky a stavebné mechanizmy v dobrom technickom stave, v prípade potreby zabezpečiť mechanizmy krytmi pre zníženie hluku,
- počas výstavby zabezpečiť plynulú prácu strojov, v čase nutných prestávok zastavovať motory, aby nedochádzalo k nadmernému úniku emisií z výfukových plynov,
- v maximálnej miere obmedziť prašnosť pri stavebných prácach, doprave a pri činnostiach pri ktorých môžu vznikáť prašné emisie, prepravovaný materiál zaistiť tak, aby neznečisťoval dopravné trasy (plachty, vlhčenie, zníženie rýchlosti) a pri vjazde na verejné komunikácie v prípade potreby zabezpečiť čistenie kolies (podvozkov) dopravných prostriedkov a strojov, prípadné znečistenie komunikácií okamžite odstrániť,
- dodržiavať poriadok na stavenisku, materiál skladovať na vyhradených miestach,
- zabezpečiť dobrú organizáciu výstavby za účelom minimalizácie trvania stavebných prác a vplyvov na životné prostredie,
- dodržiavať emisné akustické veličiny pre jednotlivé zdroje hluku počas výstavby, vylúčiť stavebné práce v čase nočného klúdu, vzduchotechnické jednotky situovať s využitím tlmiaceho efektu objektu,
- nakladanie s odpadmi počas výstavby vykonávať v súlade s platnou legislatívou odpadového hospodárstva a VZN príslušnej obce, vyprodukované odpady neskladovať na stavenisku, ale odovzdať na zhodnotenie alebo zneškodnenie oprávneným osobám,
- monitorovať vzniknutý odpad a výkopovú zeminu na prítomnosť škodlivých látok a následne podľa výsledkov sa bude s nimi nakladať podľa príslušných všeobecne záväzných právnych predpisov,
- zabezpečiť spoľahlivé, hospodárne a hygienicky nezávadné odvádzanie odpadových vôd z celého procesu výstavby,
- dodržiavať bezpečnosť práce a ochranu zdravia pri práci podľa všeobecne záväzných právnych predpisov a noriem, prípadné nedostatky okamžite odstraňovať,
- pri stavebných a montážnych prácach dodržiavať zásady ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci podľa príslušných všeobecne záväzných právnych predpisov, dodržiavať všetky všeobecne záväzné právne predpisy a normy v oblasti všeobecných technických požiadaviek na vyhotovenie diela a vedenie stavby.

Proces monitorovania vychádza zo štruktúrovaného modelu riadenia na úrovni prioritných osí, priorít a opatrení a na úrovni projektov. Monitorovanie začína na najnižšom stupni - na úrovni projektu. Pre potreby monitorovania je projekt základnou jednotkou, ktorá je analyzovaná prostredníctvom relevantných zozbieraných údajov. Monitorované budú výsledkové a výstupové merateľné ukazovatele. Všetky projekty a monitorované ukazovatele budú uchovávané v jednotnom ITMS systéme zriadenom na centrálnej úrovni, ktorý bude slúžiť na evidenciu, spracovávanie a export dát.

Hodnotenie vplyvu investičných priorít na životné prostredie bude vykonávané prostredníctvom spracovávaní monitorovacích a hodnotiacich správ. Monitorovacie správy budú spracované a zverejnené ako ročné správy alebo ako správy raz za tri roky.

Na sledovanie sú navrhnuté nasledujúce indikátory:

Strategická priorita 1 Bezpečná a ekologická doprava v Nitrianskom kraji

- úspora času v cestnej doprave
- celková dĺžka rekonštruovaných alebo zrenovovaných ciest
- celková dĺžka nových ciest
- počet predaných cestovných lístkov integrovaného dopravného systému
- podiel nízkopodlažných autobusov na celkovom počte autobusov
- podiel cyklickej dopravy na celkovej dĺžke dopravnej práce
- dĺžka nových úsekov cyklistických komunikácií
- počet vytvorených prvkov doplnkovej cyklickej infraštruktúry
- počet nahradených autobusov v mestskej a prímestskej doprave
- počet prestupných uzlov (veľkosť, štandard)
- počet vybudovaných a modernizovaných integrovaných zastávok
- počet zavedených informačných systémov
- počet zavedených parkovacích systémov
- počet obyvateľov žijúcich v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

Strategická priorita 2 Zlepšenie prístupu k efektívnym a kvalitnejším verejným službám v Nitrianskom kraji a v mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

- podiel osôb (detí so zdravotným postihnutím, občanov so zdravotným postihnutím, občanov v nepriaznivej sociálnej situácii, seniorov), ktorým je poskytovaná sociálna služba na komunitnej úrovni na celkovom počte osôb, ktorým je sociálna služba poskytovaná
- podiel detí v detských domovoch, ktorým je poskytovaná starostlivosť v rámci komunity na celkovom počte detí v detských domovoch
- podiel detí do troch rokov veku, ktorým je poskytovaná služba starostlivosti na celkovom počte detí do troch rokov veku
- počet lekárov primárneho kontaktu na jedno kontaktné miesto
- počet iných zdravotníckych pracovníkov primárneho kontaktu na jedno kontaktné miesto
- kapacita podporených zariadení sociálnych služieb
- kapacita podporených zariadení výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately
- počet zariadení sociálnych služieb na komunitnej úrovni, ktoré vzniknú vďaka podpore
- počet podporených zariadení výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately
- kapacita transformovaných sociálnych služieb
- počet transformovaných zariadení sociálnych služieb vďaka podpore
- počet zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku- detských jasí
- kapacita podporených zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku
- zníženie ročnej spotreby primárnej energie vo verejných budovách
- počet renovovaných verejných budov
- počet nových verejných budov

- podlahová plocha renovovaných budov
- podlahová plocha nových verejných budov
- odhadované ročné zníženie emisií skleníkových plynov
- nové alebo renovované verejné alebo obchodné budovy na území mestského rozvoja
- počet osôb v rámci podporených sociálnych služieb terénnou formou a v rámci samostatne vykonávaných odborných činnostiach
- počet obyvateľov s prístupom k zlepšeným zdravotníckym službám v centrách integrovanej zdravotnej starostlivosti
- počet vytvorených centier integrovanej zdravotnej starostlivosti
- počet zdravotníckych pracovníkov v etablovaných centrách integrovanej zdravotnej starostlivosti
- hrubá zaškolenosť detí v materských školách
- úspešnosť v Testovaní 9 vyučovacích jazykov - v slovenskom jazyku a literatúre
- podiel žiakov s odborným výcvikom a súvislou praxou v stredných odborných školách na celkovom počte žiakov stredných odborných škôl
- podiel žiakov s odborným výcvikom a súvislou praxou v strediskách praktického vyučovania, strediskách odbornej praxe, v školských hospodárstvach na celkovom počte žiakov stredných odborných škôl
- počet podporených materských škôl
- počet podporených základných škôl
- počet podporených učební
- počet podporených COVP
- počet podporených SOŠ, ŠH, SPV, SOP (nie COVP)
- počet vytvorených podnikateľských inkubátorov pri COVP
- kapacita podporenej školskej infraštruktúry.

Strategická priorita 3 Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra

- celkový počet pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle
- počet vybudovaných kreatívnych centier
- počet účastníkov inkubačnej a akceleračnej schémy
- počet aktivít na podporu dopytu
- počet podporených nových podnikov
- zníženie ročnej spotreby primárnej energie vo verejných budovách
- počet renovovaných verejných budov
- podlahová plocha renovovaných verejných budov
- odhadované ročné zníženie emisií skleníkových plynov
- nové alebo renovované verejné alebo obchodné budovy na území mestského rozvoja
- počet obyvateľov žijúcich v mestských funkčných územiach.

Strategická priorita 4 Zlepšenie kvality života v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra s dôrazom na životné prostredie

- počet obyvateľov napojených na systém odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd
- počet obyvateľov napojených na verejný vodovod
- zvýšený počet obyvateľov so zlepšeným čistením komunálnych odpadových vôd
- zvýšený počet obyvateľov so zlepšenou dodávkou pitnej vody
- podiel zelenej infraštruktúry na celkovej rozlohe mesta Nitra

- počet vybudovaných prvkov zelenej infraštruktúry
- vytvorené alebo obnovené otvorené priestranstvá v mestských oblastiach (len územie UMR)
- kapacita na zadržanie dažďovej vody v sídlach
- revitalizované otvorené priestranstvá vnútroblokov mimo UMR
- počet zavedených opatrení na zníženie hluku.

X. Informácia o ekonomickej náročnosti (ak to charakter a rozsah strategického dokumentu umožňuje)

Celková alokácia finančných prostriedkov pre naplnenie cieľov RIÚS Nitrianskeho kraja predstavuje 166 255 975 EUR zo zdrojov EÚ (EFRR). Z toho je 12,13% určených na tematický cieľ (ďalej len TC) 6 (životné prostredie), 32,72% na TC 7 (doprava), 10,71% na TC 8 (podpora zamestnanosti), 24,35 % na TC 9 (sociálna inklúzia) a 20,09 % na TC 10 (vzdelávanie). Rozdelenie finančných alokácií na príslušné relevantné tematické ciele zohľadňuje predovšetkým ich príspevok k plneniu priorít zadefinovaných v dokumente Partnerská dohoda SR na roky 2014-2020 a IROP 2014-2020.

Z hľadiska finančného plánu pre jednotlivé strategické priority RIÚS Nitrianskeho kraja je **najvyššia finančná alokácia – 44,44%** vyčlenená na strategickú prioritu č.2 (ďalej len SP) – do riešenia potrieb v oblasti **sociálnej a zdravotnej starostlivosti** a oblasti **predprimárneho, základného, stredného odborného a celoživotného vzdelávania**. Investície sú určené do podpory prechodu poskytovania sociálnych služieb a výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately z inštitucionálnej formy na komunitnú, do modernizácie zdravotníckej infraštruktúry za účelom integrácie primárnej zdravotnej starostlivosti, do oblasti predškolského vzdelávania s cieľom vytvoriť podmienky pre vyššiu zaškolenosť detí, do oblasti základného vzdelávania s cieľom zlepšiť kľúčové kompetencie žiakov základných škôl a v oblasti stredného odborného vzdelávania a prípravy zvýšiť jeho kvalitu a relevanciu pre trh práce. Zároveň sa očakáva zlepšenie prístupu k celoživotnému vzdelávaniu.

Druhá najvyššia alokácia – 32,72 % z celkovej sumy je vyčlenená na strategickú prioritu č.1 zameranú na bezpečnú a ekologickú dopravu. Investície sú určené do **regionálnych ciest** s cieľom zlepšiť dostupnosť k cestnej infraštruktúre TEN –T a na nadradenú cestnú sieť na území Slovenskej republiky, ako aj do **verejnej osobnej dopravy a nemotorovej** (predovšetkým cyklistickej) **dopravy** s cieľom zvýšiť ich atraktivitu, konkurencieschopnosť a prepravnú kapacitu.

Tretia v poradí je alokácia vo výške **12,13 %** vyčlenená pre naplnenie cieľov RIÚS Nitrianskeho kraja v SP č. 4 - v oblasti zlepšenia podmienok pre zásobovanie pitnou vodou, odvádzanie a čistenie odpadových vôd, zlepšenie kvality životného prostredia v mestských oblastiach zavádzaním opatrení na zníženie znečistenia ovzdušia a hluku, budovaním prvkov zelenej infraštruktúry a regeneráciou vnútroblokov sídlisk.

Najnižšia alokácia - 10,71 % z celkovej sumy finančnej alokácie je vyčlenená na strategickú prioritu č.3 zameranú na mobilizáciu kreatívneho potenciálu v regióne Nitrianskeho kraja a mestskej funkčnej oblasti mesta Nitra.

Finančné zabezpečenie strategických priorít RIÚS Nitrianskeho kraja sa predpokladá kombináciou viacerých zdrojov – Európsky fond regionálneho rozvoja, rozpočty NSK a obcí, prostriedky fyzických a právnických osôb a iné prostriedky podľa osobitného predpisu.

Je predpoklad, že implementácia integrovaných územných investícií v rámci RIÚS a stratégie UMR bude vyžadovať aj zvýšenie kapacít na úrovni riadenia resp. manažmentu pri implementácii. RIÚS ako implementačný nástroj IROP kladie vysoké nároky na kvalifikačné, organizačné a riadiace kapacity ľudských zdrojov samosprávy a štátnej správy na všetkých hierarchických úrovniach. K napĺňaniu cieľov RIÚS bude potrebný efektívny manažment a dobrá spolupráca so všetkými zainteresovanými stranami, ale najmä s kľúčovými aktérmi, s využitím všetkých formálnych aj neformálnych možností.

XI. Vyhodnotenie špecifických požiadaviek rozsahu hodnotenia a pripomienok doručených k oznámeniu o strateg. dokumente

Zo stanovísk doručených k oznámeniu o strategickom dokumente a z prerokovania rozsahu hodnotenia strategického dokumentu zo dňa 2.6.2015, konaného na Okresnom úrade Nitra, vyplynula potreba v správe o hodnotení rozpracovať nasledovné okruhy otázok súvisiacich so strategickým dokumentom s regionálnym dosahom:

1. pri príprave správy o hodnotení strategického dokumentu zohľadniť všetky stanoviská a vyjadrenia, ktoré boli zaslané k oznámeniu o strategickom dokumente a k rozsahu hodnotenia,
2. písomne vyhodnotiť splnenie alebo nesplnenie všetkých stanovísk a vyjadrení k oznámeniu o strategickom dokumente a k rozsahu hodnotenia a v samostatnej kapitole zhodnotiť splnenie jednotlivých bodov rozsahu hodnotenia.

Účelom zákona o posudzovaní životného prostredia je najmä včasne a účinne zabezpečiť vysokú úroveň ochrany životného prostredia a prispieť k integrácii environmentálnych aspektov do prípravy a schvaľovania strategických dokumentov so zreteľom na podporu trvalo udržateľného rozvoja a zistiť, opísať a vyhodnotiť priame a nepriame vplyvy navrhovaného strategického dokumentu a navrhovanej činnosti na životné prostredie. Vplyv na životné prostredie je akýkoľvek priamy alebo nepriamy vplyv na životné prostredie vrátane vplyvu na zdravie ľudí, flóru, faunu, biodiverzitu, pôdu, klímu, ovzdušie, vodu, krajinu, prírodné lokality, hmotný majetok, kultúrne dedičstvo a vzájomné pôsobenie medzi týmito faktormi.

Z uvedeného vyplýva, že celý proces hodnotenia vplyvu na životné prostredie sa sústreďuje na „environmentálny“ rozmer strategického dokumentu. Doručené stanoviská neobsahovali žiadne požiadavky týkajúce sa správy o hodnotení.

Pripomienky a požiadavky dotknutých orgánov budú zohľadnené pri príprave jednotlivých projektov.

XII. Hlavné zdroje použitých informácií

- Atlas krajiny SR

- Správa o stave životného prostredia SR
- Integrovaný regionálny operačný program 2014-2020
- Operačný program Ľudské zdroje pre obdobie 2014-2020
- Operačný program kvalita životného prostredia na obdobie 2014- 2020
- Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja Nitrianskeho kraja
- Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja
- Návrh Regionálnej územnej stratégie Nitrianskeho kraja na roky 2014- 2020
- Štatistická ročenka o pôdnom fonde v SR podľa údajov katastra nehnuteľností k 1. januáru 2014
- Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja
- Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR
- Orientácia, zásady, priority a hlavné úlohy starostlivosti o životné prostredie v SR na roky 2014-2020
- Správa o kvalite ovzdušia podiele jednotlivých zdrojov na jeho znečisťovaní v SR, 2013, SHMÚ
- Správa o kvalite životného prostredia Nitrianskeho kraja, 2002
- Správa o stave životného prostredia v SR v roku 2014
- prof. RNDr. Juraj Hreško, PhD., Mgr. Zuzana Pucherová, PhD., Mgr. Ivan Baláž, PhD.: Krajina Nitry a jej okolia, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta prírodných vied, Nitra 2006
- Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v Nitrianskom kraji do roku 2015
- Koncepcia rozvoja sociálnych služieb v regióne NSK 2012-2017
- www.unsk.sk
- www.statistics.sk/
- www.mzp.sk
- www.sazp.sk
- www.sopsr.sk/
- www.enviroportal.sk
- www.uips.sk
- www.pamiatky.sk
- www.ndsas.sk
- www.nlcsk.sk
- www.katasterportal.sk

XIII. Miesto a dátum vypracovania správy o hodnotení

Topoľčany

28.september 2015

XIV. Potvrdenie správnosti údajov

1. Meno spracovateľa správy o hodnotení:

EKODENT s.r.o., Topoľčany, zodpovedný riešiteľ: Ing. Gabriela Stolárová

2. Potvrdenie správnosti údajov oznámenia podpisom oprávneného zástupcu obstarávateľa:

.....
Doc. Ing. Milan Belica, PhD.
Predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja